

PRZEWODNICZĄCY
WALNEGO ZEBRANIA CZŁONKÓW

.....

Lokalna Strategia Rozwoju Centrum Inicjatyw Wiejskich na lata 2014-2020

Tekst jednolity

Aktualizacja styczeń 2021 r.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

CENTRUM
INICJATYW
WIEJSKICH
W ŁOBZIE

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Wstęp

Szanowni Państwo -

Z satysfakcją przedstawiam Państwu Lokalną Strategię Rozwoju Stowarzyszenia Centrum Inicjatyw Wiejskich, przygotowaną w ramach działania LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. Strategia ta została napisana dla obszaru gmin powiatu łobeskiego, który jest spójny terytorialnie, charakteryzują go wspólne tradycje historyczne, kulturowe i przyrodnicze. Spójność tego obszaru przejawia się w wielu wymiarach: geograficzno-przestrzennym, środowiskowym, historycznym, kulturowym, demograficznym, gospodarczym i rynku pracy.

O „rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność” (RLKS) w nowej perspektywie unijnego programowania mówiło się bardzo wiele podczas konferencji, seminariów i szkoleń, przybliżających możliwości korzystania z funduszy PROW. W materiałach informacyjnych, na stronach internetowych, spotkaniach podkreślana jest informacja, że „rozwój lokalny kierowany przez społeczność stanowi jeden z nowych instrumentów realizacji podejścia terytorialnego w polityce rozwoju, który został zaproponowany przez Komisję Europejską na nowy okres finansowy 2014-2020.” Co jednak znacznie ważniejsze, **idea RLKS zakłada, że to obywatele diagnozują, planują i realizują działania na rzecz swojej społeczności – rozwój jest więc stymulowany przez obywateli, w sposób oddolny. A wszystko odbywa się w oparciu o oddolnie wypracowaną strategię (Lokalną Strategię Rozwoju – LSR).**

Niniejszy dokument powstał w wyniku kilkumiesięcznej pracy, w którą byli zaangażowani przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego obszaru, na którym działa Stowarzyszenie Centrum Inicjatyw Wiejskich, stanowiące Lokalną Grupę Działania.

Opracowana strategia koncentruje się wokół trzech celów strategicznych, które przedstawiają kierunki rozwojowe na najbliższe lata, wybrane przez przedstawicieli władz lokalnych, stowarzyszeń, przedsiębiorców oraz mieszkańców powiatu łobeskiego. Cele strategiczne oraz szczegółowe wynikają z pracy społeczności lokalnej na warsztatach, analizy SWOT oraz są odpowiedzią na potrzeby mieszkańców, zidentyfikowane podczas spotkań konsultacyjnych i warsztatów strategicznych.

Zachęcam Państwa do zaangażowania się w realizację zapisanych przedsięwzięć i pomysłów w naszej Lokalnej Strategii Rozwoju. Tylko wspólnymi siłami możemy osiągnąć założone w Strategii cele rozwojowe. Poprzez wspólne zaangażowanie w aktywny sposób wpłyniemy na rozwój Ziemi Łobeskiej i podniesienie jakości życia jej mieszkańców.

Prezes Stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich

Grażyna Zaremba - Szuba

Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) Centrum Inicjatyw Wiejskich:

Spis treści.....	3
Słownik pojęć.....	4
I Charakterystyka LGD.....	5
II Partycypacyjny charakter LSR	7
III Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	11
IV Analiza SWOT	30
V Cele i wskaźniki	31
VI Sposób oceny i wyboru operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	42
VII Plan działania	50
VIII Budżet LSR	50
IX Plan komunikacji	51
X Zintegrowanie	52
XI Monitoring i ewaluacja	56
XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	57
Wykaz literatury.....	59

Załączniki do LSR

1 Procedura aktualizacji LSR	60
2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	61
3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników prod.....	71
4 Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia	73
5 Plan komunikacji	74

SŁOWNIK POJĘĆ:

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFRROW – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

EFSI – Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

LEADER – działanie LEADER w PROW 2014-2020

Leader – Program LEADRE Leader w PROW 2007-2013

LGD CIW - Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich

LSR LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich – Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich.

OW – operacja własna

PG – projekt grantowy

PROW 2014-2020 – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność, w przypadku EFRROW jest to działanie LEADER

IDI – Individual in – Depth Interview – indywidualny wywiad pogłębiony, badanie jakościowe

WC – World Café – metoda partycypacji społecznej

DR – Desk research – analiza danych zastanych

FGI – Focus Group Interview – zogniskowany wywiad grupowy, badanie jakościowe

PA – Participatory Appraisal metoda partycypacji społecznej

GR – Grupa Robocza

GR 1 – Grupa Robocza ds. Budowy Strategii, metoda partycypacji społecznej

GR 2 – Grupa Robocza ds. Rady i Kryteriów Oceny, metoda partycypacji społecznej

KS – Konsultacje społeczne – metoda partycypacji społecznej

SWOT – Analiza czynników (S strenghts – silne strony, W weaknesses – słabe strony, O opportunities – szanse i T threats – zagrożenia)

Rozporządzenie 1303/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 320, z późn. zm.)

Rozporządzenie 1305/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające 4 Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 487, z późn. zm.)

RPO WZ – Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego

SW – Samorząd Województwa, reprezentowany przez Zarząd Województwa
Ustawa o rozwoju lokalnym – ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. poz. 378)
WZC – walne zebranie członków

I. CHARAKTERYSTYKA LGD CENTRUM INICJATYW WIEJSKICH

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia:

Forma prawną partnerstwa, jakim jest lokalna grupa działania w okresie programowania 2014 – 2020, jest stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną i wpis do KRS. W stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami zwyczajnymi są osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego powiatu łobeskiego, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa zachodniopomorskiego. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji LSR.

W stowarzyszeniu obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej funkcjonuje dodatkowy organ, jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR.

Nazwa Stowarzyszenia Pełna nazwa Stowarzyszenia brzmi: CENTRUM INICJATYW WIEJSKICH, zwana w dalszej części LGD CENTRUM INICJATYW WIEJSKICH, nazwa skrócona: LGD CIW. Siedziba Stowarzyszenia mieści się w Łobzie, ul Drowska 6.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 06.05.2008 r., pod numerem 0000305390

2. Opis obszaru

Lokalna Strategia Rozwoju przygotowana przez LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich obejmować będzie obszar pięciu gmin: Łobez, Dobra, Resko, Radowo Małe, Węgorzyno. Jest to obszar powiatu łobeskiego, który na dzień 31.12.2013 zamieszkiwało 37.966 osób.

3. Potencjał LGD

Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie, jako Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, partnerstwem publiczno-prywatnym w rozumieniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia

17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 487).

Stowarzyszenie jest partnerstwem na rzecz wzrostu zatrudnienia i spójności społecznej. Celem Stowarzyszenia jako Lokalnej Grupy Działania (LGD), jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich gmin wchodzących w skład LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich, a w szczególności:

- 1) Aktywizowanie ludności wiejskiej,
- 2) Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju opracowanej przez Lokalną Grupę Działania,
- 3) Promocja obszarów wiejskich w zakresie rozwoju turystyki, gospodarki, kultury i sportu,
- 4) Upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich,
- 5) Stymulowanie i wspieranie lokalnych i regionalnych inicjatyw społeczno-gospodarczych,
- 6) Wspomaganie inicjatyw lokalnych i regionalnych w zakresie rozwoju myśli naukowo – technicznej oraz informacji, doradztwa i szkolenia,
- 7) Wspieranie przedsięwzięć gospodarczych, kulturalnych i oświatowych mających na celu rozwój i aktywizowanie gmin,
- 8) Skupianie wokół idei Stowarzyszenia osób zainteresowanych rozwojem gmin i regionu, inicjatywami w dziedzinie przedsiębiorczości, zgodnych z lokalnymi i regionalnymi potrzebami,
- 9) Wspieranie działalności naukowej, naukowo – technicznej, oświatowej, kulturalnej w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska i pomocy społecznej, rehabilitacji i integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich powstała w 2008 roku w celu realizacji LSR w okresie programowania 2007 – 2013 na podstawie umowy o warunkach i sposobie realizacji, na obszarze pięciu gmin powiatu łobeskiego.

Osoby i podmioty, które były członkami LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich w okresie programowania 2007 – 2013 aktualnie nadal są jej członkami.

W celu przystąpienia do opracowania i realizacji nowej LSR na okres 2014-2020 wszystkie gminy solidarnie podpisały List Intencyjny w maju 2015 roku, w którym zadeklarowały dalszą współpracę w ramach LGD.

W skład Zarządu LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich wchodzi dwanaście osób z pięciu gmin członkowskich. Zarząd posiada doświadczenie w realizacji LSR, wdrażając na swoim obszarze środki w ramach podejścia LEADER programu PROW 2007-2013, co jest niezbędne do zarządzania LGD w nowym okresie programowania. Ogółem, dzięki pozyskanym dotacjom, o które ubiegali się przedstawiciele trzech sektorów, obszar tych pięciu gmin doinwestowany został kwotą ponad 3.157.000,00 zł. Środki te przyczyniły się do podniesienia atrakcyjności obszaru, rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, rozwoju działalności gospodarczych i wzrostu zatrudnienia oraz do podniesienia jakości życia mieszkańców.

4. Opis struktury LGD i charakterystyka członków

LGD jest partnerstwem trójsektorowym. Budowanie takiego partnerstwa oraz tworzenie strategii polega na stopniowym włączaniu nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych.

Na dzień 08.12.2015 r. LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich liczy 151 członków. W skład LGD wchodzi 6 podmiotów reprezentujących sektor publiczny. Są to gminy: Łobez, Dobra, Radowo Małe, Resko, Węgorzyno oraz Powiat Łobeski.

Sektor społeczny reprezentuje 30 stowarzyszeń, których głównym profilem działalności jest wspieranie grup potrzebujących, wykluczonych społecznie, wyrównywanie szans życiowych mieszkańców, sport i edukacja, integracja, podejmowanie inicjatyw lokalnych oraz rozwój turystyczny obszaru.

Sektor gospodarczy reprezentowany jest przez 44 podmioty o różnym profilu działalności.

Najliczniejszą grupę stanowią mieszkańcy. Są to osoby zamieszkujące obszar objęty strategią.

Część osób reprezentuje jednocześnie dwa sektory np. mieszkaniec i przedstawiciel sektora społecznego lub mieszkaniec i przedsiębiorca.

Partnerstwo wielosektorowe ma niebagatelny wpływ na niwelowanie głównych problemów, z jakimi borykają się grupy defaworyzowane, zdefiniowane na podstawie badania ankietowego oraz analizy SWOT.

Badania wykazały, iż na obszarze objętym LSR grupą defaworyzowaną ze względu na dostęp do rynku pracy są głównie osoby po 50 roku życia, osoby do 35 roku życia, kobiety i osoby niepełnosprawne.

LGD jako inicjator działań zmierzających do tworzenia warunków dla prawidłowego funkcjonowania grup defaworyzowanych przygotowuje i przeprowadza spotkania oraz analizy. Zebrane w ten sposób informacje stanowią podstawę do konstruowania planów działań na kolejny okres.

Oprócz operacji ukierunkowanych głównie na tworzenie miejsc pracy, LGD zamierza dedykować tym grupom również operacje, których konsekwencją będzie aktywizacja i integracja.

Szczególną rolę w tym zakresie pełnić będą partnerzy reprezentujący podmioty ekonomii społecznej.

5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada jako organ decyzyjny, o którym mowa w art. 32 ust.2 lit. b rozporządzenia 1303/2013 odpowiedzialna jest za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje są zgodne ze strategią. Proces decyzyjny w LGD nie jest zdominowany przez władze publiczne, ani żadną z grup interesu.

Skład organu:

- Rada składa się z 15 członków – 4 członków z sektora publicznego i 11 członków reprezentujących sektory: społeczny, gospodarczy oraz mieszkańców. W skład Rady wchodzi przynajmniej: jedna osoba do 35 roku życia i jedna kobieta przy czym,
- ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosów podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Parytet ten zachowany zostaje każdorazowo na etapie głosowania. Dodatkowe rekomendacje w zakresie zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym, jak również w zakresie prawidłowości wyboru dokonywanego przez członków organu decyzyjnego, szczegółowo opisane zostały w Regulaminie Rady.

6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Działania LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich regulują dokumenty wewnętrzne, wśród których najważniejszym jest Statut, którego szczegółowość decyduje o wprowadzeniu dokumentów niższego rzędu. Dokumentami niższego rzędu są regulaminy:

1. Zarządu LGD
2. Komisji Rewizyjnej
3. Rady LGD
4. Walnego Zebrania Członków

Uchwalanie i zmiany wyżej wymienionych dokumentów należą do wyłącznej dyspozycji Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.

Dodatkowo w stowarzyszeniu funkcjonuje Regulamin Biura LGD. Regulamin ten uchwalany jest oraz zmieniany przez Zarząd LGD zgodnie z zapisami w Regulaminie Zarządu.

Wszystkie osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD zgodnie z zasadą podejścia RLKS stanowiącą, że to partnerstwo jest odpowiedzialne za wybór operacji powinny mieć odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Wiedza i doświadczenie osób pełniących funkcje w organach stowarzyszenia, jak również w biurze, odpowiadają zakresowi merytorycznemu LSR.

Szczegółowe informacje dotyczące wymaganych kompetencji na poszczególnych stanowiskach w organie decyzyjnym, w zarządzie (o ile na danym stanowisku przewidziane jest wynagrodzenie) oraz w biurze LGD, jak też wskazanie rozwiązań jakie będą stosowane przez LGD dla zapewnienia spełnienia tych wymagań, zawarte zostały w poszczególnych regulaminach.

II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Tworzenie strategii odbywało się przy użyciu wielu metod partycypacyjnych, które pozwoliły zaangażować społeczność lokalną w proces tworzenia LSR (w tym grupy defaworyzowane). W

procesie konsultacji społecznych LGD korzystała z pomocy zewnętrznych moderatorów, wykorzystano także wyniki badań własnych. Zróżnicowane metody i techniki zostały wykorzystane na wszystkich kluczowych etapach opracowania LSR, tj:

1. Diagnozy i analizy SWOT,
2. Celów, wskaźników i planu działania,
3. Zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru,
4. Monitoringu i ewaluacji,
5. Planu komunikacji.

Przy tworzeniu LSR zastosowano poniżej opisane metody partycypacyjne:

Metoda	Opis	Etap opracowania LSR				
		1	2	3	4	5
Badanie ankietowe	<p>Początkowym etapem tworzenia LSR były własne badania ankietowe przeprowadzone na mieszkańcach obszaru (w 2014 r.). Ankieta obejmowała 6 pytań dotyczących zadowolenia z jakości życia, oceny kierunku zmian na obszarze, oceny zadowolenia z 13 głównych kategorii tematycznych (np. rynek pracy, turystyka, estetyka miejscowości), planów migracyjnych osób młodych oraz preferowanych kanałów i środków komunikacji z mieszkańcami.</p> <p>W trakcie badania zgromadzono ponad 130 ankiet, z czego znaczna ilość pochodziła od przedstawicieli grup defaworyzowanych. Wnioski z badania zostały wykorzystane na wszystkich kluczowych etapach opracowania LSR.</p>	X	X	X		X
Zespół roboczy	<p>Do pracy nad strategią, celem wypracowania kluczowych elementów strategii powołano zespół roboczy, w jego skład weszli przedstawiciele stowarzyszenia i pracownicy biura. Do jego głównych zadań należało: stworzenie harmonogramu prac nad LSR, wybór zewnętrznych moderatorów procesu konsultacji społecznych, opracowanie propozycji poszczególnych części LSR, ustosunkowanie się do uwag zgłoszonych w konsultacjach społecznych, opracowanie zaktualizowanych fragmentów strategii i opracowanie ostatecznej wersji dokumentu. Wypracowane przez zespół elementy były dalej omawiane na warsztatach konsultacyjnych.</p>	X	X	X	X	X

Metoda	Opis	Etap opracowania LSR				
		1	2	3	4	5
Warsztaty konsultacyjne	<p>Warsztaty konsultacyjne, wykorzystujące też metodę grup wielokrotnych, były kolejną metodą zastosowaną przy opracowaniu strategii. Zewnętrzni eksperci przeprowadzili cykl czterech dwudniowych warsztatów konsultacyjnych. Dzięki tym warsztatom członkowie wypracowali pierwsze propozycje kluczowych części strategii. W trakcie spotkań dyskutowano nad doświadczeniami z poprzedniego okresu programowania pod kątem projektowania nowej strategii. Rozwiązanie to pozwoliło na zaangażowanie w prace nad nową strategią aktywnych członków stowarzyszenia, reprezentację poszczególnych sektorów i obszarów wszystkich gmin członkowskich. Uzyskano dzięki tym warsztatom możliwie szerokie spojrzenie na problemy i szanse obszaru stowarzyszenia. W trakcie warsztatów omawiane były kwestie związane ze wszystkimi kluczowymi etapami opracowania LSR. Warsztaty zostały przeprowadzone w dniach 27-28.07.2015, 28-29.08.2015, 26-27.09.2015, 07-08.11.2015, łącznie wzięło w nich udział 60 osób.</p>	X	X	X	X	X
Spotkania konsultacyjne	<p>Zorganizowano otwarte spotkania konsultacyjne w dwóch cyklach, po jednym spotkaniu na terenie każdej gminy członkowskiej (w sierpniu i listopadzie 2015 r.). Do udziału w nich zaproszeni zostali wszyscy mieszkańcy, zadbano by pojawili się przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego i społecznego oraz osoby reprezentujące grupy defaworyzowane (ponad 50% uczestników).</p> <p>Na spotkaniach gromadzono uwagi i opinie w odniesieniu do diagnozy obszaru, analizy SWOT, celów LSR oraz planowanych działań komunikacyjnych. Drugi cykl spotkań wzbogacił wiedzę uczestników o wskaźniki LSR, plan działania, zasady wyboru operacji i założenia procedury monitoringu i ewaluacji. Nadrzędnym celem spotkań było zebranie uwag, komentarzy i opinii mieszkańców na temat projektu elementów strategii wypracowanych na warsztatach i poprzez grupę roboczą. Uwagi zgłoszone w trakcie spotkań konsultacyjnych zostały zgromadzone przez moderatorów, grupa w odniesieniu do każdej uwagi dokonała analizy możliwości wprowadzenia postulowanej zmiany oraz przekazała uczestnikom spotkań informację zwrotną na temat sposobu dalszego postępowania z ich wnioskami.</p> <p>Łącznie w spotkaniach udział wzięło 200 osób, które zgłosiły ok. 30 uwag (zespół ds. opracowania LSR postanowił uwzględnić zgłoszone propozycje zmian).</p>	X	X	X	X	X

Metoda	Opis	Etap opracowania LSR				
		1	2	3	4	5
Fokusy	Aby pogłębić informacje na temat problemów grup defaworyzowanych, zorganizowano dwa fokusy z ich reprezentantami. Wywiady zostały przeprowadzone w dniu 25.09.2015 r., wzięło w nich udział 69 osób. W trakcie spotkań zgromadzono uwagi i propozycje wykorzystane przez LGD do opracowania ostatecznej wersji LSR. Dodatkowo przeprowadzono też dwa spotkania z przedstawicielami sektora publicznego, w celu doprecyzowania celów, wskaźników i budżetu, w odniesieniu do działań adresowanych do JST. Wzięło w nich udział 9 osób.	X	X	X	X	X
Wywiad y indywidualne	Pracownicy LGD i członkowie zespołu roboczego w trakcie prac nad strategią przeprowadzili szereg wywiadów indywidualnych z wójtami/burmistrzami, dyrektorami instytucji kultury, przedstawicielami organizacji pozarządowych, sołtysami, członkami rad sołeckich i rad gminy/miasta, przedsiębiorcami i mieszkańcami, którzy są aktywni społecznie. W trakcie wywiadów respondenci proszeni byli o ocenę zaproponowanych rozwiązań i pomysłów, które zostały przygotowane przez zespół roboczy, albo pojawiły się w trakcie warsztatów i spotkań konsultacyjnych. Dzięki temu znacząco zwiększono grono osób zaangażowanych w prace nad LSR i uzyskano cenne informacje od reprezentantów różnych sektorów i grup interesu.	X	X	X	X	X
Punkt konsulta -cyjny	W ramach uzupełnienia działań partycypacyjnych stowarzyszenia powołano do życia punkt konsultacyjny, który funkcjonował w biurze LGD od lipca 2015 roku. Podczas spotkań zainteresowani mieszkańcy mogli otrzymać informacje na temat założeń strategii oraz postępów w pracach nad jej strategii. Podczas tych spotkań wszyscy mogli zgłosić swoje uwagi, postulaty i komentarze. Zostały one wykorzystane na wszystkich etapach opracowania LSR.	X	X	X	X	X
Idea box	W trakcie tworzenia strategii poinformowano mieszkańców obszaru, że trwa zbieranie ich pomysłów na projekty, jakie będą chcieli realizować w nadchodzącym okresie programowania (z wykorzystaniem metody Idea Box, w formie fiszek projektowych). Dzięki temu stowarzyszenie mogło ocenić realnie założenia oraz wskaźniki dla strategii i wprowadzić korekty w budżecie i planie działania.		X	X		

Harmonogram konsultacji społecznych został szeroko rozpowszechniony za pośrednictwem stron internetowych i aktywnych członków LGD. Cały proces konsultacji prowadzony był zgodnie z Kodeksem Konsultacji. Do opracowania strategii stowarzyszenie wykorzystowało następujące dokumenty, wypracowane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych:

- raport z badania ankietowego,
- skrypt ze spotkań zespołu roboczego,
- notatki prowadzone podczas warsztatów konsultacyjnych,
- lista uwag mieszkańców zgłoszonych w trakcie spotkań konsultacyjnych,
- zestawienie fiszek projektowych,
- zestawienie uwag zgłoszonych w punkcie konsultacyjnym,

a także ewaluacje z okresu programowania na lata 2007-2013.

Na podstawie zebranych treści wprowadzono do strategii zmiany w odniesieniu do podziału środków budżetowych, planowanych wskaźników realizacji LSR, procedury wyboru operacji i planowanych działań komunikacyjnych, skierowanych do lokalnej społeczności. Doprecyzowano diagnozę obszaru; zmieniono projekt analizy SWOT oraz wprowadzono dodatkowe elementy, zgłoszone przez mieszkańców; rozbudowano listę grup defaworyzowanych; przeformułowano pierwotne brzmienie celów szczegółowych i przedsięwzięć; wprowadzono korekty w podziale środków budżetowych pomiędzy poszczególne cele i przedsięwzięcia; naniesiono zmiany w brzmieniu i zakładanych wartościach docelowych wskaźników realizacji LSR; wprowadzono liczne zmiany w brzmieniu kryteriów wyboru operacji oraz wagach punktowych, przypisanych do poszczególnych kryteriów; dodano korekty w zakresie procedury monitoringu i ewaluacji; rozbudowano plan komunikacji (głównie w wyniku uwag osób młodych).

Etap tworzenia strategii to dopiero początek włączania mieszkańców w proces realizacji strategii. Stowarzyszenie zaplanowało również działania, które za pomocą metod partycypacyjnych będą angażować społeczność w proces samej realizacji LSR (w szczególności w ramach procesu aktualizacji i ewaluacji LSR, poprzez spotkania, warsztaty, badania ankietowe itp.).

W kolejnych rozdziałach LSR zaznaczono elementy, które zostały zmienione dzięki wykorzystaniu metod partycypacyjnych.

III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

Obszar objęty działaniem LGD CIW jest **spójny przestrzennie**, obejmuje centralny fragment województwa zachodniopomorskiego o łącznej powierzchni **1.065 km²**.

Obszar działania LGD CIW znajduje się poza przebiegiem głównych ciągów komunikacyjnych o znaczeniu krajowym, jedynie część południowa obszaru połączona z drogą krajową nr 20, co daje dostęp do drogowego szlaku komunikacyjnego wschód-zachód. Pomimo stosunkowo peryferyjnego położenia, skomunikowanie z resztą kraju, należy uznać za dobre, w tym uwzględnić należy dostęp do sieci dróg wojewódzkich, oraz połączeń kolejowych o zasięgu lokalnym i krajowym.

Uwarunkowania geograficzno-przyrodnicze:

Obszar LGD CIW zaklasyfikowany został (pod względem przynależności do krain geograficznych Polski) jako pas pojezierzy. Bardziej szczegółowy podział autorstwa Jerzego Kondrackiego wskazuje, że na obszarze objętym działaniem LGD występują 3 mezoregiony: Wysoczyzna Łobeska, Pojezierze

Drawskie oraz Pojezierze Ińskie¹. Obszar LGD znajduje się w zlewni Regi. Na terenie tym występuje ponad 20 jezior, z których największym jest jezioro Woświn, położone w gminie Węgorzyno (o powierzchni ponad 800 ha). **Obszary chronione obejmują niecałe 3% powierzchni obszaru LGD**, co jest wynikiem znacznie poniżej średniej dla województwa zachodniopomorskiego (21,7%) i Polski (32,5%). Na analizowanym obszarze występuje **7 obszarów cennych przyrodniczo**, w tym: Iński Park Krajobrazowy (gm. Węgorzyno), rezerwaty: Źródłiskowe Zbocza (gm. Węgorzyno), Mszar nad jeziorem Piaski i Mszar koło Starej Dobrzycy (gm. Resko), obszar ptasi sieci Natura 2000 „Ostoja Ińsko” (gm. Dobra, gm. Radowo Małe, gm. Węgorzyno, gm. Łobez) oraz obszary siedliskowe sieci Natura 2000: „Brzeźnicka Węgorza” (gm. Węgorzyno) i „Dorzecze Regi” (gm. Węgorzyno, gm. Łobez, gm. Radowo Małe, gm. Resko).

Gmina	Powierzchnia gminy (w ha)	Powierzchnia obszarów chronionych		Rezerwaty przyrody		Parki krajobrazowe		Użytki ekologiczne	
		w ha	%	w ha	%	w ha	%	w ha	%
Dobra	11.590	41,10	0,35	0,00	0,00	0,00	0,00	41,10	0,35
Łobez	22.739	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Radowo Małe	18.046	9,70	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	9,70	0,05
Resko	28.520	126,90	0,44	15,20	0,05	0,00	0,00	111,70	0,39
Węgorzyno	25.618	2.865,50	11,19	21,50	0,08	2.738,00	10,69	106,00	0,41
Razem	106.513	3.043	2,86	37	0,03	2.738	2,57	269	0,25

Wśród gmin wchodzących w skład LGD CIW największy udział w powierzchni mają parki krajobrazowe (2,57%), w przypadku rezerwatów i użytków ekologicznych odsetek ten wynosi poniżej 0,3% całkowitej powierzchni. Największy udział obszarów chronionych w powierzchni gminy występuje w przypadku gminy Węgorzyno (11,19%), w pozostałych gminach odsetek ten jest znikomy i nie przekracza 0,5%. Na analizowanym terenie, zgodnie z danymi z Banku Danych Lokalnych GUS istnieją zaledwie **24 pomniki przyrody** (0,008% wszystkich pomników przyrody w województwie zachodniopomorskim). Najwięcej tego typu obiektów zlokalizowanych jest w gminie Resko (16 sztuk), pojedyncze obiekty znajdują się w gminach Dobra, Łobez, Radowo Małe, zaś żadne pomniki przyrody nie występują w gminie Węgorzyno.

Podsumowanie: potencjał przyrodniczy obszaru LGD CIW jako całości należy uznać za niewielki. Udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni obszaru jest znikomy, występują także nieliczne pomniki przyrody. Wyjątkiem są tutaj południowe krańce gminy Węgorzyno, które stanowią fragment parku krajobrazowego i dodatkowo są objęte siecią Natura 2000. Podkreślić jednak należy występowanie walorów przyrodniczych nieobjętych bezpośrednią ochroną prawną, stanowią jednak cenne zasoby (sieć rzek i jezior oraz wysoka lesistość, na poziomie 31,6% powierzchni obszaru).

Dane demograficzne:

W skład LGD CIW wchodzi 5 gmin (w tym jedna gmina wiejska i cztery gminy miejsko-wiejskie) zamieszkałych przez **37.966 osób** (wg stanu na 31.12.2013 r.).

Gmina	Status gminy	Liczba ludności	Powierzchnia (w km ²)	Gęstość zaludnienia (w osobach na km ²)
Dobra	miejsko-wiejska	4.482	116	39
Łobez	miejsko-wiejska	14.356	227	63
Radowo Małe	Wiejska	3.708	181	21
Resko	miejsko-wiejska	8.229	285	29

¹ Szerzej: Jerzy Kondracki, „Podstawy regionalizacji fizycznogeograficznej”, PWN, 1969 r., Warszawa.

Węgorzyno	miejsko- wiejska	7.191	256	28
RAZEM		37.966 osób	1.065 km²	-
ŚREDNIA dla obszaru		7.593 osób	213 km²	36

Liczba mieszkańców poszczególnych gmin jest zróżnicowana – od niespełna 4.000 osób (gmina Radowo Małe) do ponad 14.000 osób (gmina Łobez). Średnia powierzchnia gmin wchodzących w skład LGD wyniosła 213 km² i jest zbliżona do średniej dla województwa zachodniopomorskiego (201 km²), ale znacznie przekracza wartość ogólnopolską (126 km²). Przekłada się to na niewielką gęstość zaludnienia. Dla analizowanego obszaru wynosi ona jedynie 36 osób na km² (w woj. zachodniopomorskim wskaźnik ten wynosi 75 osób/km², a w Polsce – 123 osoby/km²).

Gmina	Liczba mieszkańców gminy wg stanu na 31.12. danego roku								Różnica (2014 - 2007)
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Dobra	4.443	4.419	4.346	4.551	4.507	4.516	4.482	4.478	35
Łobez	14.376	14.353	14.320	14.540	14.514	14.455	14.356	14.283	-93
Radowo Małe	3.757	3.748	3.722	3.764	3.737	3.729	3.708	3.677	-80
Resko	8.269	8.264	8.278	8.400	8.378	8.311	8.229	8.196	-73
Węgorzyno	7.361	7.378	7.397	7.315	7.272	7.200	7.191	7.170	-191
RAZEM	38.206	38.162	38.063	38.570	38.408	38.211	37.966	37.804	-402

W latach 2007-2013 na analizowanym obszarze **utrzymywał się trend związany ze spadkiem ogólnej liczby ludności** (jedynym wyjątkiem był tutaj 2010 rok). Łącznie na przestrzeni analizowanych lat (2007-2014) **liczba mieszkańców obszaru LGD CIW zmalała o 402 osoby** (0,01% wartości dla roku bazowego). Niewielki przyrost wystąpił jedynie w gminie Dobra (35 osób). Największy spadek liczby mieszkańców odnotowała gmina Węgorzyno (aż o 191 osób). W pozostałych gminach dotkniętych trendem spadkowym, ubytek liczby mieszkańców wystąpił na średnim poziomie 80 osób.

Gmina	Przyrost naturalny na 1000 osób wg gmin								Skumulowany przyrost naturalny na 1000 osób
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Dobra	-1,8	4,0	-2,9	0,9	-3,5	1,3	-1,8	3,1	-0,7
Łobez	1,0	3,2	0,6	2,0	-1,0	-0,8	-1,5	-0,8	2,7
Radowo Małe	2,9	0,3	1,6	0,5	3,2	0,5	0,8	1,6	11,4
Resko	1,0	2,0	4,5	-2,5	0,7	-2,0	-4,6	-3,3	-4,2
Węgorzyno	-0,5	3,2	-0,4	-0,3	-2,2	-1,8	-1,0	-0,1	-3,1
ŚREDNIA	0,5	2,5	0,7	0,1	-0,6	-0,6	-1,6	0,1	1,2
woj. zachodniopomorskie	0,8	1,1	0,9	0,5	-0,1	-0,3	-0,9	-0,4	1,6
POLSKA	0,3	0,9	0,9	0,9	0,3	0,0	-0,5	0,0	2,8

Zmniejszająca się liczba ludności jest pochodną między innymi **niewielkiego przyrostu naturalnego**, który utrzymuje się na obszarze LGD CIW w analizowanych latach. O ile w skali kraju mamy do czynienia ze stagnacją, na opisywanym obszarze ujemny przyrost naturalny utrzymywał się od 2011 roku, podobnie jak w całym województwie zachodniopomorskim. Podobieństwa są również widoczne w przypadku skumulowanego przyrostu naturalnego. Na obszarze LGD CIW wyniósł on zaledwie 1,2,

podczas gdy wynik dla województwa zachodniopomorskiego to 1,6 (dla Polski: 2,8). Świadczy to o niewielkim potencjale demograficznym obszaru.

Gmina	Saldo migracji na 1000 osób wg gmin							Skumulowane saldo migracji na 1000 osób
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	-5,9	-9,7	-4,8	-5,0	-6,2	-0,9	-1,1	-33,6
Łobez	-4,1	-4,0	-3,0	-3,8	-0,8	-3,8	-7,0	-26,5
Radowo Małe	-7,8	-4,3	-4,8	-4,2	-10,4	-8,6	-8,9	-49,0
Resko	-5,0	2,4	-2,9	-4,1	-3,3	-4,3	-3,4	-20,6
Węgorzyno	-1,1	-2,4	-0,3	-6,3	-3,7	-4,0	-3,9	-21,7
ŚREDNIA	-4,8	-3,6	-3,2	-4,7	-4,9	-4,3	-4,9	-30,3
woj. zachodniopomorskie	-1,0	-0,8	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-4,4
POLSKA	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-1,8

Na obszarze LGD CIW występuje także **bardzo wysokie ujemne saldo migracji** (utrzymujące się w latach 2007-2013). W analizowanym okresie tylko w jednej gminie, w 2007 r. doszło do wzrostu na poziomie 2,4. Największy ubytek mieszkańców w wyniku migracji dotknął gminę Radowo Małe (skumulowany spadek wyniósł 49 osób na tysiąc mieszkańców) i gminę Dobra (-33,6). Są to dane znacząco poniżej średnich dla województwa (-4,4) i kraju (-1,8).

Gmina	Liczba mieszkańców wg stanu na 31.12.2014 r.				
	ogółem	mężczyźni		kobiety	
		w osobach	%	w osobach	%
Dobra	4.478	2.247	50,18%	2.231	49,82%
Łobez	14.283	7.031	49,23%	7.252	50,77%
Radowo Małe	3.677	1.843	50,12%	1.834	49,88%
Resko	8.196	4.086	49,85%	4.110	50,15%
Węgorzyno	7.170	3.626	50,57%	3.544	49,43%
RAZEM	37.804	18.833	49,82%	18.971	50,18%
woj. zachodniopomorskie	1.715.431	835.069	48,68%	880.362	51,32%
POLSKA	38.478.602	18.619.809	48,39%	19.858.793	51,61%

Na terenie LGD CIW występuje **zbilansowana struktura płciowa mieszkańców** z niewielką przewagą kobiet (50,18% kobiet i 49,82% mężczyzn). Potwierdzają to dane dotyczące współczynnika feminizacji w odniesieniu do poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD CIW. Współczynnik feminizacji na obszarze LGD CIW wynosił w latach 2007-2014 średnio 100-103 (w województwie zachodniopomorskim 105-106, w Polsce 107). Oznacza to, że struktura płciowa mieszkańców jest zbilansowana, a wynik ten poprawił się w ostatnich latach. Z kolei dane dotyczące struktury wiekowej mieszkańców obszaru LGD CIW wskazują, że mamy do czynienia na tym obszarze **ze strukturą demograficzną zbliżoną do średnich wojewódzkiej i ogólnopolskiej**.

Gmina	Ludność wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem wg stanu na 31.12.2014 r.		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Dobra	18,8%	64,5%	16,8%
Łobez	17,9%	63,6%	18,6%
Radowo Małe	19,0%	64,5%	16,5%

Resko	18,9%	62,8%	18,3%
Węgorzyno	19,0%	63,1%	17,9%
woj. zachodniopomorskie	17,5%	63,8%	18,7%
POLSKA	18,0%	63,0%	19,0%

Szczególne istotny wydaje się tutaj odsetek osób młodych, w wieku przedprodukcyjnym. W Polsce wynosi on 18%, w województwie zachodniopomorskim 17,5% (według stanu na 31.12.2014 r.). Tymczasem spośród 5 analizowanych gmin, tylko w jednej udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest niższy niż wynikałoby z danych ogólnopolskich (gmina Łobez, -0,1%), zaś w pozostałych gminach odsetek ten przekracza 18% (najwyższy zanotowany wynik dotyczy gmin Radowo Małe i Węgorzyno: 19,0%).

Także odsetek osób w wieku produkcyjnym na analizowanym terenie jest zbliżony do średniej ogólnopolskiej (63%) i wojewódzkiej (63,8%). Ponownie, tylko w jednej z analizowanych gmin (Resko) udział ludności produkcyjnej jest niższy niż przytoczone średnie (-0,2%). Pozostałe gminy cechuje wysoki odsetek ludności w wieku produkcyjnym (najwyższa odnotowana wartość wystąpiła w gminach Dobra i Radowo Małe – 64,5%).

W przypadku analizy odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, na całym obszarze LGD CIW dane są lepsze niż średnia ogólnopolska i wojewódzka. Najniższy odsetek osób starszych wystąpił w gminie Radowo Małe (16,5%) i Dobra (16,8%), najwyższy zaś w gminie Łobez (18,6%, zbliżony do średniej

Gmina	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem w latach 2007-2014								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Dobra	21,9%	21,5%	20,8%	20,3%	19,9%	19,2%	18,3%	18,8%	-3,1%
Łobez	20,0%	19,5%	19,3%	19,1%	18,8%	18,4%	18,3%	17,9%	-2,1%
Radowo Małe	22,6%	21,8%	20,7%	20,4%	19,9%	19,5%	18,9%	19,0%	-3,6%
Resko	21,0%	20,8%	20,5%	20,2%	20,1%	19,5%	19,1%	18,9%	-2,1%
Węgorzyno	21,6%	21,3%	21,1%	20,6%	20,5%	19,5%	19,2%	19,0%	-2,6%
ŚREDNIA	21,4%	21,0%	20,5%	20,1%	19,8%	19,2%	18,8%	18,7%	-2,7%
woj. zachodniopomorskie	19,5%	19,1%	18,8%	18,5%	18,2%	17,9%	17,7%	17,5%	-2,0%
POLSKA	19,6%	19,3%	18,9%	18,8%	18,5%	18,3%	18,2%	18,0%	-1,6%

wojewódzkiej).

Dane w tabeli powyżej pokazują wyraźnie, że na całym analizowanym obszarze zmniejsza się liczba osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym), a zjawisko to jest bardziej dynamiczne niż w skali województwa zachodniopomorskiego czy Polski. Szczególnie wyraźne zmiany dotknęły gminę Radowo Małe (ubytek na poziomie -3,6%). Wskazuje to, że w kolejnych latach struktura demograficzna systematycznie pogarsza się.

Gmina	Ludność w wieku produkcyjnym w ludności ogółem w latach 2007-2014								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Dobra	14,4%	14,5%	14,7%	14,3%	14,8%	15,5%	16,2%	16,8%	2,4%
Łobez	14,5%	14,9%	15,4%	15,5%	16,3%	16,8%	17,5%	18,6%	4,1%
Radowo Małe	13,5%	13,7%	14,1%	13,8%	14,6%	15,4%	15,9%	16,5%	3,0%
Resko	14,9%	15,2%	15,7%	15,7%	16,3%	16,8%	17,5%	18,3%	3,4%
Węgorzyno	16,3%	16,3%	16,2%	16,0%	16,1%	16,6%	17,3%	17,9%	1,6%

ŚREDNIA	14,7%	14,9%	15,2%	15,1%	15,6%	16,2%	16,9%	17,6%	2,9%
woj. zachodniopomorskie	14,6%	15,0%	15,4%	15,7%	16,4%	17,1%	17,9%	18,7%	4,1%
POLSKA	16,0%	16,2%	16,5%	16,8%	17,3%	17,8%	18,4%	19,0%	3,0%

Dane przedstawione wcześniej są zgodne także z wynikami analizy zmiany odsetka osób w wieku poprodukcyjnym.

Na całym analizowanym obszarze wzrasta udział osób starszych, w wieku poprodukcyjnym. Największy wzrost wystąpił w gminie Łobez (4,1%) i osiągnął poziom zbliżony do średniej dla województwa zachodniopomorskiego, najmniejszy przyrost charakteryzuje gminę Węgorzyno (1,6%).

Dla oceny działań o charakterze strategicznym niezbędne jest także przeanalizowanie wieloletnich trendów odnoszących się do struktury wiekowej ludności. Prognozy demograficzne GUS przewidują utrzymanie się wykrytych trendów w perspektywie średnio- i długoterminowej. Zgodnie z tymi przewidywaniami **w kolejnych latach konieczne będzie uwzględnienie w większym zakresie potrzeb osób starszych**, w wieku poprodukcyjnym, bo to one będą najszybciej przyrastającą grupą ekonomiczną ludności.

Prognoza demograficzna na lata 2020-2035		Powiat łobeski	
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w roku (w osobach)			
2020		6.480	
2025		6.020	
2030		5.264	
2035		4.790	
RÓŻNICA		-1.690	
Ludność w wieku produkcyjnym w roku (w osobach)			
2020		22.787	
2025		21.361	
2030		20.583	
2035		19.823	
RÓŻNICA		-2.964	
Ludność w wieku poprodukcyjnym w roku (w osobach)			
2020		7.223	
2025		7.940	
2030		8.198	
2035		8.014	
RÓŻNICA		+791	

Opisaną zależność wyraźnie potwierdzają zestawy wskaźników obciążeń demograficznych. Pierwszy z nich pokazuje jak wiele osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższa wartość, tym większe obciążenie demograficzne – jedna osoba pracująca musi bowiem utrzymać większą liczbę osób pozostających bez pracy (dzieci i osoby starsze). Średnia wojewódzka w tym wypadku wyniosła w 2014 roku 56,7, a ogólnopolska 58,8. Wyniki dla obszaru LDG CIW są gorsze od średniej wojewódzkiej i nieznacznie lepsze niż dane ogólnokrajowe. W trzech gminach (Dobra, Radowo Małe, Węgorzyno) wartość wskaźnika zmiany była ujemna. W dwóch pozostałych gminach nastąpił jednak stosunkowo dynamiczny przyrost (na poziomie 3 i 4%).

Gmina	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Dobra	57,0	56,1	55,1	52,9	53,1	53,1	52,4	55,1	-1,9
Łobez	52,9	52,5	53,2	52,8	53,9	54,2	55,8	57,4	4,5

Radowo Małe	56,6	55,0	53,5	52,0	52,7	53,6	53,4	55,1	-1,5
Resko	56,1	56,2	56,7	56,1	57,2	57,1	57,8	59,2	3,1
Węgorzyno	60,9	60,3	59,5	57,9	57,8	56,6	57,5	58,4	-2,5
ŚREDNIA	56,7	56,0	55,6	54,3	54,9	54,9	55,4	57,0	0,3
woj. zachodniopomorskie	51,7	51,7	51,9	52,0	52,9	53,9	55,2	56,7	5,0
POLSKA	55,3	55,1	55,0	55,2	55,8	56,6	57,6	58,8	3,5

Największe wewnętrzne zróżnicowanie między gminami należącymi do LGD CIW ujawnia się w analizie drugiego wskaźnika obciążenia demograficznego. Pokazuje on liczbę osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (stosunek liczby osób starszych do liczby dzieci). W skali Polski i województwa zachodniopomorskiego w 2013 i 2014 r. wskaźnik przekroczył wartość 100 (co oznacza, że liczebność osób starszych przekroczyła liczebność osób młodych). W większości analizowanych gmin wskaźnik ten jest znacznie niższy niż wynikałoby ze średnich, tylko w gminie Łobez przekroczył wartość 104 w 2014 r. Także **gminę Łobez charakteryzuje najbardziej dynamiczny przyrost liczby osób starszych w stosunku do liczby osób młodych, w ciągu 7 lat wskaźnik zwiększył się prawie o połowę**. W najmniejszym stopniu problem ten dotyka gminy Radowo Małe i Dobra, choć także w nich zachodzi istotna zmiana lokalnej struktury demograficznej.

Analizy dotyczące struktury demograficznej pokazują, że **obszar LGD CIW już zaczyna odczuwać silną presję demograficzną związaną z dynamicznym wzrostem odsetka najstarszych mieszkańców**. W kolejnych latach tendencja ta będzie przybierać na sile, co wymusi rozwój usług i produktów kierowanych do grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Ostatnią istotną cechą demograficzną jest poziom wykształcenia mieszkańców. Dane z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 r. pokazują, że **struktura wykształcenia mieszkańców obszaru LGD CIW jest słabsza niż średnie wyniki w województwie zachodniopomorskim i w kraju**. Największy odsetek mieszkańców legitymuje się wykształceniem podstawowym, średnim i policealnym, zasadniczym zawodowym (na całym obszarze łączny odsetek takich osób przekracza 3/4 ogółu mieszkańców). Najmniej liczną grupę stanowią osoby bez wykształcenia i takie, które nie ukończyły szkoły podstawowej (między 2,5%). **Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły zaledwie około 8,5% badanych** (przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 17%).

Powiat	Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia					
	wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i brak wykształcenia
łobeski	8,54%	25,34%	24,59%	5,74%	27,37%	2,42%
woj. zachodniopomorskie	16,61%	31,27%	20,57%	4,92%	19,07%	1,67%
POLSKA	16,99%	31,56%	21,67%	4,93%	18,31%	1,36%

Podsumowanie: na obszarze LGD CIW występuje zjawisko spadku ogólnej liczby mieszkańców (w latach 2011-2014 r.). Teren ten charakteryzuje stosunkowo dobra struktura demograficzna, zbilansowana struktura płciowa, jednak równocześnie niewielki przyrost naturalny i ujemne saldo migracji. Na całym obszarze występuje zjawisko zmniejszania się liczby osób młodych i jednoczesnego przyrostu osób starszych, co w kolejnych latach zwiększy presję demograficzną (już widoczną w analizowanych gminach, szczególnie w gminie Łobez). Wykształcenie mieszkańców obszaru jest znacznie niższe niż średnie wartości dla Polski i województwa zachodniopomorskiego.

Rynek pracy

Rynek pracy jest kluczową dziedziną, charakteryzującą potencjał i ograniczenia rozwojowe poszczególnych obszarów. W przypadku terenu objętego działalnością LGD CIW **charakterystycznym elementem jest bardzo niski stopień aktywności ekonomicznej ludności** (obliczany jako liczba zatrudnionych na 1.000 mieszkańców).

Gmina	Pracujący na 1000 ludności w latach 2007-2014							Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	80	80	80	80	84	64	60	-20
Łobez	169	160	158	157	144	141	150	-19
Radowo Małe	51	57	62	54	66	56	84	33
Resko	177	179	162	190	203	204	186	9
Węgorzyno	95	96	108	116	109	106	114	19
ŚREDNIA	114	114	114	119	121	114	119	4
woj. zachodniopomorskie	193	197	190	191	190	188	192	-1
POLSKA	220	226	223	223	224	223	226	6

Na analizowanym terenie współczynnik aktywności zawodowej był znacznie niższy niż średnia wojewódzka

i ogólnopolska. **Skrajnie niskie wartości charakteryzują gminy Dobra i Radowo Małe (mniej niż połowa średniej ogólnopolskiej).** W przypadku dwóch gmin (Dobra i Łobez) liczba osób aktywnych zawodowo w latach 2007-2013 dodatkowo się zmniejszyła (o około 20 osób na każdy 1000 ludności).

W strukturze zatrudnienia w podziale na typy prowadzonej działalności na obszarze LGD CIW dominuje przemysł i budownictwo, na drugim miejscu są usługi, najmniejsza część mieszkańców zatrudniona jest w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Powiat	Pracujący wg sekcji PKD 2007 w latach 2007-2013 (w osobach)							Zmiana w latach 2007-2013
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo								
łobeski	1.172	1.206	1.235	1.486	1.457	1.435	1.459	+287
Przemysł i budownictwo								
łobeski	2.599	2.405	2.265	2.543	2.481	2.276	2.414	-185
Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja								
łobeski	545	586	607	581	664	688	600	+55
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości								
łobeski	151	137	132	135	98	90	119	-32
Pozostałe usługi								
łobeski	1.546	1.594	1.610	1.657	1.615	1.611	1.635	+89

Na przestrzeni lat 2007-2013 na obszarze LGD CIW w strukturze zatrudnienia dominował **sektor przemysłu i budownictwa**, pomimo obserwowanych niewielkich spadków i wzrostów. Dane w tabeli powyżej pokazują, że w powiecie łobeskim dynamicznie wzrasta liczba osób zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie oraz w usługach. Zmniejszyła się zaś, i tak niewielka, liczba osób zatrudnionych w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości.

Jednym z największych problemów obszaru w zakresie rynku pracy jest **wysoka stopa bezrobocia wśród mieszkańców. Według stanu na koniec 2013 r. na obszarze LGD CIW 3.270 osób to osoby bezrobotne (zarejestrowane).** Osoby bezrobotne stanowiły największy odsetek osób w wieku produkcyjnym w gminie Resko (aż 16,1%), najmniejsza skala problemu występuje za to na terenie gminy Łobez (11,4%).

Gmina	Liczba bezrobotnych	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
		razem	Mężczyźni	Kobiety
Dobra	425	14,5%	12,5%	16,9%

Łobez	1.046	11,4%	9,9%	13,0%
Radowo Małe	323	13,4%	12,2%	14,8%
Resko	840	16,1%	15,2%	17,2%
Węgorzyno	636	13,9%	10,4%	18,3%

Wśród bezrobotnych przeważają kobiety, zjawisko takie występuje we wszystkich analizowanych gminach. Szczególnie wyraźnie problem bezrobocia kobiet widoczny jest w **gminie Węgorzyno (tu bezrobotna jest prawie co piąta kobieta w wieku produkcyjnym)**. Zgodnie z danymi PUP w Łobzie (listopad 2014 r.) wśród zarejestrowanych 2.615 bezrobotnych, 2.285 osób to osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy (osoby bez kwalifikacji zawodowych 1.175 osób, osoby bez doświadczenia zawodowego – 752 osoby, osoby do 25 roku życia – 402 osoby, osoby po 50 roku życia – 760 osób, osoby niepełnosprawne – 43 osoby, osoby samotnie wychowujące dziecko – 425 osób).

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2007-2013							Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	17,2	11,6	15,2	13,1	15,0	14,2	14,5	-2,7
Łobez	10,5	9,0	12,2	11,9	12,8	12,6	11,4	0,9
Radowo Małe	19,5	14,4	20,3	16,6	16,2	16,4	13,4	-6,1
Resko	14,6	11,7	16,2	13,7	14,6	15,2	16,1	1,5
Węgorzyno	13,1	9,6	13,7	11,8	14,4	13,7	13,9	0,8
ŚREDNIA	15,0	11,3	15,5	13,4	14,6	14,4	13,9	-1,1
woj. zachodniopomorskie	9,3	7,4	9,5	9,7	9,7	10,1	10,0	0,7
POLSKA	7,1	6,0	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	1,7

Na przestrzeni lat 2007-2013 bezrobocie na analizowanym obszarze zmalało o 1,1%. Spadek odnotowały dwie gminy: Dobra (o 2,7%) i Radowo Małe (o aż 6,1%), a w pozostałych trzech wzrost bezrobocia był wyższy od wskaźników dla województwa zachodniopomorskiego. Gminą najbardziej dotkniętą problemem bezrobocia na analizowanym obszarze jest gmina Resko. Mimo pewnego postępu w walce z bezrobociem w latach 2007-2013 **poziom bezrobocia w każdej z analizowanych gmin jest wyższy niż średnia dla województwa zachodniopomorskiego i Polski. Dane te świadczą o nieskuteczności dotychczasowych mechanizmów aktywizacji bezrobotnych i konieczności podjęcia dalszych działań w celu redukcji odsetka osób pozostających bez pracy.**

Gmina	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON na tysiąc mieszkańców	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
Dobra	296	66	234	52
Łobez	1.496	104	1.093	76
Radowo Małe	242	65	170	46
Resko	786	96	570	69
Węgorzyno	515	72	389	54
RAZEM	3.335	-	2.456	-
ŚREDNIA dla obszaru	667 podmioty gospodarcze na	81	491 osób prowadzących	59

	gminę		działalność gospodarczą na gminę	
ŚREDNIA dla województwa zachodniopomorskiego	-	128	-	95
ŚREDNIA dla Polski	-	106	-	77

Dane dotyczące przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD CIW są optymistyczne. **Na analizowanym terenie funkcjonuje łącznie 3.335 podmiotów gospodarczych, zaś 2.456 osób fizycznych prowadzi własną działalność gospodarczą.** Największa liczba przedsiębiorców działa na terenie gminy Łobez (łącznie 1.496 podmiotów). Również przy uwzględnieniu liczby ludności poszczególnych gmin najwyższe wskaźniki przedsiębiorczości występują w tej gminie. Najslabiej w tym względzie wypada zaś gmina Radowo Małe.

Poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD CIW jest jednak niższy niż średnich wskaźników dla województwa zachodniopomorskiego i Polski. Na każdy tysiąc mieszkańców na obszarze LGD CIW funkcjonuje 81 podmiotów gospodarczych (wskaźnik dla poszczególnych gmin wynosi od 65 do 104). Jest to wynik niższy niż średnia dla kraju (106 podmiotów) i wyraźnie niższy niż w całym województwie zachodniopomorskim (128 podmiotów). **Stosunkowo niewiele przedsiębiorców na obszarze LGD CIW to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.** Średnio na obszarze LGD CIW jest to 59 osób na 1000 mieszkańców, co daje wynik znacząco niższy od średniej wojewódzkiej (95 osób) oraz średniej ogólnopolskiej (77 osób).

Zgodnie z danymi w rejestrze REGON na obszarze LGD CIW dominują przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie:

- handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów (787 podmiotów),
- budownictwa (455 podmiotów),
- obsługi rynku nieruchomości (343 podmioty).

Są to główne (kluczowe) gałęzie lokalnej gospodarki.

Gmina	Liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w podziale na sekcje PKD 2007																		
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT
	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Górnictwo i wydobywanie	Przetwórstwo przemysłowe	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz etc.	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	Budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	Informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Obsługa rynku nieruchomości	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Działalność w zakresie usług administracyjna i działalność wspierająca	Administracja publiczna i obrona narodowa; zabezpieczenia społeczne	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	Pozostała działalność usługowa
Dobra	31	0	38	0	2	57	69	18	12	5	5	6	7	8	4	8	10	5	11
Łobez	81	1	109	10	2	171	400	55	29	10	37	166	103	32	12	47	91	23	117
Radowo Małe	57	0	19	1	1	35	45	10	6	1	7	2	4	3	4	13	11	5	18
Resko	72	0	59	8	4	83	169	41	16	6	20	119	25	27	4	17	73	14	29
Węgorzyno	25	1	51	2	1	109	104	42	14	7	13	50	12	10	7	10	14	10	33
RAZEM	266	2	276	21	10	455	787	166	77	29	82	343	151	80	31	95	199	57	208

We wszystkich analizowanych gminach szczególnie istotnymi branżami są: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów (sekcja G) oraz Budownictwo (sekcja F). Dodatkowo w gminach Łobez i Resko szczególnie liczne są także przedsiębiorstwa, prowadzące działalność gospodarczą w zakresie obsługi rynku nieruchomości (sekcja L). W gminie Dobra i Łobez stosunkowo duża grupa firm zajmuje się przetwórstwem przemysłowym (sekcja C). Cechą wyróżniającą gminę Radowo Małe jest są zaś liczne podmioty działające w branży rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (sekcja A).

Powiat	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska = 100)						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Łobeski	74,1	74,7	75,4	76,9	78,4	82,3	80,5
woj. zachodniopomorskie	91,3	91,2	91,1	90,8	90,7	91,3	91,3

Obszar LGD CIW charakteryzuje niski poziom wynagrodzenia brutto w stosunku do średniej ogólnopolskiej i wojewódzkiej, choć w latach 2007-2013 poziom wynagrodzenia brutto uległ pewnej poprawie.

Podsumowanie: na obszarze LGD CIW występuje skrajnie niski wskaźnik aktywności zawodowej ludności oraz wysoka stopa bezrobocia, dotycząca szczególnie mocno kobiety. Większość mieszkańców zatrudniona jest w sektorze przemysłu i budownictwa, rośnie jednak rola sektora usług oraz rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa. Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru jest niższy od wskaźników wojewódzkich i krajowych, a między poszczególnymi gminami występują znaczne różnice w tym zakresie. Za strategiczne gałęzie gospodarki na analizowanym obszarze należy uznać handel, budownictwo i obsługę rynku nieruchomości. Poważnym problemem są także niskie zarobki mieszkańców, odbiegające znacząco od średniej krajowej i wojewódzkiej.

Turystyka

Turystyka jest jednym z niewykorzystanych potencjałów obszarów. Jedną z głównych przeszkód w tym zakresie jest silna konkurencja ze strony okolicznych obszarów, gmin pasa nadmorskiego i Pojezierza Drawskiego.

Gmina	Liczba obiektów noclegowych	Liczba udzielonych noclegów			Wskaźnik Schneidera ²
		razem	w tym Polakom	w tym turystom zagranicznymi	
Dobra	0	0	0	0	0
Łobez	2	4.209	3.482	727	244,78
Radowo Małe	0	0	0	0	0
Resko	0	0	0	0	0
Węgorzyno	0	0	0	0	0
RAZEM	2	4.209	3.482	727	92,95

Według danych na koniec 2013 r. na obszarze LGD CIW funkcjonowały zaledwie 2 obiekty noclegowe w gminie Łobez, a na terenie pozostałych czterech badanych gmin nie ma żadnego. Z noclegów

² Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyrażony jako liczba turystów korzystających z noclegów na 1.000 mieszkańców. Suma wartości zmiennych „korzystający rezydenci (Polacy)” oraz „turyści zagraniczni korzystający” dla obiektów hotelowych i innych obiektów noclegowych łącznie, dzielona przez liczbę mieszkańców gminy (zmienna „faktyczne miejsce zamieszkania wg stanu na 31.12.2013”).

na analizowanym obszarze korzystają w przeważającej części Polacy, ale **charakterystyczną cechą tego terenu jest dość duża popularność wśród turystów z zagranicy** (noclegi udzielone turystom zagranicznym stanowiły w 2013 r. aż 17,3%). Niewielka liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania skutkuje **skrajnie niskim wskaźnikiem natężenia ruchu turystycznego**. Podczas, gdy wartość wskaźnika Schneidera dla województwa zachodniopomorskiego wyniosła w 2013 r. 1.215,98, a dla Polski 607,78, na analizowanym obszarze wskaźnik osiągnął wartość zaledwie 92,95 (**sześciokrotnie mniej niż w kraju i dwunastokrotnie mniej niż w województwie zachodniopomorskim**).

Na analizowanym terenie występują liczne obiekty zabytkowe, będące elementem potencjału turystycznego tego regionu. **Na obszarze LGD CIW funkcjonuje 187 obiektów objętych opieką konserwatorską**. Największa liczba zabytków zlokalizowana jest na terenie gmin Resko i Węgorzyno (po 43 obiekty), najmniej zaś w gminie Radowo Małe (29 obiektów). Dane te pokazują, że obiekty o dużej wartości historycznej są stosunkowo równo rozłożone na obszarze.

Gmina	Liczba obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków
Dobra	32
Łobez	40
Radowo Małe	29
Resko	43
Węgorzyno	43
RAZEM	187

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie.

Przez obszar LGD CIW przebiegają **szlaki piesze** (Szlak Wzniesienia Moreny Czołowej, Błękitny Szlak Pojezierza Ińskiego, oba zlokalizowane w gminie Węgorzyno), **rowerowe** (kilkanaście wytyczonych szlaków na terenie trzech gmin: Łobez, Resko i Węgorzyno), jeden **szlak kajakowy** (rzeka Rega) i trzy **szlaki konne** (w gminach Łobez i Resko). Lokalizacja istniejących szlaków wskazuje, że mamy tu do czynienia z dużą nierównowagą na obszarze LGD CIW. Większość takich obiektów znajduje się na terenie gminy Węgorzyno i Łobez, zaś na terenie gmin Dobra i Radowo Małe nie funkcjonują żadne szlaki turystyczne.

Mimo licznych szlaków dla miłośników turystyki rowerowej, **obszar LGD CIW charakteryzuje bardzo niewielka liczba istniejących ścieżek rowerowych**. Pierwsze tego typu obiekty powstały dopiero w 2013 r. na terenie gm. Łobez (0,4 km) i gm. Resko (0,6 km), a więc **łącznie długość ścieżek na całym obszarze rowerowych to zaledwie jeden kilometr**. Konieczne są dalsze inwestycje w tym zakresie.

Podsumowanie: ruch turystyczny na obszarze LGD CIW koncentruje się w gminie Łobez i jest znacznie mniejszy niż średnia w województwie zachodniopomorskim i Polsce. Skromna baza noclegowa i nieliczne ścieżki rowerowe stanowią ograniczenie potencjału turystycznego. Dodatkowo sytuacją pogarsza fakt, że LGD CIW musi konkurować o turystów z pobliskim pasem nadmorskim oraz Pojezierzem Drawskim.

Trzeci sektor

Na obszarze LGD CIW występuje stosunkowo wysoki poziom aktywności organizacji pozarządowych. Na terenie wszystkich analizowanych gmin występują stowarzyszenia i fundacje, prowadzące szeroki zakres działań społecznych i charytatywnych.

Gmina	Liczba organizacji pozarządowych posiadających siedzibę na terenie danej gminy wg Krajowego Rejestru Sądowego
Dobra	7
Łobez	25
Radowo Małe	14
Resko	9
Węgorzyno	14
RAZEM	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Sądowego.

Najwięcej organizacji pozarządowych posiada siedzibę na terenie gminy Łobez (łącznie ponad 1/3 wszystkich NGO na obszarze LGD CIW). Najmniej tego typu podmiotów posiada siedzibę w gminie Dobra (7 organizacji). Przy uwzględnieniu liczby mieszkańców poszczególnych gmin wskaźnik aktywności organizacji pozarządowych występuje na podobnym poziomie we wszystkich gminach i utrzymuje się na poziomie zgodnym ze średnią dla województwa zachodniopomorskiego i Polski. **W latach 2007-2014 na analizowanym obszarze zwiększyła się ogólna liczba organizacji pozarządowych, a także wskaźnik liczby organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców.** Szczególnie duży przyrost nastąpił w gminach Radowo Małe i Węgorzyno.

Gmina	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w latach 2007-2014								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Dobra	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Łobez	2	2	3	2	2	3	3	3	1
Radowo Małe	1	2	2	2	2	2	3	3	2
Resko	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Węgorzyno	1	1	2	2	2	2	3	3	2
powiat łobeski	2	2	2	2	2	2	3	3	1
woj. zachodniopomorskie	2	2	3	3	3	3	3	3	1
POLSKA	2	2	3	3	3	3	3	3	1

Podsumowanie: na obszarze LGD CIW występuje umiarkowane nasycenie organizacjami pozarządowymi, ale ich liczba w latach 2007-2014 rośnie i osiągnęła średni poziom wojewódzki i ogólnopolski.

Wykluczenie społeczne

Jednym z głównych problemów obszaru LGD CIW jest stosunkowo wysoki odsetek osób wykluczonych społecznie. Świadczą o tym dane dotyczące poziomu bezrobocia wśród mieszkańców oraz znaczny odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej.

Na analizowanym obszarze w 2013 r. ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 5.890 osób (aż 15,5% mieszkańców). Na przestrzeni lat 2009-2013 liczba osób korzystających z rozmaitych zasiłków zmniejszyła się na całym obszarze LGD o prawie 650 osób. W liczbach bezwzględnych największy spadek odnotowały gminy Radowo Małe (-268 osób, tj. -6,9%), z kolei w gminie Dobra liczba osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej uległa zwiększeniu (o 74 osoby, tj. +1,3%).

Gmina	Zasięg korzystania z pomocy społecznej					Zmiana w latach 2009-2013
	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	14,3%	17,9%	15,9%	16,0%	15,6%	1,3%
Łobez	13,6%	12,8%	11,9%	11,9%	12,4%	-1,2%
Radowo Małe	34,5%	20,9%	23,4%	22,1%	27,6%	-6,9%
Resko	16,0%	14,7%	14,1%	14,8%	14,7%	-1,3%
Węgorzyno	18,0%	18,5%	17,8%	16,9%	16,2%	-1,8%
pow. łobeski	17,1%	15,7%	15,1%	15,0%	15,5%	-1,6%
woj. zachodniopomorskie	10,8%	10,4%	9,7%	9,7%	9,7%	-1,1%
Polska	9,1%	8,7%	8,1%	8,1%	8,3%	-0,8%

Dane procentowe potwierdzają, że zasięg korzystania z pomocy społecznej jest największy w gminie Radowo Małe, przekraczając prawie trzykrotnie średnie w skali wojewódzkiej i ogólnopolskiej. W latach 2009-2013 na tym obszarze zanotowano równocześnie największy spadek, tj. o blisko 7%. Na terenie pozostałych gmin zasięg również jest wyższy niż statystyki województwa zachodniopomorskiego i Polski. Znacznym problemem na obszarze jest szeroki zakres występowania zasiłków rodzinnych. Choć ich odsetek uległ znacznemu zmniejszeniu w analizowanych latach (spadek o ponad 20%), to w przypadku gmin Radowo Małe i Węgorzyno, wciąż jeszcze co drugie dziecko w wieku do 17 lat jest objęte świadczeniem z zakresu pomocy społecznej. Również w pozostałych trzech gminach jest to ok. 40% badanej grupy.

Gmina	Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku						Zmiana w latach 2008-2013
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	64,8%	59,7%	53,4%	50,5%	44,4%	40,5%	-24,3%
Łobez	58,9%	53,4%	50,8%	47,3%	43,0%	41,0%	-17,9%
Radowo Małe	73,4%	65,1%	60,5%	56,9%	51,4%	50,1%	-23,3%
Resko	65,4%	60,8%	56,7%	50,5%	46,8%	42,6%	-22,8%
Węgorzyno	66,8%	61,6%	59,2%	55,0%	49,2%	48,0%	-18,8%
pow. łobeski	64,1%	58,6%	55,0%	50,9%	46,0%	43,6%	-20,5%
woj. zachodniopomorskie	45,5%	40,8%	37,5%	34,9%	31,7%	29,5%	-16,0%
Polska	46,0%	41,1%	37,6%	35,1%	32,2%	30,2%	-15,8%

Mimo zmniejszającej się liczby osób korzystających z pomocy społecznej na terenie powiatu łobeskiego, dynamicznie rosną wydatki samorządów lokalnych na ten cel. Największy przyrost w latach 2008-2013 nastąpił w gminach Łobez (ponad 2 mln złotych) i Resko (1,3 mln złotych).

Gmina	Wydatki na pomoc społeczną w latach 2008-2013 w tyś. zł						Zmiana w latach 2008-2013
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	2.694,6	2.774,2	2.853,2	2.923,6	3.121,2	3.042,6	348,0
Łobez	8.133,6	8.110,7	9.038,3	9.461,6	9.826,9	10.161,4	2.027,8
Radowo Małe	2.203,3	2.224,2	2.420,9	2.261,0	2.345,8	2.449,8	246,4
Resko	4.355,0	4.606,7	5.038,6	5.229,6	5.437,8	5.726,6	1.371,6
Węgorzyno	4.199,4	4.342,1	4.789,9	4.633,3	4.830,8	4.957,6	758,2

Podsumowanie: na obszarze LSR znaczny odsetek mieszkańców korzysta z pomocy społecznej. W analizowanych latach występował tutaj trend malejący, ale nadal odsetek na obszarze LGD CIW jest wyższy od średniej wojewódzkiej i krajowej. Dodatkowym problemem są: znaczny odsetek dzieci objętych zasiłkami rodzinnymi (ponad 40% we wszystkich gminach) oraz dynamicznie rosnące wydatki na pomoc społeczną.

Dostęp do opieki i edukacji

Na terenie LGD w okresie objętym analizą nie była dostępna oferta opieki nad dziećmi do 3 roku życia w formie żłobków. Również w przypadku opieki przedszkolnej, skala dostępności ośrodków przedszkolnych jest niższa od średniej wojewódzkiej i krajowej. W całym powiecie zmiany są jednak

dynamiczne i pozytywne, przekraczając średnie wzrosty na poziomie województwa zachodniopomorskiego i całego kraju, w tym w gminie Radowo Małe zmiana wyniosła aż 43%. Wyjątkiem jest gmina Resko, gdzie wzrost odsetka dzieci objętych opieką przedszkolną wyniósł zaledwie 12,4% (zaledwie połowa średniej wojewódzkiej i krajowej).

Łączna liczba placówek edukacyjnych na obszarze LGD CIW wynosi 30, w tym 13 szkół podstawowych,

Gmina	Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną							Zmiana w latach 2007-2013
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Dobra	27,8%	41,1%	39,3%	58,8%	52,3%	21,8%	55,3%	27,5%
Łobez	47,4%	54,8%	61,9%	65,0%	66,3%	58,5%	70,6%	23,2%
Radowo Małe	20,1%	26,2%	23,3%	50,3%	54,2%	50,0%	63,3%	43,2%
Resko	48,8%	48,5%	55,8%	64,7%	60,3%	56,2%	61,2%	12,4%
Węgorzyno	35,4%	41,8%	55,7%	52,3%	52,1%	56,5%	61,1%	25,7%
pow. łobeski	40,3%	46,4%	52,5%	60,3%	59,4%	52,8%	64,2%	23,9%
woj. zachodniopomorskie	55,6%	58,5%	63,9%	65,2%	67,7%	67,5%	71,3%	15,7%
Polska	59,2%	63,1%	67,3%	68,0%	70,8%	71,6%	75,3%	16,1%

7 szkół gimnazjalnych oraz 10 szkół ponadgimnazjalnych i policealnych. Liczba szkół podstawowych i gimnazjalnych jest rozłożona równomiernie we wszystkich gminach, z kolei szkoły ponadgimnazjalne i policealne znajdują się przede wszystkim na terenie gminy Łobez (7 placówek), nie są zaś dostępne w gminach Dobra i Węgorzyno (brak obiektów).

Gmina	Szkoly podstawowe		Szkoly gimnazjalne		Szkoly ponadgimnazjalne i policealne	
	Obiekty	uczniowie	obiekty	uczniowie	Obiekty	Uczniowie
Dobra	2	257	1	118	0	0
Łobez	3	741	2	471	7	542
Radowo Małe	3	250	2	143	1	7
Resko	3	464	1	266	2	108
Węgorzyno	2	408	1	204	0	0
RAZEM	13	2.120	7	1.202	10	657

Podsumowanie: Ważnym obszarem interwencji jest zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do lat trzech oraz podtrzymanie dynamicznego wzrostu odsetka dzieci objętych opieką przedszkolną.

Infrastruktura kulturalna

Za centrum życia kulturalnego obszaru LGD CIW można uznać gminę Łobez, na terenie której działa łącznie 18 ośrodków kultury, klubów, świetlic i kół. Imprez i wydarzenia kulturalne nie są realizowane w gminach Dobra i Węgorzyno, gdzie działają jedynie biblioteki bądź ich filie, nie ma dodatkowych kół, klubów czy zarejestrowanych zespołów artystycznych. W pozostałych dwóch gminach (Resko i Radowo Małe) działają pojedyncze ośrodki.

Gmina	Domy, ośrodki kultury, kluby świetlice	Biblioteki razem z filiami	Liczba imprez	Liczba uczestników w imprez	Liczba zespołów artystycznych	Liczba kół, klubów
Dobra	0	1	0	0	0	0
Łobez	16	2	569	50.214	42	32

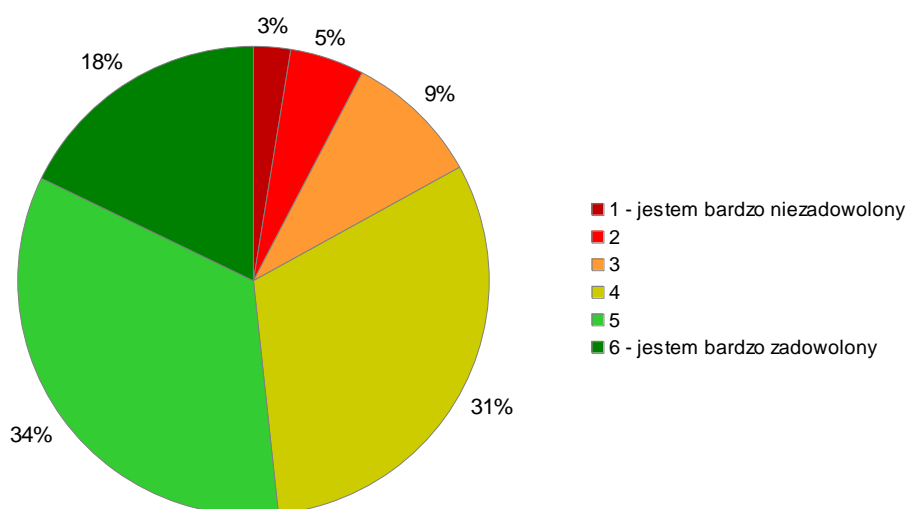
Radowo Małe	1	2	13	3.700	1	3
Resko	1	1	38	6.640	1	9
Węgorzyno	0	3	0	0	0	0
RAZEM	18	9	620	60.554	44	44

Poza danymi statystycznymi dla oceny sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LGD wykorzystano też **wyniki badania ankietowego**, przeprowadzonego w 2014 r. na obszarze LGD CIW (134 ankiety).

Główne wnioski z badania:

1. Mieszkańcy wykazują wysoki stopień optymizmu – wysoko oceniają zadowolenie z zamieszkania na obszarze LGD i zauważają wyraźne pozytywne zmiany w ostatnich latach.

Ocena satysfakcji z zamieszkania na terenie objętym badaniem

Tylko 8% mieszkańców jest niezadowolonych, bądź bardzo niezadowolonych z życia na terenie objętym badaniem. Jednocześnie 18% respondentów wskazało na kategorię „bardzo zadowolony”. Wspiera ich też liczna grupa „zadowolonych” (34% odpowiedzi) i „raczej zadowolonych” (kolejne 31% wskazań). Można więc uznać, że aż 83% badanych jest zadowolonych z życia na terenie swojej małej ojczyzny.

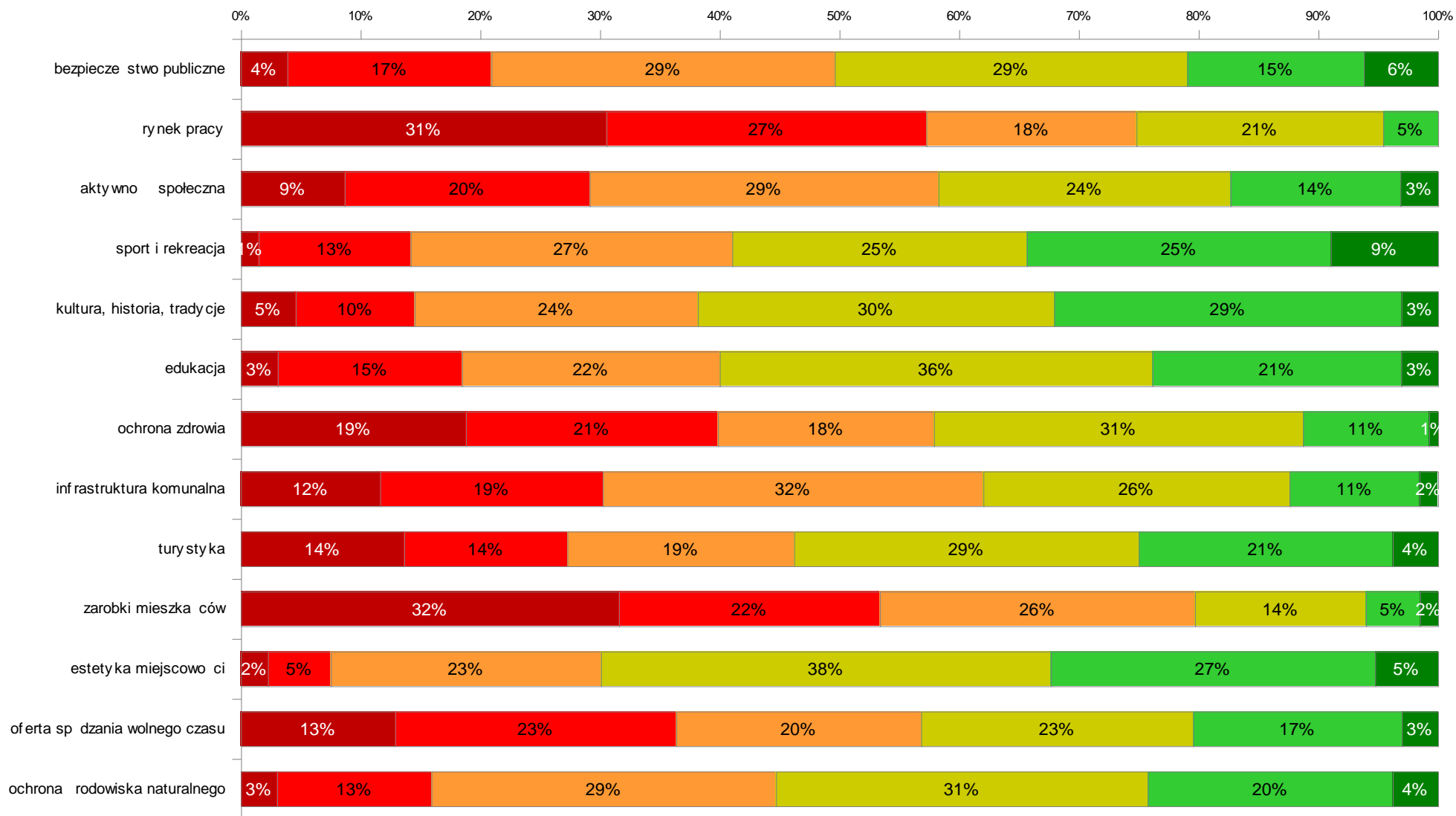
2. Główne obszary problemowe na terenie LGD to rynek pracy, zarobki mieszkańców i ochrona zdrowia.

Ocena rynku pracy na obszarze objętym badaniem: przytłaczająca większość respondentów (76%) wskazała na swoje niezadowolenie z tego obszaru życia, w dodatku aż 31% badanych oceniło tę kategorię przy użyciu najniższej, skrajnej oceny. Dodatkowo żaden respondent nie wybrał w tym pytaniu odpowiedzi „jestem bardzo zadowolony”, a zaledwie 5% badanej populacji jest zadowolone ze swojej sytuacji ekonomicznej. Tak skrajnie niski wynik wymaga szczególnej uwagi ze strony LGD – wśród respondentów przeważały bowiem osoby pracujące, które powinny oceniać ten obszar lepiej niż mieszkańcy pozbawieni zatrudnienia.

Zadowolenie mieszkańców w odniesieniu do zarobków: aż 54% respondentów jest wyraźnie niezadowolonych.

W przeciwieństwie do nich osoby mocno optymistyczne w swoich ocenach stanowią jedynie 7% badanych. Co istotne najczęściej wskazywaną przez badanych oceną było „jestem bardzo niezadowolony” (aż 32% wskazań). Zła sytuacja na rynku pracy i niskie zarobki określają podstawowe potrzeby mieszkańców. LGD powinna najpilniej podjąć działania w sferze rynku pracy.

Zadowolenie mieszkańców w odniesieniu do ochrony zdrowia: służba zdrowia w badaniu nie wypadła dobrze. Tylko jeden badany wskazał odpowiedź „jestem bardzo zadowolony”, 11% wystawiło ocenę „zadowolony”, a 31% - „raczej zadowolony”. Tymczasem aż 19% respondentów wskazało, że są bardzo niezadowoleni z funkcjonowania ochrony zdrowia, kolejne 21% badanych użyło do swojej oceny kategorii „2”. Łącznie osoby wyraźnie niezadowolone stanowiły aż 40% badanych, podczas gdy wyraźnie zadowolonych było zaledwie 12%.

Wykres: Zadowolenie w poszczególnych obszarach funkcjonowania badanych społeczności

Źródło: badanie własne (n=127-134).

3. Główne rodzaje inicjatyw jakich oczekują mieszkańcy to (kolejno): tworzenie nowych miejsc pracy; rozwój ścieżek rowerowych; inwestycje w infrastrukturę drogową; inicjatywy dla dzieci i młodzieży; organizacja imprez, festynów; poprawa bazy edukacyjnej; budowa i modernizacja placów zabaw; wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, inwestycje w lokalne przedsiębiorstwa; rozwój sieci szlaków pieszych/nordic walking; poprawa estetyki miejsc publicznych; aktywizacja istniejących świetlic wiejskich; promocja turystyczna obszaru; organizacja szkoleń, warsztatów; działalność kulturalna i rozwój edukacji przedszkolnej.

4. Za grupy, które należy potraktować w LSR priorytetowo wskazywano najczęściej: młodzież, bezrobotnych, dzieci, kobiety i osoby niepełnosprawne. Co czwarty badany wskazał, że bliskie mu osoby młode planują opuścić obszar LGD w najbliższych latach., Za jeden z kluczowych elementów rozwoju obszaru uznano stworzenie na nim warunków sprzyjających do pozostawiania osób młodych, podejmowania pracy i zakładania rodzin na terenie LGD.

Wnioski z diagnozy obszaru:

Diagnoza obszaru przeprowadzona przez LGD objęła szereg problemów i zjawisk, spośród których powyżej przedstawiono najważniejsze obszary, w których działania LGD mogą wywołać zmianę (rynek pracy, turystyka, infrastruktura, aktywność społeczna, wykluczenie społeczne).

1. Główne problemy: niski poziom rozwoju przedsiębiorczości i aktywności zawodowej, wysoka stopa bezrobocia (szczególnie wśród kobiet), odpływ mieszkańców, niskie zarobki mieszkańców, duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, duża liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego, liczne braki w infrastrukturze publicznej (turystycznej, kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej, społecznej, drogowej), niewystarczający poziom aktywności i integracji mieszkańców.,

2. Główne potrzeby: wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększania zarobków mieszkańców, poprawa stanu infrastruktury publicznej, rozbudowa i poprawa atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego (w szczególności dla dzieci, młodzieży i seniorów), zwiększenie kompetencji i umiejętności mieszkańców obszaru, poprawa sytuacji osób wykluczonych (bezrobotnych, ubogich, niepełnosprawnych itd.), zwiększenie nakładów na promocję obszaru, wzmacnianie tożsamości lokalnej i silniejsza integracja społeczności.

3. Najważniejsze zasoby: walory przyrodnicze, atrakcyjny krajobraz w tym sieć rzek i jezior, liczne i zróżnicowane szlaki, zabytki i atrakcje, optymizm i chęć mieszkańców do działania na rzecz rozwoju obszaru.

4. Potencjał obszaru: dynamiczny rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, rozwój przedsiębiorczości i wzrost zainteresowania inwestorów, szeroka aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców z wykorzystaniem licznych podmiotów trzeciego sektora.

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę LGD CIW wybrała następujące główne obszary interwencji:

1. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy – główna potrzeba wskazana przez mieszkańców obszaru, wynikająca także z danych statystycznych dotyczących skali bezrobocia.

2. Poprawa stanu infrastruktury – najczęstszy typ działań wskazywany przez mieszkańców w badaniu ankietowym, działanie jest niezbędne w kontekście pełnego wykorzystania lokalnych zasobów i rozwoju funkcji turystycznych obszaru.

3. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców – jeden z ważniejszych postulatów wynikający z badania ankietowego, działania podejmowane w tym zakresie pozwolą w pełni osiągnąć zakładane rezultaty w pozostałych dwóch obszarach interwencji.

Określono także główne grupy docelowe, szczególnie istotne dla wdrożenia LSR:

1. Przedsiębiorcy – tworzą miejsca pracy.

2. Instytucje publiczne – realizują projekty w zakresie ogólnodostępnej infrastruktury.

3. Organizacje pozarządowe i lokalni liderzy – aktywizują mieszkańców, wykonują część zadań instytucji publicznych.

4. Organizacje branżowe – w szczególności zrzeszające przedsiębiorców i działających na rzecz rozwoju turystyki i rekreacji na obszarze LGD (LOT).

5. Osoby młode (do 35 roku życia) – grupa defaworyzowana, która ma ograniczone możliwości na rynku pracy ze względu na niewystarczające kwalifikacje i doświadczenie, stanowią znaczny odsetek osób bezrobotnych, często opuszczają obszar LGD, ponadto mieszkańcy w badaniu ankietowym wskazali, że należy szczególne działania skierować do tej grupy, aby powstrzymać odpływ mieszkańców z obszaru. W trakcie procesu konsultacji społecznych wielokrotnie zwracano także uwagę, że oferta różnego rodzaju zajęć, spotkań dla tej grupy jest bardzo ograniczona.

6. Osoby starsze (po 50 roku życia) - grupa defaworyzowana, która ma ograniczone możliwości na rynku pracy ze względu na nieaktualne kwalifikacje, zły stan zdrowia, stanowią znaczny odsetek osób bezrobotnych. Ponadto prognozy demograficzne wskazują na dynamiczny przyrost liczbowy tej grupy w najbliższych latach. W trakcie procesu konsultacji społecznych wielokrotnie zwracano także uwagę, że oferta różnego rodzaju zajęć, spotkań dla tej grupy jest bardzo ograniczona.

7. Kobiety – grupa defaworyzowana, stanowią szczególnie liczną grupę osób bezrobotnych, a mieszkańcy uznali w badaniu ankietowym, że należy jej zapewnić szczególne wsparcie.

8. Osoby niepełnosprawne – grupa defaworyzowana, której znacznie trudniej znaleźć i utrzymać zatrudnienie w wyniku różnego rodzaju problemów zdrowotnych. Ponadto przez liczne bariery architektoniczne nie mogą one w pełni korzystać z infrastruktury dostępnej na terenie LGD, często ze względu na swoją niepełnosprawność są także wykluczane społecznie.

W diagnozie uwzględniono uwagi zgromadzone w procesie konsultacji społecznych: uwzględniono informację na temat wysokiego poziomu zalesienia oraz roli walorów przyrodniczych nieobjętych bezpośrednio ochroną prawną jako zasobu obszaru. Dodatkowo, podczas omawiania dostępu do połączeń komunikacyjnych wskazano na dostęp do krajowych połączeń kolejowych, co w toku analizy zostało uwzględnione i potwierdzone. Na wniosek zespołu roboczego wprowadzono też szczegółową charakterystykę osób bezrobotnych, pozostających poza rynkiem pracy.

IV. ANALIZA SWOT

Informacje zebrane w diagnozie zostały uporządkowane i podsumowane w formie analizy SWOT. Wstępny projekt opracowany przez zespół roboczy i skorygowany w ramach warsztatów strategicznych został następnie szeroko zaprezentowany mieszkańcom w trakcie cyklu spotkań konsultacyjnych. Mieszkańcy zgłosili szereg własnych propozycji, które zostały zgromadzone przez moderatorów i przekazane do analizy zespołu roboczego oraz omówione w trakcie jednego z warsztatów konsultacyjnych. Poniżej zamieszczono ostateczną wersję analizy SWOT, a kolorem zaznaczono zmiany wprowadzone w procesie konsultacji społecznych.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystne warunki komunikacyjne, 2. Duży potencjał inwestycyjny obszaru, 3. Liczne szlaki i ścieżki o zróżnicowanym charakterze, 4. Rozbudowana sieć rzek i jezior, 5. Liczne organizacje pozarządowe, 6. Wysoki poziom lesistości.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dynamiczny wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym 2. Niewystarczająca oferta form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, 3. Depopulacja obszaru w wyniku migracji i ujemnego przyrostu naturalnego, 4. Braki w ofercie społeczno-kulturalnej, nierównomierne rozłożenie infrastruktury kulturalnej, niewystarczająca liczba świetlic wiejskich, 5. Niski poziom przedsiębiorczości lokalnej, 6. Rosnące bezrobocie, 7. Brak wypracowanej i popularyzowanej marki regionu, 8. Zły stan infrastruktury komunalnej, 9. Niewielki potencjał przyrodniczy obszaru,

	<ul style="list-style-type: none"> 10. Niewystarczająca infrastruktura turystyczna (miejsca noclegowe, mała gastronomia, parkingi, atrakcje, kąpieliska), 11. Brak promocji i informacji na temat obszaru, 12. Wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, 13. Znaczny udział bezrobotnych długotrwale pozostających bez pracy, 14. Występujące obszary po dawnych PGR z dużym nasileniem problemów społecznych, 15. Słabo rozwinięta komunikacja publiczna, 16. Niewystarczająco rozbudowana infrastruktura internetowa, 17. Słabo rozwinięta sieć kanalizacji na obszarach wiejskich, 18. Niewystarczająca liczba chodników, 19. Niski poziom aktywności społecznej i kulturalnej, w szczególności wśród młodzieży,
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> 1. Wzrost zainteresowania inwestorów krajowych i zagranicznych. 2. Wzrost aktywności społecznej i ekonomicznej mieszkańców. 3. Plany rozwoju i modernizacji infrastruktury m.in. komunikacyjnej obejmujące obszar LGD. 4. Zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych. 5. Promocja obszaru. 6. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych. 7. Rozwój usług dla seniorów. 8. Rozwój turystyki na obszarze. 9. Rozbudowa bazy noclegowej i gastronomicznej. 10. Aktywizacja społeczności poprzez działania międzypokoleniowe. 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Niekorzystne trendy demograficzne - „starzenie się” społeczeństwa. 2. Niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych. 3. Opuszczanie terenu LGD przez osoby młode. 4. Niestabilność makroekonomiczna. 5. Zanieczyszczenie środowiska naturalnego. 6. Zanieczyszczenie powietrza w wyniku ogrzewania domów i mieszkań piecami węglowymi. 7. Skomplikowane przepisy, biurokracja. 8. Brak rozwojowych programów władzy centralnej skierowanych na obszary peryferyjne kraju.

V. CELE I WSKAŹNIKI

Misją LGD CIW jest rozwój potencjału regionu w oparciu o zasoby naturalne i kreowane zasoby ludzkie.

W ramach LSR zapanowano więc cele i przedsięwzięcia, które w największym stopniu służą realizacji misji LGD, a jednocześnie są zgodne z przepisami PROW na lata 2014-2020. Wstępny projekt celów i przedsięwzięć autorstwa zespołu roboczego był poddawany wielokrotnym zmianom. W trakcie dwóch warsztatów konsultacyjnych przeformułowano ich brzmienie i doprecyzowano kluczowe zapisy. Kolejne zmiany pojawiły się po analizie zgłoszonych do biura LGD fiszek projektowych, które pokazały, jakimi typami projektów są naprawdę zainteresowani mieszkańcy i rozmaite podmioty/instytucje (jakie pomysły chcieliby złożyć w formie wniosków do LGD). Na ostatnim etapie zespół ponownie skorygował pewne zapisy w związku z wytycznymi MRiRW. W ramach LSR na lata 2014-2020 LGD CIW postanowiła realizować trzy cele ogólne, za pomocą zestawu 4 celów szczegółowych i 8 przedsięwzięć.

Cel ogólny 1: Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.

Cel szczegółowy 1.1: Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 r.

Przedsięwzięcia: 1.1.1 Zakładanie działalności gospodarczej

1.1.2 Rozwój działalności gospodarczej

Cel ogólny 2: Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r.

Cel szczegółowy 2.1: Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 r.

Przedsięwzięcia: 2.1.1 Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców

2.1.2 Funkcjonowanie LGD

2.1.3 Projekty współpracy

Cel szczegółowy 2.2: Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 r.

Przedsięwzięcie: 2.2.1 Promocja i informacja

Cel ogólny 3: Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.

Cel szczegółowy 3.1: Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 r.

Przedsięwzięcia: 3.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (procedura konkursowa)

3.1.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (projekty grantowe)

Przedsięwzięcie 1.1.1 Zakładanie działalności gospodarczej (realizowane w formie konkursu na premię ryczałtową) pozwoli na wsparcie przez LGD zakładania nowych firm. Premia w wysokości 20.000 € tj. 80.000 zł na jednego wnioskodawcę będzie przekazywana w dwóch płatnościach, pod warunkiem prawidłowego zrealizowania biznesplanu i utworzenia minimum jednego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne), w tym samozatrudnienie. LGD dokona oceny projektu i prześle wnioski do Urzędu Marszałkowskiego (który odpowiada za zawarcie umowy, rozliczenie i kontrolę projektów).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym mieszkańcy najgorzej ocenili rynek pracy i zarobki, dane statystyczne potwierdzają, że na obszarze funkcjonuje stosunkowo niewiele firm (wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na tysiąc mieszkańców), występuje wysoka stopa bezrobocia (w szczególności wśród kobiet), a średnie zarobki są niższe niż średnia w województwie i Polsce.

Spójność z analizą SWOT: w słabych stronach wskazano niski poziom przedsiębiorczości lokalnej i rosnące bezrobocie, w szansach: wzrost aktywności ekonomicznej mieszkańców, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych i opuszczanie terenu LGD przez osoby młode. Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b.

Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój działalności gospodarczej (realizowane w formie konkursu) umożliwi wspieranie przedsiębiorców z obszaru LGD, którzy planują stworzenie nowego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne). W trakcie Programu jeden wnioskodawca będzie mógł uzyskać 75.000 € tj. 300.000 zł, stanowiące maksymalnie 70% kosztów kwalifikowalnych operacji (jej wartość musi wynieść co najmniej 12.500 € tj. 50.000 zł). LGD dokona oceny projektu i prześle wnioski do Urzędu Marszałkowskiego (który odpowiada za zawarcie umowy, rozliczenie i kontrolę projektów).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym mieszkańcy najgorzej ocenili rynek pracy i zarobki, dane statystyczne potwierdzają, że na obszarze występuje wysoka stopa bezrobocia (w szczególności wśród kobiet), a średnie zarobki są niższe niż średnia w województwie i Polsce.

Spójność z analizą SWOT: w słabych stronach wskazano niski poziom przedsiębiorczości lokalnej i rosnące bezrobocie, w szansach: wzrost aktywności ekonomicznej mieszkańców, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych i opuszczanie terenu LGD przez osoby młode. Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b.

Przedsięwzięcie 2.1.1 Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców (realizowane w formie projektów grantowych) pozwoli na wsparcie budowania i wzmocnienia kapitału społecznego obszaru i szerokiej mobilizacji mieszkańców, liderów lokalnych i organizacji pozarządowych do aktywnego działania na rzecz swojej małej ojczyzny. Finansowane będą operacje, które najlepiej mobilizują lokalne zasoby i **przyczyniają się do tworzenia infrastrukturalnej przestrzeni społecznej i kulturalnej służącej aktywnym działaniom** lokalnego społeczeństwa, w formie **miejsc lokalnej aktywności (kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej) i**

spędzania czasu wolnego, placów zabaw, siłowni zewnętrznych, kąpek zainteresowań, zielonych klas, tablic edukacyjno-informacyjnych i innych obiektów służących społeczności, a także opracowywaniu i wydawaniu publikacji o charakterze aktywizującym i integrującym mieszkańców. Minimalna wartość jednego grantu to 1.250 € tj. 5.000 zł, a maksymalna to 12.500 € tj. 50.000 zł. Refundacji podlegać będzie do 90% kosztów kwalifikowalnych, a w przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych – do 63,63%. Projekty grantowe będą kompleksowo wdrażane bezpośrednio przez LGD, tj. wszystkie formalności (ocena, umowa, aneksy, rozliczanie, monitoring i kontrola prawidłowości) będą prowadzone przez LGD (Radę i pracowników biura).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym mieszkańcy źle oceniają aktywność społeczną i ofertę spędzania czasu wolnego (osoby niezadowolone stanowią ponad połowę badanych, bardzo zadowoleni stanowią w obu przypadkach zaledwie 3% respondentów), na terenie LGD działa za to liczna grupa organizacji pozarządowych, do których kierowane są działania w ramach tego przedsięwzięcia.

Spójność z analizą SWOT: w silnych stronach znalazły się liczne organizacje pozarządowe, w słabych stronach: niski poziom aktywności społecznej i kulturalnej, w szczególności wśród młodzieży, niewystarczająca oferta form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, braki w ofercie społeczno-kulturalnej, w szansach: wzrost aktywności społecznej mieszkańców, zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych, aktywizacja społeczności poprzez działania międzypokoleniowe, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych i opuszczanie terenu LGD przez osoby młode.

Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b.

Przedsięwzięcie 2.1.2 Funkcjonowanie LGD (realizowane na mocy umowy ramowej pomiędzy LGD a Urzędem Marszałkowskim) służy wzmocnieniu kapitału społecznego obszaru poprzez zapewnienie finansowania niezbędnych kosztów działalności LGD (koszty bieżące i koszty aktywizacji). Dzięki temu przedsięwzięciu zapewniona zostanie prawidłowa realizacja strategii, tj. stworzone zostanie biuro LGD, zatrudniające niezbędnych pracowników, opłacone zostaną koszty podstawowej działalności (pensje, media, materiały biurowe itd.), a także zapewnione zostaną środki na realizację planu komunikacji ze społecznością lokalną (szkolenia, doradztwo, materiały promocyjne, publikacje itd.).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym mieszkańcy źle oceniają aktywność społeczną i ofertę spędzania czasu wolnego (osoby niezadowolone stanowią ponad połowę badanych, bardzo zadowoleni stanowią w obu przypadkach zaledwie 3% respondentów).

Spójność z analizą SWOT: w silnych stronach znalazły się liczne organizacje pozarządowe, w słabych stronach: niski poziom aktywności społecznej i kulturalnej, w szczególności wśród młodzieży, niewystarczająca oferta form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, braki w ofercie społeczno-kulturalnej, w szansach: wzrost aktywności społecznej mieszkańców, zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych. Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b i jest niezbędne do prawidłowej realizacji LSR.

Przedsięwzięcie 2.1.3 Projekty współpracy (realizowane na mocy umów pomiędzy LGD a Urzędem Marszałkowskim) będzie wspierać wspólną realizację projektów współpracy, łączących kilka LGD z Polski i zagranicą. Projekty te mają na celu promocję obszaru LGD oraz wymianę i transfer dobrych praktyk pomiędzy grupami. LGD planuje realizację **czterech** projektów współpracy (**trzech** o zasięgu krajowym i jednego międzynarodowego), które pozwolą na

osiągnięcie celu szczegółowego 2.1 i realizację przypisanych mu wskaźników. W ramach tego działania LGD CIW planuje:

1. Projekt międzynarodowy (3 lgd WZP plus 1 lgd ze Szwecji): „Polsko – szwedzkie targi przedsiębiorczości” – identyfikacja dobrych praktyk wiejskiej przedsiębiorczości poprzez organizację wyjazdów studyjnych dla lokalnych przedsiębiorców
  - Celem ogólnym projektu jest identyfikację dobrych praktyk w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulinarnego dla utworzenia innowacyjnego wiejskiego produktu turystycznego Szwecji i Polski
  - Celami szczegółowymi projektu są:
    - Wzrost zainteresowania przedsiębiorczością wiejską mieszkańców zachodniopomorskiej wsi i szwedzkiego partnerstwa
    - Identyfikacja nowych produktów turystyki wiejskiej jako inspiracji do podejmowania działalności gospodarczej w oparciu o dziedzictwo kulinarne
    - Analiza możliwych do przeniesienia dobrych praktyk kulinarnej turystyki wiejskiej oraz przekazanie informacji na ich temat mieszkańcom obszarów objętych LSR.
    - Promocja dziedzictwa kulinarnego Pomorza Zachodniego i Szwecji
2. Projekt krajowy (4 LGD WZP): rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe (miejscowe podania i legendy) poprzez utworzenie/doposażenie miejsc rekreacji/szlaków turystycznych,
  - Cel ogólny projektu: rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LGD powiązanej z lokalną historią oraz miejscowymi podaniami i legendami.
  - Cele szczegółowe projektu:
    - Rozszerzenie oferty turystycznej, tworzenie nowych produktów turystycznych z wykorzystaniem zasobów historycznych, kulturowych, patriotycznych, religijnych i artystycznych;
    - Powstanie miejsc w odwołaniu do wydarzeń i postaci historycznych oraz lokalnych podań i legend;
    - Utworzenie towarzyszących informacyjnych i infrastrukturalnych produktów turystycznych, np. tablice informacyjne; znakowanie szlaków; foldery/ulotki/broszury; obiekty infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
    - Wzmocnienie tożsamości lokalnej, kultywowanie poczucia przynależności i wspólnoty.
3. Projekt krajowy (3 lgd WZP): Utworzenie zintegrowanych stref rekreacji i informacji szansą na integrację i aktywizację mieszkańców
  - Cel główny: integracja i aktywizacja mieszkańców z obszaru 3 lgd woj. zachodniopomorskiego
  - Cele szczegółowe:
    - Utworzenie w 15 gminach z obszaru działania stref rekreacji i informacji wyposażonych w wifi, tablice informacyjne, dostęp do energii elektr., drewnianą architekturę rekreacyjną i inne
    - Promowanie aktywnego trybu życia i integracji mieszkańców w oparciu o nowe technologie it.
4. Projekt krajowy (min 3 LGD WZP): rozwój infrastruktury społecznej na obszarze LGD przyczyniającej się do integracji i aktywizacji mieszkańców.
  - Cel główny: rozwój infrastruktury społecznej na obszarze LGD poprzez utworzenie miejsc integracji i aktywizacji mieszkańców,
  - Cele szczegółowe:
    - Utworzenie na obszarze działania LGD CIW miejsc służących społeczności lokalnej do integracji i aktywizacji,
    - Promowanie aktywnego trybu życia, aktywizacji i integracji przy wykorzystaniu specjalnie stworzonej i przystosowanej do tego celu infrastruktury społecznej.

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym mieszkańcy źle oceniają aktywność społeczną i ofertę spędzania czasu wolnego (osoby niezadowolone stanowią ponad połowę badanych, bardzo zadowoleni stanowią w obu przypadkach zaledwie 3% respondentów).

Spójność z analizą SWOT: w silnych stronach znalazły się liczne organizacje pozarządowe, w słabych stronach: niski poziom aktywności społecznej i kulturalnej, w szczególności wśród młodzieży, niewystarczająca oferta form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, braki w ofercie społeczno-kulturalnej, w szansach: wzrost aktywności społecznej mieszkańców, zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych.

Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b i jest niezbędne do prawidłowej realizacji LSR.

Przedsięwzięcie 2.2.1 Promocja i informacja (realizowane w formie projektów grantowych) umożliwi finansowanie ze środków LSR rozmaitych działań promocyjnych i informacyjnych (np. publikacje, tablice informacyjne, strony internetowe), dotyczących zasobów obszaru. Jest to przedsięwzięcie nastawione na poprawę wiedzy mieszkańców, ale także turystów odwiedzających obszar LGD. Minimalna wartość jednego grantu to 1.250 € tj. 5.000 zł, a maksymalna to 12.500 € tj. 50.000 zł. Refundacji podlegać będzie do 90% kosztów kwalifikowalnych, a w przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych – do 63,63%. Projekty grantowe będą kompleksowo wdrażane bezpośrednio przez LGD, tj. wszystkie formalności (ocena, umowa, aneksy, rozliczanie, monitoring i kontrola prawidłowości) będą prowadzone przez LGD (Radę i pracowników biura).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym tylko 4% badanych jest bardzo zadowolonych z rozwoju turystyki na obszarze, dodatkowo występuje niski wskaźnik natężenia ruchu turystycznego (wskaźnik Schneidera).

Spójność z analizą SWOT: w słabych stronach wpisano brak wypracowanej i popularyzowanej marki regionu, brak promocji i informacji na temat obszaru, w szansach: promocja obszaru, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych.

Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b.

Przedsięwzięcie 3.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (realizowane w formie konkursu) pozwoli zwiększyć atrakcyjność obszaru LGD dla mieszkańców i turystów poprzez rozbudowę i poprawę standardu obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Finansowaniu podlegać będzie budowa i przebudowa takich obiektów. Minimalna wartość projektu to 12.500 € tj. 50.000 zł. Refundacji podlegać będzie do 90% kosztów kwalifikowalnych, a w przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych – do 63,63%. LGD dokona oceny projektu i przekaże wnioski do Urzędu Marszałkowskiego (który odpowiada za zawarcie umowy, rozliczenie i kontrolę projektów).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym tylko 4% badanych jest bardzo zadowolonych z rozwoju turystyki na obszarze, dodatkowo występuje niski wskaźnik natężenia ruchu turystycznego (wskaźnik Schneidera).

Spójność z analizą SWOT: w słabych stronach umieszczono niewystarczającą infrastrukturę turystyczną, w szansach: rozwój turystyki na obszarze, rozbudowę ścieżek rowerowych, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych.

Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy 6b.

Przedsięwzięcie 3.1.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (realizowane w formie projektów grantowych) ponownie pozwoli zwiększyć atrakcyjność obszaru LGD, tym razem z

szerokim zaangażowaniem mieszkańców i organizacji pozarządowych. Finansowaniu podlegać będzie budowa i przebudowa obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Minimalna wartość jednego grantu to 1.250 € tj. 5.000 zł, a maksymalna to 12.500 € tj. 50.000 zł. Refundacji podlegać będzie do 90% kosztów kwalifikowalnych, a w przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych – do 63,63%. Projekty grantowe będą kompleksowo wdrażane bezpośrednio przez LGD, tj. wszystkie formalności (ocena, umowa, aneksy, rozliczanie, monitoring i kontrola prawidłowości) będą prowadzone przez LGD (Radę i pracowników biura).

Uzasadnienie:

Spójność z diagnozą: w badaniu ankietowym tylko 4% badanych jest bardzo zadowolonych z rozwoju turystyki na obszarze, dodatkowo występuje niski wskaźnik natężenia ruchu turystycznego (wskaźnik Schneidera).

Spójność z analizą SWOT: w słabych stronach umieszczono niewystarczającą infrastrukturę turystyczną (miejsca noclegowe, mała gastronomia, parkingi, atrakcje, kąpieliska), w szansach: rozwój turystyki na obszarze, rozbudowę ścieżek rowerowych, w zagrożeniach: niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych. Zgodność z celami PROW 2014-2020: przedsięwzięcie wspiera cel szczegółowy6b.

1.0	CEL OGÓLNY 1	Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.				
2.0	CEL OGÓLNY 2	Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r.				
3.0	CEL OGÓLNY 3	Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.				
1.1	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1	Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku				
2.1	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1	Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku				
2.1	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2	Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku				
3.1	CEL SZCZEGÓŁOWY 3.1	Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności		sztuka	88	89	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki: podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności (dane dla powiatu łobeskiego).
W2.0	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców		Sztuka	25	26	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki, fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców (dane dla powiatu łobeskiego).
W3.0	Saldo migracji na 1000 osób (ogółem)		Sztuka	-5,1	-4,5	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: ludność: saldo migracji na 1000 osób (ogółem). Dane dla powiatu łobeskiego.
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy		Pełny etat średnioroczny	0	24	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po realizacji operacji) Przyjęto założenie, że jedna operacja = jedno miejsce pracy (zgodnie z wymogami programu). Ewentualne dodatkowe stanowiska utworzone przez beneficjentów pomocy (premiowane w ramach kryteriów wyboru) traktowane będą jako wartość dodana.
	Liczba utrzymanych miejsc pracy		Pełny etat średnioroczny	0	28	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po realizacji operacji)
w2.1	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji mieszkańców		Osoba	0	15.000	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR.
	Liczba odbiorców publikacji służących aktywizacji i integracji mieszkańców		Osoba	0	5.000	Dane własne LGD, ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania/wnioski o płatność,
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań		Osoba	0	70	Ankiety poszkoleniowe oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów pomocy (sprawozdania/wnioski o płatność)
	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		Osoba	0	96	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR.
	Liczba utworzonych miejsc pracy w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne		Sztuka	0	2	Dane własne LGD.
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach/wydarzeniach adresowanych do mieszkańców		osoba	0	1.600	Dane własne LGD.

	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	osoba	0	1.400	Dane własne LGD.			
	Liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	osoba	0	21.800	Dane własne LGD.			
	Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	osoba	0	7.200	Dane własne LGD.			
	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	sztuka	0	4	Dane własne LGD.			
	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	sztuka	0	4	Dane własne LGD.			
w2.2	Liczba odbiorców działań informacyjnych i promocyjnych	osoba	0	16.000	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR. Liczba odbiorców ustalana będzie na podstawie liczby uczestników wydarzeń, liczby wejść na witryny internetowe, liczby egzemplarzy publikacji itp.			
w3.1	Liczba osób korzystających z nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	osoba	0	18.000	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR (w zakresie lokalizacji obiektów) oraz dane BDL GUS (zmienna: ludność: faktyczne miejsce zamieszkania, ogółem wg stanu na 31.12.2013 r.). Ze względu na ogólnodostępny charakter obiektów (wymóg Programu) jako osoby korzystające uwzględniani są wszyscy mieszkańcy miejscowości, w których zlokalizowane zostały nowe obiekty. Dla uproszczenia obliczeń i zapewnienia dostępności danych przyjęto, że liczba mieszkańców będzie liczona według stanu na 31.12.2013 r. W przypadku kilku inwestycji w tej samej miejscowości, jej mieszkańcy są wliczani do wskaźnika rezultatu tylko raz.			
	Liczba osób korzystających z przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	osoba	0	18.000	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR (w zakresie lokalizacji obiektów) oraz dane BDL GUS (zmienna: ludność: faktyczne miejsce zamieszkania, ogółem wg stanu na 31.12.2013 r.). Ze względu na ogólnodostępny charakter obiektów (wymóg Programu) jako osoby korzystające uwzględniani są wszyscy mieszkańcy miejscowości, w których zlokalizowane zostały przebudowane obiekty. Dla uproszczenia obliczeń i zapewnienia dostępności danych przyjęto, że liczba mieszkańców będzie liczona według stanu na 31.12.2013 r. W przypadku kilku inwestycji w tej samej miejscowości, jej mieszkańcy są wliczani do wskaźnika rezultatu tylko raz.			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru	
			nazwa	Jednostka miary	wartość			
						początkowa 2014 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	Zakładanie działalności gospodarczej	osoby/podmioty planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej	konkurs – premia ryczałtowa	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	20	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania,
				Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	Sztuka	0	5	Dane z wniosków o przyznanie pomocy,-dane dotyczące zrealizowanych operacji
1.1.2	Rozwój działalności gospodarczej	Przedsiębiorcy	konkurs	liczbazrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	4	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe),
				Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	Sztuka	0	1	Dane z wniosków o przyznanie pomocy,-dane dotyczące zrealizowanych operacji
2.1.1	Działania	Mieszkańcy obszaru,	Projekt grantowy	Liczba wspartych operacji dotyczących inicjatyw w	Sztuka	0	7	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR

	aktywizujące i integrujące mieszkańców	organizacje pozarządowe		zakresie rozwoju infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji mieszkańców				
				Liczba operacji dotyczących publikacji służących aktywizacji i integracji mieszkańców	Sztuka	0	2	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
2.1.2	Funkcjonowanie LGD	LGD, mieszkańcy obszaru	Koszty bieżące, aktywizacja	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	Osobodzień	0	214	Dane własne LGD, zaświadczenia/ certyfikaty poświadczające udział w szkoleniu
				Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	podmioty	0	110	Dane własne LGD – ewidencja doradztwa (np. karta doradztwa)
				Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców	Sztuka	0	80	Dane własne LGD.
				Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	Sztuka	0	35	Dane własne LGD.
				Liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	Sztuka	0	16	Dane własne LGD.
				Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	Sztuka	0	48.000	Dane własne LGD.
2.1.3	Projekty współpracy	LGD, mieszkańcy obszaru	Projekty współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Sztuka	0	4	Dane własne LGD.
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy, finansowanych w ramach LSR	Sztuka	0	13	Dane własne LGD.
2.2.1	Promocja i informacja	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy	Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych	Sztuka	0	33	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
3.1.1	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - konkurs	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne	Konkurs	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Obiekt	0	6	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR, dane własne LGD
	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - konkurs	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne	Konkurs	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Obiekt	0	2	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR, dane własne LGD
	Infrastruktura turystyczna i	Mieszkańcy obszaru,	Konkurs	Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w	Sztuka	0	93	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR, dane własne LGD

	rekreacyjna - konkurs	organizacje pozarządowe, instytucje publiczne		ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej				
3.1.2	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – projekty grantowe	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne	Projekt grantowy	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Sztuka	0	11	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR, dane własne LGD
	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – projekty grantowe	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne	Projekt grantowy	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Sztuka	0	3	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR, dane własne LGD
	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – projekty grantowe	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne	Projekt grantowy	Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	sztuka	0	95	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR, dane własne LGD
SUMA								

Matryca logiczna – logika interwencji w ramach LSR

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Cele szczegółowe	Rezultaty	Cel ogólny	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
<p>- niskie wskaźniki przedsiębiorczości na obszarze LSR,</p> <p>- wysokie bezrobocie,</p> <p>- bardzo zła ocena rynku pracy i zarobków wśród mieszkańców,</p> <p>konieczność tworzenia nowych miejsc pracy wskazana w badaniu,</p> <p>- migracja osób młodych,</p>	1.1.1 Zakładanie działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Cel szczegółowy 1.1: Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 r.	Liczba utworzonych miejsc pracy	Cel ogólny 1: Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności	<p>-- Niestabilna polityka państwa</p> <p>- Długie i kosztowne Procedury aktualizacji Planów zagospodarowania przestrzennego</p> <p>zagrożeniem dla inwestycji i rozwoju przedsiębiorczości</p> <p>- Niedostateczne. dostosowanie prawodawstwa krajowego do legalnej sprzedaży produktów lokalnych.</p> <p>- Skomplikowane przepisy dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą.</p> <p>Preferencje w finansowaniu</p>
	1.1.2 Rozwój działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje		Liczba utrzymanych miejsc pracy			
		Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa					
		Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje					

							<p>innowacji i B+R, zastępowanie dotacji instrumentami zwrotnymi.</p>			
<p>- niska ocena poziomu aktywizacji mieszkańców,</p> <p>- niewielkie środki na realizację inicjatyw przez lokalne NGO,</p> <p>- konieczność podniesienia kwalifikacji mieszkańców,</p> <p>- trudności w prawidłowym przygotowaniu i realizacji projektów finansowanych ze środków UE,</p>	2.1.1 Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców	<p>Liczba wspartych operacji dotyczących inicjatyw w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji mieszkańców</p>	<p>Cel szczegółowy 2.1: Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 r.</p>	<p>Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji mieszkańców</p> <p>Liczba odbiorców publikacji służących aktywizacji i integracji mieszkańców</p>	<p>Cel ogólny 2: Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r.</p>	<p>Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców</p>	<p>- Nierówności w zakresie rozwoju wojew. zachodniopom (obszary peryferyjne).</p> <p>- Niska jakość grup rządzących, wynikająca ze słabej świadomości obywatelskiej społeczeństwa, niskiej aktywności i partycypacji społecznej.</p> <p>- Wysysanie młodzieży z obszarów wiejskich i małych miasteczek przez aglomeracje.</p>			
	2.1.2 Funkcjonowanie LGD	<p>Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD</p>		<p>Liczba osób/podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa</p>				<p>Liczba osób przeszkolonych</p> <p>Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań</p> <p>Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne</p> <p>Liczba osób uczestniczących w spotkaniach/wydarzeniach adresowanych do</p>	<p>Często zmieniające się przepisy lub ich brak. Zawilości przepisów prawa.</p> <p>Niekorzystanie z doradztwa i szkoleń przez beneficjentów.</p> <p>Nieznajomość LSR</p>

		mieszkańców		mieszkańców			przez ekspertów zewnętrznych.
		Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych		Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD			
		Liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR		Liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych			
		Liczba odwiedzin strony internetowej LGD		Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR			
	2.1.3 Projekty współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy		Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby			Brak środków własnych na realizację projektów.
		Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy, finansowanych w ramach LSR		Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych			Długotrwałe procedury rozliczania projektów współpracy, szczególnie międzynarodowych.
- niewystarczająca skala działań promocyjnych, - brak współpracy i kompleksowości działań.	2.2.1 Promocja i informacja	Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych	2.2: Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 r.	Liczba odbiorców działań informacyjnych i promocyjnych			Małe zainteresowanie naborami. Brak wiedzy na temat działania
- braki w infrastrukturze i jej zły stan techniczny, - niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru,	3.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (procedura konkursowa)	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Cel szczegółowy 3.1: Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 r.	Liczba osób korzystających z nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Cel ogólny 3: Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.	Saldo migracji na 1000 osób (ogółem)	- Skomplikowane procedury w pozyskiwaniu środków, mechanizmy refundacji w PROW. - Zbyt duże
		Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej		Liczba osób korzystających z przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej			
		Liczba zamontowanych					

		urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej		i rekreacyjnej				zadłużenie JST, ograniczające ich możliwości inwestycyjne Niska jakość WOPP.
	3.1.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (projekty grantowe)	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej						
		Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej						
		Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej						

W LSR zaplanowano realizację 3 wskaźników oddziaływania (przypisanych do celów ogólnych), 16 wskaźników rezultatu (przypisanych do odpowiednich celów szczegółowych) i 19 wskaźników produktu (przypisanych do poszczególnych przedsięwzięć). W LSR umieszczono wszystkie obowiązkowe wskaźniki wynikające z przepisów programowych. Przyjęte wskaźniki są przejrzyste i mierzalne (wskazano wartość bazową, wartość docelową, terminy ich osiągnięcia oraz opisano źródła danych, sposób i częstotliwość pomiaru). Wszystkie wskaźniki są adekwatne do odpowiednich celów i przedsięwzięć, są bezpośrednio związane z zakresem udzielanego wsparcia i pozwalają na mierzenie efektów poszczególnych operacji (w tym wpływ na strategię rozwoju regionu). Szczegółowy sposób i częstotliwość dokonywania pomiarów zostały określone w zasadach monitorowania i ewaluacji. Wartość wyjściowa wskaźników produktu i rezultatu wynosi zero, ponieważ nie realizowano do tej pory żadnych operacji w ramach środków LSR na lata 2014-2020. Przyjęte wskaźniki oddziaływania zostały oparte o dane pochodzące ze źródeł statystyki publicznej (Bank Danych Lokalnych GUS). Wartość wyjściowa tych wskaźników została określona na podstawie danych BDL GUS, według stanu na 31.12.2013 r.

W trakcie konsultacji społecznych przekazano uwagi dotyczące wagi i celowości monitorowania efektów realizacji LSR i jej wskaźników, co pozwoli zadbać o stabilną sytuację i pozwoli podejmować działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR. Do najskuteczniejszych metod monitorowania zaliczono bezpośrednie rozmowy z beneficjentami i wizje lokalne w miejscu realizacji projektów.

VI. SPOSÓB OCENY I WYBORU OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU:

1. FORMY WSPARCIA

W ramach LSR będą realizowane następujące typy operacji:

- A. operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD, operacje te będą wybierane przez Radę, a następnie przedkładane do samorządu wojewódzkiego w celu ich weryfikacji.
- B. Projekty grantowe - LGD będzie udzielała grantów w drodze otwartego naboru ogłoszonego przez LGD konkursu na realizację zadań służących osiągnięciu celu operacji.
- C. Operacje własne – operacje kluczowe dla osiągnięcia celów LSR, realizowane przez LGD, pod warunkiem, że operacje te nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców.

2. CEL TWORZENIA PROCEDUR

Celem tworzenia procedur jest zapewnienie przejrzystości i obiektywizmu w procesie naborów i oceny wniosków o udzielenie wsparcia w ramach realizacji LSR. Zapewnienie niedyskryminujących warunków do aplikowania przez wnioskodawców o środki na operacje wpisujące się w cele strategii, w tym określenie zasad oceny poszczególnych operacji w taki sposób, aby w jak największym stopniu odpowiadały na problemy obszaru.

Procedury naboru wniosków o przyznanie pomocy zawarte są w dokumentach: Procedura wyboru i oceny operacji, Procedura wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitorowania i kontroli, które zawierają wszystkie najważniejsze dla wnioskodawcy informacje oraz w Regulaminie Rady Stowarzyszenia Centrum Inicjatyw Wiejskich, który zawiera wytyczne dla członków Rady w zakresie procedur oceny wniosków o udzielenie wsparcia.

Procedury i Regulamin Rady na stałe zostaną zamieszczone na stronie internetowej Lokalnej Grupy Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich a także będą publikowane razem z dokumentacją konkursową przy każdym naborze wniosków.

3. ZAKRES PROCEDUR

Na potrzeby prawidłowej realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w części dotyczącej realizacji naborów wniosków (konkursowych, grantowych, własnych) Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich

opracowała dokumenty regulujące kwestie dotyczące realizacji naborów wniosków i pracy Rady LGD CIW. W wyniku prac powstały trzy dokumenty:

- 1) Procedura wyboru i oceny operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju w Lokalnej Grupie Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich,
- 2) Procedura wyboru i oceny Grantobiorców w ramach Projektów Grantowych wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitorowania i kontroli w Lokalnej Grupie Działania Centrum Inicjatyw,
- 3) Procedura oceny i wyboru operacji własnych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju w Lokalnej Grupie Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich
- 4) Regulamin Rady LGD CIW.

Niniejsze dokumenty zostały opracowane w oparciu o zapisy właściwych Rozporządzeń i Ustaw, a także o Wytyczne w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonania przez Lokalne Grupy Działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Zakres procedur opisany w Procedurze wyboru i oceny operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju w Lokalnej Grupie Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich	Zakres procedur opisany w Procedurze wyboru i oceny Grantobiorców w ramach Projektów Grantowych wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitorowania i kontroli w Lokalnej Grupie Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich	Zakres procedur opisany w Regulaminie Rady LGD CIW	Zakres procedur opisany w Procedurze oceny i wyboru operacji własnych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju w Lokalnej Grupie Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich
<ul style="list-style-type: none"> - Sposób organizacji naborów wniosków - tryb ogłaszania, czas trwania naboru, miejsce składania wniosków, zasady przeprowadzenia naboru wniosków - Sposób udostępnienia procedur dotyczących naborów oraz oceny wniosków do wiadomości publicznej oraz sposób udostępniania informacji o posiedzeniach Rady LGD, - Zasady przeprowadzenia oceny za zgodność operacji z Programem, podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym wzory 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposób organizacji naborów wniosków - tryb ogłaszania, czas trwania naboru, miejsce składania wniosków, zasady przeprowadzenia naboru wniosków - Sposób udostępnienia procedur dotyczących naborów oraz oceny wniosków do wiadomości publicznej oraz sposób udostępniania informacji o posiedzeniach Rady LGD, - Informacje nt. wniosku o przyznanie pomocy, - Zasady rejestracji i wstępnej oceny wniosków (ocena formalna oraz ocena zgodności z Programem, 	<ul style="list-style-type: none"> - Zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady LGD oraz sposób udostępniania do informacji o posiedzeniach Rady LGD, - Zasady podejmowania decyzji w sprawie oceny wniosków wraz z wzorami dokumentów, dokumentowanie oceny, zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego, - Regulacje zapewniające zachowanie paritetu sektorowego Rady, - Regulacje pozwalające uniknąć rozbieżnych ocen w ramach kryteriów, - Regulacje dotyczące 	<ul style="list-style-type: none"> - Zasady oceny i wyboru operacji własnej, - Zasady ogłoszenia zamiaru realizacji operacji własnej, - Zasady zgłaszania zamiaru realizacji operacji o tematyce odpowiadającej operacji własnej, - Sposób organizacji naborów wniosków oraz ich oceny, - Sposób udostępnienia procedur dotyczących operacji własnej, - Zasady przekazywania dokumentacji do Samorządu Województwa.

<p>kart oceny operacji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zasady informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sposób zapewniający możliwość skutecznego złożenia protestu wraz z wzorami dokumentów,, - W odniesieniu do regulaminu Rady LGD: informacje o sposobie postępowania w przypadku rozbieżności w ocenie operacji oraz w przypadku wystąpienia równej liczby głosów, - Zasady przekazywania dokumentacji do Samorządu Województwa, Informacje o zapewnieniu stosowania tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, informacja o terminach podawania do wiadomości publicznej protokołów z posiedzeń Rady LGD. <p>Niniejsza procedura</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zasady przeprowadzania oceny operacji przez Radę LGD, podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym wzory kart oceny operacji oraz określania kwoty wsparcia, - Zasady informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia odwołania, - Zasady wnoszenia odwołania od oceny, - Zasady ustalania ostatecznej listy Grantobiorców, - Zasady przekazywania dokumentacji do Samorządu województwa, - Zasady odstąpienia od konkursu grantowego, - Zasady zawierania i aneksowania umowy o powierzenie grantu wraz z opisem obligatoryjnych części umowy, - Zasady zabezpieczenia prawidłowej realizacji umowy, - Zasady kontroli, monitoringu i ewaluacji operacji grantowych, - Zasady rozliczania operacji grantowych wraz z formularzem wniosku o płatność, - Zasady sprawozdawczości wraz z formularzem sprawozdania z realizacji operacji, - Zasady zwrotu grantu, - Zasady archiwizacji dokumentacji. - Postanowienia końcowe wraz z opisem jawności dokumentacji, 	<p>postępowania w przypadku równej liczby głosów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regulacje zapewniające stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, - Procedury pozwalające czuwać nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji oraz nad poprawności dokumentacji i zgodności formalnej, - Sposób i terminy podawania do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń dotyczących oceny i wyboru operacji zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy, - Sposób informowania wnioskodawców o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu od decyzji Rady oraz zasady wniesienia protestu od rozstrzygnięć organu decyzyjnego, - Procedury zapewniające zachowanie bezstronności, - Procedury pozwalające na identyfikowanie charakteru powiązań członków organu decyzyjnego z wnioskodawcami /poszczególnymi projektami - wzór rejestru interesów, 	
---	---	---	--

stanowi załącznik do Wniosku o wybór Lokalnej Strategii Rozwoju.	sposobem ustalania terminów, bezpieczeństwie danych osobowych i sposobie zmiany przedmiotowej procedury Niniejsza procedura stanowi załącznik do Wniosku o wybór Lokalnej Strategii Rozwoju.	Niniejszy regulamin stanowi załącznik do Wniosku o wybór Lokalnej Strategii Rozwoju.	
--	---	--	--

4. FORMUŁOWANIE KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI

W celu sformułowania kryteriów wyboru operacji zorganizowano warsztaty strategiczne. Ich celem było między innymi opracowanie Regulaminu Rady LGD, jasnych i przejrzystych procedur oceny wniosków, w tym opracowanie kryteriów oceny. Uczestnicy warsztatów tj. członkowie Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej, pracownicy Biura a także przedstawiciele społeczności lokalnej opracowali dokumenty proceduralne. Dołożono wszelkich starań aby przygotowane kryteria nie budziły wątpliwości interpretacyjnych. Kryteria oceny operacji zostały szczegółowo opisane w Procedurach wyboru i oceny operacji i grantobiorców, stanowiących załączniki do wniosku o wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną. Zaplanowane kryteria, powiązane są z diagnozą obszaru, w tym analizą SWOT oraz zaplanowanymi do zrealizowania w ramach realizacji LSR wskaźnikami.

W przypadku operacji związanych z zakładaniem działalności lub rozwijaniem działalności najwyżej punktowane są kryteria związane z lokalnym rynkiem pracy czyli te, które generują więcej niż 1 miejsce pracy oraz przyczyniają się do zatrudnienia lub samo zatrudnienie osób z grupy defaworyzowanej. Wysoko punktowany jest również zakres działalności ukierunkowany na turystykę, kwalifikacje i doświadczenie wnioskodawcy odpowiednie do przedmiotu operacji oraz innowacyjność operacji, która koresponduje z założonymi celami LSR. Preferowane będą operacje które przyczynią się do zastosowania rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu np. wykorzystujące OZE.

Operacje związane z aktywizacją i integracją mieszkańców mają nie tylko wpływać na budowę i wzmocnienie kapitału społecznego obszaru, ale także mają się przyczynić do szerokiej mobilizacji i aktywnego działania na rzecz terenu LGD. W tym przypadku istotnym kryterium oceny jest zasięg oddziaływania operacji, cykliczność a także dostosowanie operacji do potrzeb grup defaworyzowanych. Preferowane będą również operacje, które są realizowane w partnerstwie. Na ocenę znaczny wpływ mają również kryteria dotyczące wysokości wnioskowanej kwoty i wkładu własnego.

Zasięg oddziaływania, wykorzystanie lokalnych zasobów, wysokość wkładu własnego a także wielojęzyczność opracowań, to istotne kryteria zaplanowane dla operacji związanych z promocją i informacją. Preferowane będą również operacje, które są realizowane w partnerstwie, a także te w ramach których elektroniczne wersje opracowań zostaną udostępnione Lokalnej Grupie Działania.

Ważnymi kryteriami przy ocenie operacji z zakresu Infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej jest wkład własny, wnioskowana kwota pomocy oraz zasięg oddziaływania, pod uwagę brane będzie również uwzględnienie potrzeb grup defaworyzowanych, przeprowadzenie konsultacji ze społecznością lokalną a także miejsce zagospodarowania terenu. Preferowane będą operacje realizowane w partnerstwie i promujące lokalne zasoby. Karata oceny zawiera również obowiązkowe kryterium Programowe jakim jest kryterium

preferencyjne dla operacji realizowanych w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców.

Istotnym kryterium przy wszystkich przedsięwzięciach jest uczestnictwo wnioskodawców w szkoleniach organizowanych przez LGD jak i konsultacjach indywidualnych w Biurze LGD, które pozwolą podnieść wiedzę na temat procedur i warunków dofinansowania operacji, a tym samym lepiej przygotować wnioski.

Zastosowano głównie kryteria mierzalne, określono wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów. Kryterium jakościowym jest innowacyjność operacji, w tym przypadku wnioskodawca musi uwodnić lub uzasadnić to kryterium.

Obowiązującym załącznikiem do wniosku o przyznanie pomocy będzie „KARTA OPISU OPERACJI”, w której wnioskodawca ustosunkuje się do kryterium wyboru operacji pod względem zgodności z LSR oraz do oceny według lokalnych kryteriów.

Wszelkie zmiany kryteriów oceny operacji dokonywane będą w oparciu o diagnozę obszaru, w tym zdefiniowane problemy oraz wskaźniki zaplanowane do osiągnięcia w ramach realizacji strategii. Procedura dokonywania zmian kryteriów oceny została opisana w dokumencie „PROCEDURA USTALANIA I ZMIANY KRYTERIÓW WRAZ Z KRYTERIAMI WYBORU OPERACJI I GRANTOBIORCÓW”, który zakłada zaangażowanie społeczności lokalnej w ten proces.

4.1 Ustalanie zasad w zakresie określenia kwoty wsparcia dla danej operacji:

1) Zakładanie działalności gospodarczej:

Pomoc przyznawana jest jeżeli podmiot ubiegający się o jej przyznanie:

- a) nie podlega ubezpieczeniu KRUS i z mocy ustawy w pełnym zakresie, chyba, że podejmują działalność jako produkcja artykułów spożywczych lub produkcja napojów,
- b) w okresie 3 miesięcy poprzedzających dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy nie wykonywał działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 roku – Prawo przedsiębiorców – nie została mu dotychczas udzielona pomoc na operacje w tym zakresie.
- c) koszty planowane do poniesienia w ramach operacji mieszczą się w zakresie kosztów kwalifikowalnych, o których mowa w § 17 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 oraz nie są kosztami inwestycji polegającej na budowie albo przebudowie liniowych obiektów budowlanych w części dotyczącej realizacji odcinków zlokalizowanych poza obszarem wiejskim objętym LSR,
- d) biznesplan jest racjonalny i uzasadniony zakresem operacji, w szczególności, jeżeli suma kosztów planowanych do poniesienia w ramach tej operacji, ustalona z uwzględnieniem wartości rynkowej tych kosztów i jest nie niższa niż 70% kwoty, jaka można przyznać na tę operację,

Koniecznym jest, aby planowana operacja zakładała podjęcie we własnym imieniu działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018r. Prawo przedsiębiorców oraz:

- a) zgłoszenie podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy do ubezpieczenia emerytalnego, ubezpieczeń rentowych i ubezpieczenia wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności i podlegania tym ubezpieczeniom, lub
- b) utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne i jest to uzasadnione zakresem realizacji operacji, a osoba, dla której zostanie utworzone to miejsce pracy, zostanie zatrudniona na podstawie umowy o pracę,
- c) utrzymanie miejsca pracy, o którym mowa powyżej przez łącznie co najmniej 2 lat w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia, w którym upływają 2 lata od dnia wypłaty płatności końcowej.

Pomoc na operację w zakresie podejmowania działalności gospodarczej nie przysługuje, jeżeli działalność gospodarcza będąca przedmiotem tej operacji jest sklasyfikowana w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) jako:

- a. działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach;
- b. górnictwo i wydobywanie;
- c. działalność usługowa wspomagająca górnictwo i wydobywanie;
- d. przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków;
- e. wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produktów rafinacji ropy naftowej;
- f. produkcja chemikaliów oraz wyrobów chemicznych;
- g. produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych;
- h. produkcja metali;
- i. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz motocykli;
- j. transport lotniczy i kolejowy;
- k. gospodarka magazynowa.

Brak kapitału początkowego to główny problem dla osób które pragną założyć własną firmę w szczególności jeżeli należą do jednej z grup defaworyzowanych. W badaniu ankietowym mieszkańcy najgorzej ocenili rynek pracy i zarobki a dane statystyczne potwierdzają, że na obszarze funkcjonuje stosunkowo niewiele firm. Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, iż jednym z zagrożeń dla terenu LGD są niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych (m. in. otwarcie własnej działalności gospodarczej) oraz opuszczanie terenu LGD przez osoby młode. Dane na temat rynku pracy wskazane w diagnozie świadczą o nieskuteczności dotychczasowych mechanizmów aktywizacji zawodowej społeczności lokalnej i konieczności podjęcia dalszych działań w celu redukcji odsetka osób pozostających bez pracy. Wychodząc naprzeciw opisanemu problemowi Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich zakłada w swojej Strategii Przedsięwzięcie „Zakładanie działalności gospodarczej”, które będzie realizowane w formie konkursu na premię ryczałtową.

Ponieważ w ramach obecnej perspektywy warunkiem otrzymania dofinansowania jest stworzenie i utrzymanie miejsca pracy przez okres 2 lat proponowany poziom wsparcia w LGD CIW w tym przedsięwzięciu będzie wynosił **20.000 € (80.000 zł.)**

2) Rozwój działalności gospodarczej:

Przedsięwzięcie jest adresowane do mikro i małych przedsiębiorstw (firm działających na lokalnym rynku). Jego realizacja umożliwi wsparcie przedsiębiorców z obszaru LGD, którzy planują stworzenie nowego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne).

Koniecznym jest, aby planowana operacja zakładała:

- a. utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne i jest to uzasadnione zakresem realizacji operacji, a osoba, dla której zostanie utworzone to miejsce pracy, zostanie zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę,
- b. utrzymanie co najmniej jednego miejsca pracy, o którym jest mowa powyżej, w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne, do dnia, w którym upłyną 3 lata od dnia wypłaty płatności końcowej;
- c. utworzenie miejsca pracy w wyniku realizacji danej operacji nie może być uznane za spełnienie warunku, o którym mowa w lit. a w odniesieniu do innej operacji,

Pomoc na rozwijanie działalności gospodarczej jest przyznawana, jeżeli:

- a. podmiot ubiegający się o jej przyznanie w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców, oraz nadal wykonuje tę działalność;

- b. podmiot ubiegający się o przyznanie wsparcia, nie otrzymał dotychczas pomocy na operację w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej³ albo upłynęło co najmniej 2 lata od dnia przyznania temu podmiotowi pomocy w/w operację,
- c. podmiot ubiegający się o przyznanie wsparcia, nie otrzymał dotychczas pomoc na operację w zakresie tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego⁴ lub na poddziałanie wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój⁵ – w przypadku ubiegania się o przyznanie tej pomocy przez podmiot, który wykonuje działalność w ramach produkcji artykułów spożywczych lub produkcja napojów⁶.

Pomoc na operację w zakresie rozwijania działalności gospodarczej nie przysługuje, jeżeli działalność gospodarcza będąca przedmiotem tej operacji jest sklasyfikowana w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) jako:

- a. działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach;
- b. górnictwo i wydobywanie;
- c. działalność usługowa wspomagająca górnictwo i wydobywanie;
- d. przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków;
- e. wytwarzanie i przetwarzanie koks i produktów rafinacji ropy naftowej;
- f. produkcja chemikaliów oraz wyrobów chemicznych;
- g. produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych;
- h. produkcja metali;
- i. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz motocykli;
- j. transport lotniczy i kolejowy;
- k. gospodarka magazynowa.

- w tym podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości.

Pomoc w zakresie podniesienia kompetencji osób realizujących operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości jest przyznawana, jeżeli podmiot ubiega się jednocześnie o przyznanie pomocy w ramach zakresu: podejmowanie działalności gospodarczej lub tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego lub rozwijanie działalności gospodarczej oraz spełnia warunki przyznania pomocy w w/w zakresach.

W badaniu ankietowym mieszkańcy ocenili najgorzej rynek pracy i zarobki. Dane statystyczne potwierdzają, że na terenie występuje wysoka stopa bezrobocia (w szczególności wśród kobiet), a średnie zarobki są niższe niż średnia w województwie zachodniopomorskim i w Polsce. Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, iż słabą stroną obszaru LGD jest między innymi niski poziom przedsiębiorczości lokalnej i rosnące bezrobocie. Jednym z zagrożeń dla opisywanego terenu są niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych i opuszczanie terenu LGD przez osoby młode. W związku z powyższym Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich zakłada realizację przedmiotowego

³ Zakres wsparcia określony w § 2 ust. 1 pkt 2 lit. a Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

⁴ Zakres wsparcia określony w § 2 ust. 1 pkt 2 lit. b Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

⁵ Zakres wsparcia określony w art. 3 ust. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

⁶ Zgodnie z klasyfikacją działalności gospodarczej na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) jako produkcja artykułów spożywczych lub produkcja napojów.

przedsięwzięcia. Będzie ono realizowane w formie konkursu. Intensywność pomocy ustala się na poziomie max. **70%** poniesionych kosztów kwalifikowalnych.

3) Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców:

W ramach przedsięwzięcia finansowane będą operacje, które najlepiej mobilizują lokalne zasoby i przyczyniają się do tworzenia infrastrukturalnej przestrzeni społecznej i kulturalnej służącej aktywnym działaniom lokalnego społeczeństwa w formie miejsc lokalnej aktywności (kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej) i spędzania czasu wolnego, placów zabaw, siłowni zewnętrznych, kącików zainteresowań, zielonych klas, tablic edukacyjno-informacyjnych i innych obiektów służących społeczności, a także opracowywaniu i wydawaniu publikacji o charakterze aktywizującym i integrującym mieszkańców. Z diagnozy wynika, iż mieszkańcy na chwilę obecną źle oceniają aktywność społeczną i ofertę spędzania czasu wolnego. Analiza SWOT wykazuje jako silną stronę liczne organizacje pozarządowe, które coraz częściej i chętniej angażują się do działania na rzecz swojej małej ojczyzny. Niniejsze zachowania stwarzają szanse do wzrostu aktywności społecznej i szerokiej mobilizacji mieszkańców. Jednakże ta sama Analiza SWOT wskazuje na zagrożenie jakim są niewystarczające środki finansowe na realizację ważnych inicjatyw rozwojowych. W związku z powyższym Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich zakłada realizację przedsięwzięcia „Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców” w formie projektów grantowych. Minimalna wartość jednego grantu, to 1.250 € (5000 zł), a maksymalna to 12.500 € (50.000 zł.) Proponowany poziom wsparcia wynosi do **90%** kosztów kwalifikowanych, pozostałe środki to wkład własny finansowy. Wkład rzeczowy w postaci wolontariatu na rzecz operacji stanowi koszt niekwalifikowalny. W przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych poziom dofinansowania wynosi do **63,63%** poniesionych kosztów kwalifikowalnych.

4) Promocja i informacja:

Umożliwia finansowanie rozmaitych działań promocyjnych i informacyjnych (np. publikacje, tablice informacyjne, strony internetowe), dotyczących zasobów obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju. Jest to przedsięwzięcie nastawione na poprawę wiedzy mieszkańców a także turystów.

Z badań ankietowych wynika, iż tylko 4 % badanych jest zadowolonych z rozwoju turystyki na obszarze LGD. Analiza SWOT jako słabą stronę wykazuje brak wypracowanej i popularyzowanej marki regionu oraz brak promocji i informacji na temat obszaru. W związku z powyższym szansą jest prowadzenie działań promocyjnych przy wykorzystaniu środków finansowych w ramach tego przedsięwzięcia.

Operacje będą realizowane w formie projektów grantowych. Minimalna wartość jednego grantu, to 1.250 € (5000 zł), a maksymalna to 12.500 € (50.000 zł.) Proponowany poziom wsparcia wynosi do **90%** kosztów kwalifikowanych, pozostałe środki to wkład własny finansowy. Wkład rzeczowy w postaci wolontariatu na rzecz operacji stanowi koszt niekwalifikowalny. W przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych poziom dofinansowania wynosi do **63,63%** poniesionych kosztów kwalifikowalnych.

5) Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna:

W poprzednim okresie finansowania operacje związane z w/w tematyką realizowane na obszarze LGD były głównie przez samorządy lokalne, ale kilka zostało również zrealizowanych przez organizacje pozarządowe. Były to inwestycje, w których od początku do końca zaangażowani byli lokalni mieszkańcy, członkowie organizacji i ich rodziny. Aktualnie Lokalna Grupa Działania planuje, iż niniejsze przedsięwzięcie będzie realizowane dwukierunkowo, w formie konkursowej i w formie projektów grantowych.

Z Diagnozy wynika, iż społeczność lokalna w dalszym stopniu nie jest zadowolona z turystyki i rekreacji na terenie LGD. W słabych stronach umieszczono niewystarczającą infrastrukturę turystyczną. Jako szansę wskazano rozwój turystyki i rozbudowę ścieżek rowerowych przy jednoczesnym wskazaniu zagrożenia jakim jest niewystarczająca ilość środków finansowych. Jak już wcześniej wspomniano w ramach niniejszego przedsięwzięcia beneficjentami pomocy mogą być zarówno JST jak i organizacje pozarządowe. Głównym źródłem dochodów organizacji pozarządowych na obszarze LGD są składki, darowizny i dotacje, dlatego proponowany poziom wsparcia wynosi do **90% kosztów kwalifikowanych**, W przypadku konkursu

udział własny 10% może być w całości wkładem niefinansowym tj. pracą wolontariuszy na rzecz operacji. W przypadku projektów grantowych pozostałe 10% to wkład własny finansowy, a wkład rzeczowy w postaci wolontariatu na rzecz operacji stanowi koszt niekwalifikowany. W przypadku, gdy z wnioskiem wystąpi jednostka sektora finansów publicznych poziom dofinansowania wynosi do **63,63%** poniesionych kosztów kwalifikowalnych.

4.2 Określenie innowacyjności w sposobie oceny operacji:

Innowacyjność zgodnie z jedną z zasad podejścia typu Leader to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściej kojarzone jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytwarzanie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości.

Ogólnie dostępna definicja jak określa wiele opracowań (*Poradnik dla oceniających projekty innowacyjne i projekty współpracy ponadnarodowej* na zlecenie Krajowej Instytucji Wspomagającej z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, opracowanie z 2011 r., aktualizacja 2012 r.) dzieli innowacyjność na cztery rodzaje, którymi Rada Stowarzyszenia będzie się kierować przy ocenie innowacyjności operacji.

Innowacja procesowa, czyli opracowanie i wdrożenie nowych bądź znacząco ulepszonych technologii, metod produkcji lub dostaw; mogą to być istotne zmiany w technologii, sprzęcie i oprogramowaniu używanym w procesach wytwórczych towarów albo nowe lub znacznie ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług. **Innowacja produktowa**, czyli opracowanie, wdrożenie do produkcji i wprowadzenie na rynek nowego produktu (towaru) lub usługi; także – znaczące ulepszenie oferowanych wcześniej towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyki lub przeznaczenia, wprowadzenie na rynek nowego przeznaczenia starego produktu (np. sms) lub nowego sposobu świadczenia usług (np. przez Internet).

Innowacja organizacyjna, czyli zastosowanie nowych rozwiązań organizacyjnych np. nowa metoda organizacji działalności biznesowej przedsiębiorstwa (np. wdrożenie metod rozwoju osobistego pracowników, wdrożenie systemu zarządzania dostawami), nowa organizacja miejsc pracy (np. wdrożenie nowego rozdziału obowiązków i podejmowania decyzji), nowa koncepcja strukturyzacji działalności, takich jak integracja różnych rodzajów działalności, nowa organizacja relacji zewnętrznych (np. wdrożenie nowego sposobu organizacji z innymi przedsiębiorstwami i instytucjami publicznymi).

Innowacja marketingowa, czyli zastosowanie nowych technik marketingowych, nowej metody marketingowej obejmującej znaczące zmiany w wyglądzie produktu, opakowaniu, pozycjonowaniu, promocji, polityce cenowej, modelu biznesowym.

W kryterium innowacyjności, ocenia się innowacyjność operacji w skali lokalnej.

Za operacje innowacyjne uznaje się operacje nowatorskie w odniesieniu do obszaru LGD. Może to oznaczać zastosowanie rozwiązań znanych i stosowanych na innych obszarach, jednak mających charakter innowacji na terenie LGD (np. nowatorski sposób wykorzystania zasobów lokalnych, rozwój nowych rodzajów produkcji i usług, zaspokojenie potrzeb, które były pomijane w dotychczasowych działaniach, modernizację tradycyjnych form technologii, nowy sposób angażowania społeczności lokalnej w rozwój, zastosowanie nowych technik marketingowych).

4.3 Podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów w zakresie oceny operacji:

Zarząd	Rada
1. Wystąpienie do Zarządu województwa z zapytaniem o wysokość dostępnych środków na nabór wniosków, 2. Wystąpienie do Zarządu Województwa o ustalenie terminu naboru wniosków,	1. woływanie posiedzenia Rady przez Przewodniczącego po wcześniejszym uzgodnieniu terminu, miejsca i porządku z Zarządem i Biurem, 2.

3. Ogłaszanie konkursów,
4. Sporządzenie protokołu z otwarcia konkursu i publikacja na stronie www,
5. Uzgadnianie terminu, miejsca i porządku posiedzenia Rady z Przewodniczącym Rady,
6. Przedstawienie protokołu z otwarcia konkursu podczas posiedzenia Rady,
7. W terminie 7 dni od dnia zakończenia wyboru operacji – pisemne powiadomienie wnioskodawców o wynikach zgodności z LSR, Programem i wynikach wyboru, w tym oceny w zakresie spełnienia przez wnioskodawcę kryteriów wraz z uzasadnieniem oceny, liczby punktów a w przypadku pozytywnego wyniku wyboru czy operacja mieści się w limicie środków, lub o możliwości złożenia protestu/odwołania.

Dodatkowo:

8. Określa harmonogram szkoleń dla Członków Rady,
9. Uczestniczy w komisji sprawdzającej wiedzę członków Rady

twarcie Posiedzenia Rady i stwierdzenie quorum,

3. rzed przystąpieniem do dokonania oceny złożenie na ręce Przewodniczącego przez członków Rady pisemnych deklaracji poufności i bezstronności,
4. rzed przystąpieniem do dokonania oceny analiza złożonych deklaracji oraz stosownych wyłączeń z oceny operacji na podstawie „Rejestru interesów członków Rady/pracowników Biura LGD”,
5. ybór protokolanta, komisji skrutacyjnej i przyjęcie porządku obrad,
6. naliza złożonych operacji,
7. łosowanie przez podniesienie ręki w sprawie spełnienia kryteriów formalnych i zgodności z Programem,
8. ozdanie członkom Rady Kart oceny zgodności operacji z LSR oraz kart oceny zgodności operacji z Lokalnymi Kryteriami Wyboru – komisja skrutacyjna,
9. cena Rady nad zgodnością z LSR,
10. ebranie kart oceny zgodności operacji z LSR, sprawdzenie czy zostały prawidłowo wypełnione, ustalenie wyniku głosowania i przekazanie go Przewodniczącemu – Komisja skrutacyjna,
11. głoszenie wyniku głosowania w sprawie zgodności konkretnej operacji z LSR,
12. cena Rady według Lokalnych Kryteriów wyboru,
13. ebranie kart oceny zgodności z Lokalnymi Kryteriami Wyboru, sprawdzenie czy zostały prawidłowo wypełnione, ustalenie wyniku głosowania i przekazanie go Przewodniczącemu – Komisja skrutacyjna,
14. głoszenie wyniku głosowania w sprawie zgodności konkretnej operacji z lokalnymi kryteriami wyboru,
15. przypadku wystąpienia rozbieżności pomiędzy ocenami poszczególnych członków Rady, uzasadnienie oceny przez członków Rady, których oceny są skrajne, ewentualna zmiana oceny,

	<p>16. ojęcie uchwał w sprawie wyboru operacji,</p> <p>17. porządzenie listy ocenionych operacji zgodnych z LSR i Programem oraz listy operacji wybranych ze wskazaniem tych, które mieszczą się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu i przekazanie do Biura LGD,</p> <p>18. porządzenie protokołu z posiedzenia Rady w terminie 7 dni od dani zakończenia wyboru operacji,</p> <p>19. terminie 14 dni od dnia wniesienia protestu weryfikacja wyników dokonanej oceny operacji i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • okonanie zmiany podjętego rozstrzygnięcia, • kierowanie protestu wraz z otrzymaną dokumentacją do Zarządu Województwa, wraz ze stanowiskiem dotyczącym braku podstaw do zmiany podjętego rozstrzygnięcia. <p>Dodatkowo</p> <p>5. Corocznie składa sprawozdanie ze swojej działalności Walnemu Zebraniu Członków</p>
--	--

VII. PLAN DZIAŁANIA

Cele i wskaźniki podane w rozdziale V osiągnane będą przez LGD do czasu zakończenia wdrażania LSR (2023 r.). LGD planuje, że większość efektów poszczególnych operacji będzie możliwa do zmierzenia po 2018 r. (ze względu na opóźnienia w uruchamianiu LSR – długotrwały proces oceny i wyboru LSR, czas niezbędny na przygotowanie wnioskodawców do prawidłowego opracowania wniosków, ogłoszenie i przeprowadzenie naborów wniosków, złożenie do UM wniosku o przyznanie pomocy, konieczność oczekiwania z rozpoczęciem projektów do momentu podpisania umowy z LGD/UM oraz długi czas niezbędny na rozliczenie projektu i otrzymanie ostatecznej refundacji). Wskazują na to przeprowadzone badania ewaluacyjne w okresie programowania 2007-2013. Ponieważ wskaźnik zostaje osiągnięty dopiero po wypłaceniu ostatecznej refundacji LGD oszacowała czas niezbędny do realizacji poszczególnych operacji (od momentu złożenia wniosku w LGD do momentu wypłacenia środków) na 6 do 32 miesięcy (w zależności od zakresu wsparcia). Założenia te są racjonalne w kontekście doświadczeń we wdrażaniu LSR na lata 2007-2013.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych: Z uwagi na długotrwałe procedury związane z oceną wniosków w poprzednim okresie programowania konieczna będzie akcja szkoleniowo – informacyjna, co ułatwi proces składania wniosków przez beneficjentów, podniesie jakość dokumentacji. Wnioskuje się, by do kryteriów wyboru operacji włączyć: „ udział beneficjenta w szkoleniach i doradztwie w lgd” i nadać mu wysoką punktację, co powinno wpłynąć na powszechny udział w tym rodzaju wsparcia oferowanego przez LGD CIW i zapewni wysoką jakość procedowania oraz rozpatrywania wniosków, składanych do LGD CIW.

Szczegółowy Plan działania znajduje się w załączniku nr 3 do niniejszego dokumentu

VIII. BUDŻET LSR

LSR na lata 2014-2020 jest finansowana wyłącznie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PROW 2014-2020).

Poniżej przedstawiono tabelaryczny opis powiązania budżetu LSR z poszczególnymi celami:

Lp.	Cel ogólny	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcia	Budżet	Razem
1.	Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.	1. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku	1. Zakładanie działalności gospodarczej – konkurs na premię ryczałtową	386 352,10 € (1 545 408,40 zł)	625 000,00 € (2 500 000,00 zł)
			2. Rozwój działalności gospodarczej - konkurs	238 647,90 € (954 591,60 zł)	
2.	Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r.	1. Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku	1. Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców – projekty grantowe	100 000,00 € (400 000,00 zł)	637 500,00 € (2 550 000,00 zł)
			2. Funkcjonowanie LGD - realizowane na mocy umowy ramowej pomiędzy LGD a Urzędem Marszałkowskim	312 500,00 € (1 250 000,00 zł)	
			3. Projekty współpracy - realizowane na mocy umów pomiędzy LGD a Urzędem Marszałkowskim	125 000,00 € (500 000,00 zł)	
		2. Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku	1. Promocja i informacja – projekty grantowe	100 000,00 € (400 000,00 zł)	
3.	Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.	1. Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku	1. Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - konkurs	315 362,34 € (1 261 449,36 zł)	425 000,00 € (1 700 000,00 zł)
			1. Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – projekty grantowe	109 637,66 € (438 550,64 zł)	
RAZEM:				1 687 500,00 € (6 750 000,00 zł)	

50% budżetu w ramach poddziałania Realizacja LSR przeznaczono na operacje przyczyniające się do tworzenia lub utrzymania miejsc pracy. W przedsięwzięciu 1.1.1 oraz projektach realizowanych przez podmioty inne niż przedsiębiorcy i jednostki sektora finansów publicznych, przyjęto niższą intensywność pomocy niż wynikająca z programu. Dodatkowo wnioskodawcy, którzy zadeklarują wyższy udział wkładu własnego, niż minimalny określony w LSR, uzyskują dodatkowe punkty na etapie oceny (z wyjątkiem przedsięwzięcia 1.1.1). Ponadto w ramach projektów własnych LGD planuje większy udział własny, niż wynikający z przepisów.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych: Obecni na konsultacjach przedsiębiorcy podkreślali problem niskiej trwałości miejsc pracy w nowo zakładanych firmach. Do przyczyn tego stanu rzeczy

zaliczano brak doświadczenia u osób podejmujących wyzwania, które są (osoby) długotrwale bezrobotne, więc nie posiadają doświadczenia i wiedzy ekonomicznej. Zwracano też uwagę na niskie wymagania PUP udzielającego dotacji na tego typu przedsięwzięcia. Podczas konsultacji wnioskowano, by rozszerzyć katalog beneficjentów planujących zakładanie nowych firm o osoby pracujące, aktywne zawodowo, które mają wiedzę, doświadczenie i motywację do prowadzenia działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy zwracali też uwagę na potrzebę dofinansowania istniejących firm, stabilnych na lokalnym rynku, a potrzebujących wsparcia na rozwijanie działalności i tworzenie nowych miejsc pracy.

IX. PLAN KOMUNIKACJI

By komunikacja LGD CIW z grupami wskazanymi, jako docelowe przebiegała w sposób ustrukturyzowany i skuteczny, stowarzyszenie zamieściło w swojej strategii plan komunikacji. Podstawą tworzenia tego planu były doświadczenia zdobyte podczas poprzedniego okresu programowania, analiza efektywności i efektów wcześniej realizowanych działań komunikacyjnych. Szczególną uwagę poświęcono dopasowaniu odpowiedniego komunikatu do adresatów, by pozytywnie wpłynąć na jakość i ilość składanych projektów, gdyż tę kwestię w poprzednim okresie uznano za najbardziej problematyczną. W planie komunikacji szczegółowo określono grupy docelowe, ustalono cele i wskaźniki, jakie LGD chce osiągnąć, narzędzia i podejmowane działania oraz sposoby monitorowanie i reakcji na sytuacje kryzysowe.

LP	CELE
I.	Promowanie działań konkursowych prowadzonych przez LGD, ze szczególnym uwzględnieniem zasad przyznawania środków, kryteriów oceny projektów oraz celów strategii.
II.	Informowanie o dobrych praktykach, zaprezentowanie zrealizowanych projektów objętych dofinansowaniem ze środków LGD.
III.	Promocja stowarzyszenia oraz prowadzonych przez LGD działań statutowych.
IV.	Informowanie o postępach w realizacji LSR.

Plan komunikacji wcielony w życie ma na celu realizację założonych celów, które zaś mierzone będą poprzez realizację założonych wskaźników. Za wskaźniki realizacji efektywności planu komunikacyjnego LGD założyło:

Wskaźniki produktu:

- liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD - 214 osobodni,
- liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa – 110 podmiotów,
- liczba spotkań wydarzeń adresowanych do mieszkańców - 80

Wskaźniki rezultatu:

- liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD - 96 osób,
- liczba osób uczestniczących w spotkaniach wydarzeniach adresowanych do mieszkańców – 1.600 osób,
- liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD – 1.400 osób.

Szczegółowy opis planu komunikacji znajduje się w załączniku nr 5 do LSR.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych: Uczestnicy spotkań konsultacyjnych podkreślali potrzebę przeprowadzenia szerokiej akcji informacyjno – promocyjnej. Nadal jeszcze lokalna społeczność potrzebuje wsparcia, co umożliwi skorzystanie z unijnej pomocy szerszej grupie beneficjentów. Brak wiedzy/ informacji i ograniczenia z tego wynikające zaliczono do głównych problemów wiejskich

środowisk. Podkreślano, że mieszkańcy zamieszkujący wieś powiatu łobeskiego tylko w niewielkim stopniu korzystają z internetu, więc należy skoncentrować się na działaniach informacyjnych tradycyjnymi metodami przekazu (ogłoszenia, plakaty, ulotki, udział w spotkaniach sołeckich). Wnioski uwzględniono w Planie Komunikacji (załącznik)

X. ZINTEGROWANIE

LGD CIW za jedno z podstawowych założeń przyjęła kompleksowość działań oraz zintegrowanie różnych narzędzi, metod, partnerów i form komunikacji, aby zapewnić jak największy udział lokalnej społeczności procesie tworzenia LSR. Głównym narzędziem w tym zakresie było zaproszenie do bezpośredniego udziału w pracach mieszkańców wszystkich gmin należących do obszaru LSR. W ramach spotkań odbyły się konsultacje, przede wszystkim dane zebrane w ramach prac zespołu roboczego zostały skonsultowane bezpośrednio ze społecznością lokalną. Mieszkańcy mieli możliwość zapoznania się z informacjami na temat postępów prac, kształtu LSR, ale także zapoznania się z opiniami i komentarzami innych osób. Był to pierwszy etap procesu integrowania lokalnej społeczności na szeroką skalę, w tym umożliwienie dialogu społecznego pomiędzy różnymi grupami i sektorami. Również na etapie realizacji Strategii, zadaniem Grupy będzie podtrzymanie działań integracyjnych, które wzmocnią uzyskiwane rezultaty.

Strategia tworzona w oparciu o zdiagnozowane problemy będzie realizowana zgodnie z wytycznymi na poziomie krajowym i europejskim. Definiując cele i przedsięwzięcia LSR Grupa zadbała o ich zgodność przede wszystkim z 3 celami przekrojowymi PROW, czyli ochroną środowiska naturalnego, przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym i innowacyjnością (elementy te premiowane będą we wszystkich typach operacji, za pośrednictwem odpowiednich kryteriów wyboru).

Strategia będzie również wdrażana w konkretnych realiach występujących na obszarze, którego dotyczy. Potencjał i potrzeby mieszkańców obszaru LSR, w tym również całego województwa czy konkretnych grup społecznych są badane przez szereg podmiotów, instytucji publicznych i społecznych. One również wyznaczają kierunki działania i przeznaczają środki na realizację różnorodnych inicjatyw. Jest szczególnie istotne, aby inicjatywy te wzajemnie się uzupełniały. Wspólne kierunki interwencji pozwolą wzmocnić i utrwalić rezultaty, zwiększyć zasięg przy zachowaniu niższych kosztów realizacji przedsięwzięć. Dzięki podejściu Leader, działania w ramach LSR będą realizowane w bezpośredniej współpracy z lokalną społecznością. Równocześnie, cele ogólne i szczegółowe wyznaczone przez LGD są komplementarne w stosunku do celów i działań w ramach innych dokumentów strategicznych dotyczących obszaru LSR.

CEL OGÓLNY 1. Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.		
Cel szczegółowy	Dokument strategiczny, z którym stwierdzono zgodność	Cel/e pochodzący/e z dokumentu strategicznego
1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku	Strategia (Program) Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra	Cel Strategiczny 6. Rozwój przedsiębiorczości i turystyki
	Strategia Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020	Priorytet 3. Rozwój rynku pracy oraz ograniczanie zjawiska bezrobocia
	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 r.	Cel Strategiczny 1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania, Cel Strategiczny 2. Wzmacnianie mechanizmów rynkowych i otoczenia gospodarczego
	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020	Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego	Cel operacyjny: Pobudzenie kreatywności, przedsiębiorczości i postaw innowacyjnych

	na lata 2011-2020	w społeczeństwie
	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	Cel szczegółowy 1. Wzrost zatrudnienia, Cel szczegółowy 2. Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych
CEL OGÓLNY 2. Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 roku		
Cel szczegółowy	Dokument strategiczny, z którym stwierdzono zgodność	Cel pochodzący z dokumentu strategicznego
2.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku	Strategia (Program) Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra	Cel Strategiczny 5. Tworzenie dogodnych warunków do życia mieszkańców i dla rozwoju gospodarki.
	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 r.	Cel Strategiczny 5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności
	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020	Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej
	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020	Cel operacyjny: Pobudzanie kreatywności, przedsiębiorczości i postaw innowacyjnych w społeczeństwie
	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	Cel szczegółowy 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym
2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku	Strategia (Program) Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra	Cel Strategiczny 6. Rozwój przedsiębiorczości i turystyki
	Strategia Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020	Priorytet 1. Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Łobez oparty o unikalne walory przyrodnicze
	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 r.	Cel Strategiczny 6. Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu
	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020	Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej
	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020	Cel operacyjny: Kreowanie współpracy, kompetencji oraz infrastruktury wokół zidentyfikowanych obszarów specjalizacji regionalnych
	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	Cel szczegółowy 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy.
CEL OGÓLNY 3. Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 roku		
Cel szczegółowy	Dokument strategiczny, z którym stwierdzono zgodność	Cel pochodzący z dokumentu strategicznego
3.1 Rozbudowa i poprawa standardu, infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku	Strategia (Program) Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra	Cel Strategiczny 2. Stworzenie warunków bazowo-organizacyjnych i szerokiej oferty kulturalno-oświatowej dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców
	Strategia Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020	Priorytet 4. Podniesienie jakości życia mieszkańców gminy Łobez w aspekcie społecznym
	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 r.	Cel Strategiczny 3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu
	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata	Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności

	2012–2020	przestrzennej
	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020	Cel operacyjny: Kreowanie współpracy, kompetencji oraz infrastruktury wokół zidentyfikowanych obszarów specjalizacji regionalnych
	Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.	Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

Zgodność na poziomie dokumentów strategicznych pozwala stwierdzić, że ustalenia, w oparciu o które wybrano obszary interwencji i kierunki zaplanowanych działań są zgodne z ustaleniami również innych podmiotów. Ponadto, oprócz zgodności na poziomie strategicznym, również realizacja przedsięwzięć będzie odbywała się w sposób kompleksowy, za pomocą różnych narzędzi i metod, z udziałem różnych wykonawców i w oparciu o możliwie jak najszerszy wachlarz lokalnych zasobów.

Jednym z najważniejszych narzędzi w tym zakresie będzie premiowanie już podczas naborów projektów wyróżniających się wysokim poziomem **zintegrowania podmiotowego**, tj.:

1. projektów, których autorzy wzięli udział w szkoleniach i doradztwie organizowanych przez LGD CIW w ramach naborów (kryterium przekrojowe). W ich ramach reprezentanci różnych środowisk, sektorów i grup wiekowych poznają zasady tworzenia projektów i prawidłowego wypełnienia formularza wniosku oraz dobre praktyki projektów realizowanych na obszarze LSR. Przede wszystkim zaś szkolenia przyjmą formę interaktywnych warsztatów, w ramach których uczestnicy wspólnie opracują swoje pomysły na projekt. Celem będzie zapoczątkowanie współpracy między tymi wnioskodawcami, a więc zapoczątkowanie dialogu społecznego i wspieranie procesu budowania partnerstw. Współpraca międzysektorowa rozwijana będzie również na forum samej Grupy, w ramach codziennej działalności i organizacji działań aktywizacyjnych dla mieszkańców.

2. projektów realizowanych w partnerstwie (cel 2.2, cel 3.1). Prawidłowa realizacja projektów będzie cennym doświadczeniem dla młodych organizacji pozarządowych i liderów społecznych. Jednak równie ważne dla rozwoju sektora społecznego będzie nawiązanie trwałej współpracy między podmiotami działającymi w podobnym zakresie na tym samym obszarze. Wsparcie partnera będzie także cenne pod względem zwiększenia potencjału organizacyjnego i formalnego beneficjentów. Szczególną formą partnerstwa będą projekty o charakterze inwestycyjnym, realizowane przez instytucje publiczne (cel 2.1). W tym przypadku punkty otrzymają projekty, które uwzględnią udział mieszkańców na etapie przygotowań, w formie konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru objętego inwestycją.

Równolegle do działań wyliczonych powyżej będzie wspierana integracja wewnątrz sektora gospodarczego. Oprócz spotkań i szkoleń przed naborami będą odbywały się specjalne spotkania dedykowane. Integracja obejmie co najmniej trzy branże działalności gospodarczej tj. sekcji G (handel), sekcji I (zakwaterowanie i gastronomia), sekcji R (rekreacja). Celem będzie przygotowanie młodych przedsiębiorców do wejścia na rynek, ale także lepszego poznania potrzeb sektora gospodarczego przez LGD oraz same podmioty, w szczególności z branż i sektorów uznanych za kluczowe. Kolejnym krokiem będzie wsparcie przez Grupę integracji międzysektorowej, w tym zaangażowanie przedsiębiorców jako mieszkańców w działania społeczne oraz promocja lokalnego rynku poprzez prezentację dobrych praktyk w ramach projektów realizowanych w celu ogólnym 1.

Równie ważne dla LGD CIW będzie także osiągnięcie wysokiego poziomu **zintegrowania pod względem przedmiotowym**, tj. jak najpełniejsze i komplementarne wykorzystywanie zasobów lokalnych. W ramach naborów dodatkową preferencję otrzymają projekty, w ramach których wykorzystane zostaną zasoby i potencjał obszaru zdefiniowane w LSR jako kluczowe:

1. wykorzystanie lokalnych zasobów rolnych (cel 1.1);

2. wykorzystanie potencjału turystycznego – prowadzenie działalności związanej z branżą turystyczną (gastronomia, noclegi, obiekty rekreacyjne), (cel 1.1);
3. wykorzystanie potencjału gospodarczego – prowadzenie działalności w zakresie wpisującym się w Regionalne Specjalizacje Województwa Zachodniopomorskiego, (cel 1.1);
4. racjonalne i zrównoważone wykorzystanie zasobów energetycznych i ochrona walorów przyrodniczych – wykorzystanie metod i/lub narzędzi z zakresu ochrony środowiska, przeciwdziałania zmianom klimatu (kryterium przekrojowe, zgodne z celami przekrojowymi PROW);
5. innowacyjne wykorzystanie zasobów i potencjału – wprowadzenie na rynek całkowicie nowej usługi lub produktu (cel 1.1, kryterium zgodne z celem przekrojowym PROW)
6. bezpośrednia promocja zasobów przyrodniczych i/lub historycznych i/lub kulturowych obszaru LSR (cel 2, cel 3)

Wspomniana wyżej innowacyjność, jako jeden z fundamentów podejścia Leader, została uwzględniona nie tylko na etapie planowania kryteriów preferencji w ramach naborów. Jest to cecha głęboko zakorzeniona w działaniach LGD CIW i pojawiła się już na poziomie samego funkcjonowania Grupy oraz procesu tworzenia LSR. Cenne doświadczenia zebrane w ramach realizacji LSR na lata 2007-2013 zostały wykorzystane, jednak równocześnie wprowadzono całkowicie nowe rozwiązania: na poziomie LGD, takie jak wprowadzenie projektów grantowych, jak również na poziomie całego Programu, jak dedykowanie działań i preferencji szczególnym grupom mieszkańców (defaworyzowanym w kontekście dostępu do rynku pracy).

Ponadto, oprócz działań podnoszących poziom zintegrowania w ramach LSR w ramach poszczególnych celów ogólnych i szczegółowych, przyjęto rozwiązania zapewniające komplementarność na poziomie realizacji przedsięwzięć, a więc praktycznego rozdziału środków na realizację inicjatyw na obszarze. W ramach celu ogólnego 3, zdefiniowano cel szczegółowy 3.1, w ramach którego połączone zostaną różne metody, sektory i beneficjenci, których projekty będą wpisywały się w pewien cykl działań interwencyjnych.

O wsparcie na realizację operacji związanych z infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną (przedsięwzięcie 3.1.1) będą mogły się ubiegać różne podmioty, reprezentujące poszczególne sektory, jednak ze względu na skalę działań (inwestycje powyżej 50 tysięcy złotych) oraz ich charakter (infrastruktura publiczna, ogólnodostępna) będą to zapewne najczęściej podmioty z sektora publicznego. Będzie to ważny element dla osiągnięcia celu, jakim jest wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR. Dodatkowo zaplanowano jednak przedsięwzięcie 3.1.2, które pozwoli w ramach tego celu wzmocnić również poziom integracji społecznej i aktywności obywatelskiej lokalnej społeczności.

Operacje w ramach tego przedsięwzięcia mogą dotyczyć inwestycji związanych z infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną, jednak na mniejszą skalę (inwestycje do 50 tys. złotych) oraz realizowanych przez sektor społeczny, mieszkańców obszaru LSR. W tym celu przedsięwzięcie będzie realizowane w innej formie – projektu grantowego, a nie konkursu. W rezultacie, w tym samym celu zostaną podjęte działania z wykorzystaniem nieco innych narzędzi, w różny sposób angażujące lokalną społeczność oraz wzmacniające dialog społeczny między różnymi sektorami. Pozwoli to m.in. zapewnić trwałość rezultatów projektów, gdyż wzmocnione zostanie poczucie tożsamości lokalnej (troska o wspólne dobro udostępnione w ramach inwestycji).

Dodatkowo, sekwencja interwencji zaplanowana w ramach tych przedsięwzięć będzie uwzględniała narzędzia wspierające, takie jak działania komunikacyjne prowadzone przez LGD, wspomniane wcześniej preferencje punktowe zachęcające do działania zgodnego z założeniami LGD, czy promowanie i rozpowszechnianie informacji na temat realizowanych projektów.

Rolę ambasadorów Strategii przyjmą także sami beneficjenci. Pozytywne doświadczenia w realizacji projektów, współpracy z partnerami projektowymi, ale także w działaniu we wspólnym celu z sektorem publicznym będzie zachętą dla tych podmiotów do dalszego angażowania się w życie lokalnej społeczności, w ramach LSR, w ramach PROW, ale także innych programów i źródeł finansowania. Bardzo ważne będzie

także samo podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności wśród grantobiorców. Z kolei pozytywne doświadczenia LGD będą mogły być wykorzystane w ramach transferu wiedzy w projektach współpracy, a także ogólnej promocji obszaru (cel 2.2). Celem będzie stałe angażowanie nowych osób, grup i podmiotów w realizację kolejnych inicjatyw, dzięki czemu sekwencja interwencji zostanie zamknięta w pełnym cyklu.

XI. MONITORING I EWALUACJA

Realizacja LSR będzie podlegać stałemu monitoringowi oraz procesowi ewaluacji, które pozwolą na szybką reakcję w przypadku zaistnienia problemów lub zagrożeń na każdym etapie wdrażania.

Działania monitorujące będą prowadzone w ramach prowadzenia czynności zaplanowanych przez LGD w planie działania i planie komunikacji związane z ogłoszeniem naborów wniosków, promocją i komunikacją z mieszkańcami obszaru LSR oraz samym funkcjonowaniem LGD. Ocenie będą również podlegać poziomy realizacji budżetu i wskaźników oraz poziom aktywizacji mieszkańców jako wnioskodawców w ramach naborów. Proces monitoringu rozpocznie się od pierwszego dnia realizacji umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR aż po dzień jej oficjalnego zakończenia.

Proces ewaluacji będzie odbywał się w formie ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej.

Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana co roku, na początku każdego roku kalendarzowego (do 15 lutego) przez LGD. Będzie ona miała charakter ćwiczeń analityczno-refleksyjnych, których celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, tak, by lepiej rozumieć osiągnięte rezultaty i umieć z wyprzedzeniem oszacować, w jakim stopniu zbliżają się one do osiągnięcia celów. Ewaluacja wewnętrzna będzie stanowić uzupełnienie monitoringu o konieczną interpretację (identyfikację przyczyn ewentualnych problemów), ocenę i rekomendacje działań. Zostanie ona zrealizowana

w oparciu o **warsztat refleksyjny** z udziałem pracowników Biura LGD, członków Zarządu i Rady LGD. Do udziału w warsztatach mogą zostać zaproszeni także przedstawiciele beneficjentów, samorządu województwa lub innych LGD.

Ewaluacja zewnętrzna zostanie przeprowadzona jednokrotnie w latach 2020 – 2023 przez niezależnego ewaluatora – zewnętrznego wykonawcę.

Wyniki ewaluacji wewnętrznej oraz ewaluacji zewnętrznej w formie raportu przygotowanego przez podmiot zewnętrzny będą dla LGD narzędziem do wprowadzania ewentualnych korekt w zakresie skuteczności działań:

- w osiąganiu założonych celów zgodnie z harmonogramem realizacji wskaźników założonym w LSR,
- w realizacji tych założeń zgodnie z wymogami dokumentów zewnętrznych, w szczególności umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR,
- w zaangażowaniu społeczności lokalnej w realizację założeń LSR, stanowiącej dowód na przyjęcie prawidłowych obszarów interwencji, wyznaczenie celów zgodnych z potrzebami oraz prowadzenie odpowiednio intensywnych działań komunikacyjnych,
- w uzyskiwaniu trwałych efektów na obszarze LSR, jako dowód na wybór odpowiednich projektów i przyjęcie prawidłowych kryteriów w ramach poszczególnych przedsięwzięć.

Rekomendacje zawarte w raportach ewaluacyjnych będą podstawą do aktualizacji LSR.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych: członkowie organów LGD CIW wnioskowali, by sporządzać okresowe raporty zawierające efekty realizacji LSR, postęp w wydatkowaniu środków na działalność bieżącą stowarzyszenia oraz informacje o trwających i zakończonych projektach i działaniach. Zgłoszono pomysł, by raporty były przedstawiane na Walnych Zebraniach członków LGD CIW i podawane do publicznej wiadomości poprzez zamieszczenie na stronie internetowej. Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu przy współpracy z Biurem LGD CIW będzie Komisja Rewizyjna, która powinna mieć możliwość zlecania niektórych zadań ekspertom zewnętrznym.

XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Na podstawie art. 48 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz.1235 z późn. zm.) Zarząd LGD CIW opracowujący projekt dokumentu pn. Lokalna Strategia Rozwoju Centrum Inicjatyw Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w zakresie inicjatywy Leader, (jako dokumentu, o którym mowa w art. 46 pkt 1, 2 i 3), może, po uzgodnieniu z właściwymi organami, odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko.

W związku z wykonywaniem przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich zadania, polegającego na tworzeniu i opracowaniu projektu dokumentu pn. Lokalna Strategia Rozwoju Centrum Inicjatyw Wiejskich na lata 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w zakresie inicjatywy Leader, Zarząd LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich w dniu 03 grudnia 2015 r. w imieniu Stowarzyszenia wystąpił do **Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie** oraz do **Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Szczecinie** o uzgodnienie odstąpienia od obowiązku przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu dokumentu pn. Lokalna Strategia Rozwoju Centrum Inicjatyw Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w zakresie inicjatywy Leader wdrażanej poprzez Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Zachodniopomorski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Szczecinie pismem z dnia 09 grudnia 2015 r., znak: NZNS.7040.1.107.2015 **wydał opinię, że nie jest konieczne przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu „Lokalnej Strategii Rozwoju” opracowanej przez LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich.** W uzasadnieniu do wydanej opinii stwierdza się, co następuje:

„Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem opracowanym w ramach RLKS objętego PROW na lata 2014-2020 i obejmuje obszar 5 gmin położonych na terenie powiatu łobeskiego, tj. Łobez, Dobra, Resko, Radowo Małe, Węgorzyno. Strategia ma stanowić instrument realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2020 poprzez m. in. wykorzystanie środków unijnych z PROW na lata 2014-2020.

Z przedłożonych materiałów wynika, że niniejszy dokument nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, jak również przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, z uwagi na to, iż jego istotą jest m. in. przekazanie środków unijnych na działania wpływające na zrównoważony rozwój regionu, co bezpośrednio przyczyni się do wdrażania prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska. Brak jest szczegółowych parametrów przedsięwzięć inwestycyjnych (zależne jest to od wniosków przyszłych beneficjentów), takich jak ich lokalizacja, typ oraz skala czy też powierzchnia zabudowy inwestycji.

Dokument obejmować będzie działania z zakresu ożywienia społeczno – gospodarczego obszarów wiejskich poprzez aktywizację mieszkańców oraz poprawę uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i gospodarczym. Zadania inwestycyjne i nie inwestycyjne w projektowanej LSR skupiać się będą przede

wszystkim na wspieraniu udziału społeczności lokalnej w realizacji LSR; wzmocnieniu kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych; rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR; rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych; zachowaniu dziedzictwa lokalnego; rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury, w tym m. in. turystycznej, rekreacyjnej oraz promowaniu produktów, usług lokalnych, rynków zbytu produktów i usług lokalnych, turystyki, rekreacji i kultury. Nie przewiduje się oddziaływań skumulowanych i transgranicznych – z oświadczenia wnioskodawcy wynika, że zadania wdrażane za pośrednictwem LGD mogą dotyczyć tylko niewielkich inwestycji. LGD pośredniczy w pozyskiwaniu środków, sama nie realizuje projektów twardych. Działania beneficjentów będą podlegać standardowym procedurom, będą musiały zostać poprzedzone uzyskaniem wymaganych prawem pozwoleń, uzgodnień. Na dalszych etapach inwestycyjnych wszystkie zapisane w LSR przedsięwzięcia będą poddawane odrębnej procedurze oceny oddziaływania na środowisko w celu wykluczenia negatywnego oddziaływania m.in. na zdrowie i życie ludzi – mieszkańców gmin: Łobez, Dobra, Resko, Radowo Małe, Węgorzyno.

Mając powyższe na uwadze Zachodniopomorski Państwowy Inspektor Sanitarny w Szczecinie uznał, że dla dokumentu pn. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) opracowanego przez Lokalną Grupę Działania (LGD) Centrum Inicjatyw Wiejskich nie jest konieczne przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.”

Przy rozważaniu konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko powyższy organ brał pod uwagę uwarunkowania wynikające z art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.).

Na w/w podstawie Zarząd LGD Centrum Inicjatyw Wiejskich uznał, iż na obecnym etapie dla dokumentu LSR można odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Wykaz literatury

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, wydanie III
- Poradnik dla oceniających projekty innowacyjne i projekty współpracy ponadnarodowej na zlecenie Krajowej Instytucji Wspomagającej z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, opracowanie z 2011 r., aktualizacja 2012 r.
- Jerzy Kondracki, „Podstawy regionalizacji fizycznogeograficznej”, PWN, 1969 r., Warszawa

Załącznik nr 1 do LSR – Procedura aktualizacji LSR

1. Konieczność wprowadzenia zmian do LSR może wynikać w szczególności z następujących przyczyn:
  - zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR;
  - zmiany dokumentów programowych lub rozporządzeń dotyczących zagadnień objętych LSR;
  - uwag zgłoszonych w protokołach pokontrolnych;
  - istotnych zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LSR;
  - wniosków wynikających z praktycznego stosowania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR (ocena skuteczności dotychczasowych działań).
2. Aktualizacji i zmian w LSR, oraz jej załącznikach dokonuje Zarząd LGD na mocy upoważnienia WZC, przy jednoczesnym zobowiązaniu do zaprezentowania zmian na najbliższym Walnym Zebraniu Członków,
3. Zmiany i aktualizacje LSR dokonywane przez Zarząd LGD wymagają upowszechnienia za pośrednictwem Biura informacji o przystąpieniu do procesu aktualizacji strategii poprzez umieszczenie na stronie internetowej LGD proponowanych zmian do treści LSR, rozpoczynając tym samym proces konsultacji społecznych.
4. Zarząd przyjmuje aktualizacje i zmiany w LSR poprzez uchwały przyjęte w drodze głosowania.
6. Wprowadzenie zmian w LSR wymaga każdorazowo zatwierdzenia przez samorząd województwa.

Załącznik nr 2 do LSR - Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji

Realizacja LSR będzie podlegać stałemu monitoringowi oraz procesowi ewaluacji, które pozwolą na szybką reakcję w przypadku zaistnienia problemów lub zagrożeń na każdym etapie wdrażania.

Źródłem danych do monitoringu i ewaluacji będą informacje zbierane przez LGD w ramach naborów (rejestry, karty doradztwa, informacje od trenerów i prowadzących spotkania informacyjne), w ramach oceny wniosków (informacje przekazywane przez wnioskodawców, dodatkowo wywiady w wnioskodawcami w ramach kontaktów z biurem LGD), rozliczania środków (dane własne, dane przekazywane przez podmioty zewnętrzne takie jak Samorząd Województwa, Agencja Płatnicza), dane z ankiet dedykowanych procesowi monitoringu i ewaluacji, opracowywanych przez LGD jak i podmioty prowadzące ewaluację oraz dodatkowe dane zbierane w ramach działań kontrolnych (wizje lokalne, raporty końcowe przedstawiane przez grantobiorców) i funkcjonowania LGD (opinie członków Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej).

MONITORING LSR jest procesem systematycznego i ciągłego zbierania oraz analizowania informacji na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR w aspektach rzeczowym i finansowym. Monitoring finansowy polega na śledzeniu wydatkowania środków, natomiast rzeczowy obejmuje analizę stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii. Proces ten służy dostarczaniu informacji dla celów kontroli zarządzania i podejmowania decyzji w sprawie realizacji i aktualizacji strategii. Monitoring pokazuje wszystkim wiarygodne, rzetelne informacje o stanie zaawansowania prac, postępach, uchybieniach zmianach, czy też zaniechaniach wraz z przyczynami i uzasadnieniem takiego stanu rzeczy.

Działania monitorujące będą prowadzone w ramach prowadzenia czynności zaplanowanych przez LGD w planie działania i planie komunikacji: związane z ogłoszeniem naborów wniosków, promocją i komunikacją z mieszkańcami obszaru LSR oraz samym funkcjonowaniem LGD. Ocenie będą również podlegać poziomy realizacji budżetu i wskaźników oraz poziom aktywizacji mieszkańców jako wnioskodawców w ramach naborów.

Proces monitoringu rozpocznie się od pierwszego dnia realizacji umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR aż po dzień jego oficjalnego zakończenia i będzie opierał się na:

1. cyklicznych, kwartalnych pomiarach wyników prowadzonych przez biuro LGD (najpóźniej w ciągu miesiąca od zakończenia kwartału). Wyniki będą otrzymywać członkowie Zarządu, zaś zestawienia roczne (ponownie, w ciągu miesiąca od zakończenia okresu rozliczeniowego, najpóźniej 31 stycznia każdego roku) będą przekazywane: Zarządowi, Radzie, Walnemu Zgromadzeniu Członków oraz przesyłane do Samorządu Województwa do ostatniego dnia lutego każdego roku.
2. pomiarach i prognozach poziomu osiągnięcia wskaźników w ramach poszczególnych przedsięwzięć i celów oraz wykorzystania środków w ramach poszczególnych pozycji w budżecie LSR. Pomiary i prognozy będą przedstawiane Radzie przed posiedzeniami dotyczącymi wyboru operacji w ramach każdego naboru.

W proces monitoringu będzie włączona także Komisja Rewizyjna, która również będzie otrzymywać dane z pomiarów kwartalnych i zestawienia roczne.

Monitoring będzie miał na celu umożliwienie szybkiej reakcji w przypadku pojawienia się trudności lub stwierdzenia ryzyka w realizacji założeń LSR, a w skali długoterminowej, zwiększenie efektywności całego procesu realizacji LSR. Dzięki przyjęciu zasady cyklicznych pomiarów, możliwe będzie nie tylko śledzenie procesu wdrażania, ale również opracowanie prognoz w oparciu o pojawiające się trendy. W przypadku pojawienia się sytuacji problemowych lub stwierdzenia zagrożenia dla realizacji celów LSR, współpracę podejmą Biuro LGD, Zarząd oraz Komisja Rewizyjna. Opracowane zostaną propozycje zmian i działań naprawczych, w tym zmian w formie działania i rodzaju wykorzystywanych narzędzi komunikacyjnych.

EWALUACJA LSR jest systematycznym badaniem wartości i cech jej wdrażania w celu uzyskania odpowiedzi na pytanie główne, tj. czy zostały osiągnięte zamierzone cele oraz na ustalenie związków pomiędzy podjętymi działaniami, a uzyskanymi efektami, zwłaszcza w ujęciu średnio i długookresowymi. Komisja Europejska stosuje i rekomenduje w procesie ewaluacji następujące kryteria:

- trafność/adekwatność/odpowiedniość,
- efektywność/ wydajność,
- skuteczność,
- użyteczność i trwałość.

Działania ewaluacyjne pozwolą na głębszą analizę efektywności i stopnia realizacji przyjętych w LSR założeń, m.in. uzyskanej wartości dodanej, trwałości i jakości rezultatów oraz ocenę jakości usług świadczonych przez LGD.

LGD planuje przeprowadzać corocznie **ewaluacje wewnętrzne** (bieżące, dokona ich samodzielnie) oraz **ewaluację zewnętrzną** (zostanie zlecona zewnętrznym ewaluatorom).

Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana co roku, na początku każdego roku kalendarzowego (do 15 lutego) przez LGD. Będzie ona miała charakter ćwiczeń analityczno-refleksyjnych, których celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, tak, by lepiej rozumieć osiągnięte rezultaty i umieć z wyprzedzeniem oszacować, w jakim stopniu zbliżają się one do osiągnięcia celów. Ewaluacja wewnętrzna będzie stanowić uzupełnienie monitoringu o konieczną interpretację (identyfikację przyczyn ewentualnych problemów), ocenę i rekomendacje działań. Zostanie ona zrealizowana

w oparciu o **warsztat refleksyjny** z udziałem pracowników Biura LGD, członków Zarządu i Rady LGD. Do udziału w warsztatach mogą zostać zaproszeni także przedstawiciele beneficjentów, samorządu województwa lub innych LGD.

Podstawowym materiałem do pracy warsztatowej będą zestawienia i materiały z procesu realizacji LSR przygotowywane co roku przez pracowników LGD. Materiały te będą stanowić:

- 1) zebrane przez Biuro LGD informacje zwrotne o odbiorze realizacji LSR i działań LGD, poprzez np.: dokumentowanie spotkań z mieszkańcami, wnioskodawcami (w biurze LGD i poza nim) pod kątem zgłaszanych uwag, problemów, potrzeb itp., zebrane opinie społeczności lokalnej o odbiorze realizacji LSR poprzez np. przeprowadzone wywiady, ankiety, sondaże lub inne narzędzia do zbierania opinii od kluczowych interesariuszy (gminy) i przedstawicieli społeczności lokalnej.
- 2) przygotowane przez Biuro LGD zestawienie dostępnych danych za miniony rok kalendarzowy dotyczące co najmniej: realizacji finansowej LSR i rzeczowej (osiągnięte wartości wskaźników), funkcjonowania LGD i Biura (m.in. działań informacyjno-promocyjnych, działań doradczych, funkcjonowania partnerstwa

i organów LGD), sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LGD w oparciu o dostępne dane statystyczne, dostępne aktualne opracowania.

Warsztaty o których mowa powyżej (na temat realizacji LSR i o działaniach LGD w minionym roku) organizuje Biuro LGD. Trwają one co najmniej 5 godzin.

Dyskusja podczas warsztatów powinna być zorganizowana zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, tj. co najmniej wokół poniższych pytań:

- 1) Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR przebiegała zgodnie z planem i można ją uznać za zadowalającą?
- 2) W jakim stopniu jakość składanych projektów wybieranych we wszystkich obszarach tematycznych wpływa na osiągnięcie wskaźników w zaplanowanym czasie?
- 3) W jakim stopniu stosowane kryteria wyboru projektów spełniają swoją rolę?
- 4) W jakim stopniu wybierane projekty realizowane w ramach LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów LSR i w jakim stopniu przyczyniają się do odpowiadania na potrzeby społeczności z obszaru LGD?
- 5) Czy przyjęty system wskaźników dostarcza wszystkie potrzebne informacje niezbędne do określenia skuteczności interwencyjnej strategii?
- 6) Czy procedury naboru wyboru i realizacji projektów są przyjazne dla beneficjentów?
- 7) Jaka jest skuteczność działania biura LGD (działań animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- 8) Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała cele LSR?

Warsztaty zakończą się podsumowaniem, w którym zostaną zebrane ustalenia dotyczące koniecznych działań do wdrożenia w kolejnym roku.

Prezentowane dane i ustalenia poczynione w ramach warsztatu będą gromadzone w uporządkowany sposób i porównywalny z roku na rok, tak by mogły stanowić użyteczny wkład w analizę prowadzoną przez ewaluatorów zewnętrznych po zakończeniu realizacji LSR (ewaluacja zewnętrzna).

Podsumowanie warsztatu w postaci syntetycznych odpowiedzi na poruszane zagadnienia oraz informacji na temat sposobu wdrożenia rekomendacji, będzie elementem sprawozdania rocznego.

Ewaluacja zewnętrzna zostanie przeprowadzona jednokrotnie w latach 2020 – 2023 przez niezależnego ewaluatora – zewnętrznego wykonawcę. Wymagania jakie musi spełniać wykonawca ewaluacji zewnętrznej na etapie wyboru wykonawcy są określone w wytycznych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wytyczne te określają także zakres ewaluacji zewnętrznej, wymaganą strukturę raportu końcowego oraz sposób rozpowszechnienia informacji o wynikach ewaluacji zewnętrznej LSR.

Cel badania: Głównym celem ewaluacji jest ocena wpływu działalności LGD i realizacji LSR na funkcjonowanie i rozwój społeczności lokalnej.

Zakres przedmiotowy badania:

Realizacja LSR:	Działalność biura:	Funkcjonowanie partnerstwa:
------------------------	---------------------------	------------------------------------

<p>stopień realizacji budżetu, zgodność z harmonogramem ogłaszania konkursów, klarowność i zrozumiałość kryteriów i procedur, wpływ kryteriów wyboru projektów na wybór projektów spójnych z celami LSR, prawidłowość przyjętego systemu wskaźników pod względem gromadzenia informacji w procesie realizacji LSR i jej rezultatach, stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR, poziom kapitału społecznego i efektywność działań wspomagających budowanie tego kapitału, wpływ LSR na rozwój przedsiębiorczości, wpływ LSR na budowanie lokalnego potencjału w zakresie turystyki i rekreacji, prawidłowość identyfikacji grup defaworyzowanych i adekwatność działań LSR do potrzeb tych grup, ocena innowacyjności projektów realizowanych w ramach LSR, ocena skuteczności i efektów wdrażanych projektów współpracy, wpływ LGD na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań pomiędzy nimi i sieciowanie, poziom wykorzystania stworzonego w ramach LSR potencjału rozwojowego, spójność realizowanych projektów ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR, komplementarność zrealizowanych inwestycji względem siebie lub wiodącego tematu określonego w LSR</p>	<p>Skuteczność i efektywność działań biura LGD, rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie, kreatywne podejście do powierzonych zadań, czytelność strony, aktualizacja strony i jakość zamieszczanych artykułów, zadowolenie ze szkoleń przeprowadzanych przez LGD – merytoryka szkolenia, stopień przydatności uzyskanych informacji, zadowolenie z wydarzeń organizowanych przez LGD – trafność terminu, lokalizacji, formuły, przygotowania do wydarzenia od strony logistycznej, promocji.</p>	<p>wpływ działania partnerstwa na efektywną i skuteczną realizację LSR, efektywność i przejrzystość procedur postępowania i podejmowania decyzji przez Radę, uczestnictwo w posiedzeniach, realizacja LSR zgodnie z harmonogramem.</p>
--	---	--

Zakres podmiotowy badania

Pracownicy i kierownictwo biura, członkowie LGD, Zarząd LGD, beneficjenci operacji, wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania, organizacje pozarządowe, mieszkańcy.

Stosowane kryteria ewaluacyjne

Kryterium **skuteczności** bezpośrednio pozwoli ocenić, na ile skuteczne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako

kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

Przeprowadzenie badania wymaga zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonaniu ich analizy, a następnie wypracowaniu rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe będzie zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym planowana jest realizacja badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie.

Triangulacja zostanie zastosowana odnośnie:

- **źródeł danych:** przeanalizowane będą zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane wywołane pochodzące ze wcześniejszych badań; dane zastaną uzupełnione danymi pierwotnymi.
- **metod badawczych:** łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoli na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoli też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- **perspektyw badawczych:** ewaluacja zostanie przeprowadzona przez pracowników biura oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoli uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień. Poza tym zastosowany zostanie partycypacyjny model badania, którego idea jest jak najszerze zaangażowanie społeczności zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W zależności od zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne będzie zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostaną co najmniej 3 z poniższych metod lub technik badawczych:

- Analiza danych zastanych (desk research) - to zbieranie i analiza danych zastanych, zgromadzonych w ramach innych działań lub pozyskanych bez aktywnego działania badawczego;
- Ankieta CAWI - to badanie metodą kwestionariuszową z zastosowaniem ankiety internetowej możliwej do wypełnienia ze strony internetowej lub wysłanej na adres mailowy respondenta. Ta druga możliwość zapewnia większą kontrolę, wiarygodność i może być stosowana w ewaluacji;
- Wywiady IDI (indywidualne, również przez telefon) - pozwalają na uzyskanie pogłębionych informacji dotyczących nie tylko faktów, ale również interpretacji zjawisk, motywacji czy emocji;
- Wywiady FGI (zogniskowane wywiady grupowe) - to wersja grupowa pogłębionych wywiadów indywidualnych, dzięki którym uzyskujemy skumulowany efekt informacyjny, dzięki procesom grupowym możemy pozyskać zobiektywizowane wyniki;

Procedury monitoringu i ewaluacji

Zarząd LGD powoła zespół ewaluacyjny do realizacji corocznej ewaluacji wewnętrznej. Zespół ewaluacyjny składać się będzie z pracowników Biura LGD, członków Zarządu, Rady LGD oraz fakultatywnie z zaproszonych przedstawicieli beneficjentów, samorządu województwa lub innych LGD.

Zespół ewaluacyjny ma za zadanie w szczególności zapoznać się z przygotowanymi przez Biuro LGD materiałami oraz wziąć aktywny udział w warsztatach refleksyjnych. Podsumowanie z warsztatów zostanie opracowane w formie raportu.

Załącznikiem do procedury jest tabela, w której na podstawie zakresu przedmiotowego opisany jest sposób wykonywania monitoringu i ewaluacji według poniższych pytań:

CO SIĘ BADA?	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA
--------------	---------------	-------------------	--------	-------

Tabela 1. Sposób realizacji monitoringu i ewaluacji

CO SIĘ BADA?	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA
Monitoring				
Wskaźniki realizacji LSR Budżet LGD Harmonogram ogłaszania konkursów Funkcjonowanie partnerstwa LGD Funkcjonowanie biura i ocena pracowników Realizacja planu komunikacji	Pracownicy biura LGD	Dane zebrane z przeprowadzonych konkursów, Rejestr danych,	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników Stopień wykorzystania funduszy Wysokość zakontraktowanych środków Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem Liczba zmian harmonogramu Liczba członków LGD Liczba uchwał Liczba zmian w LSR Liczba odwołań od oceny operacji Wyniki oceny pracowników Liczba szkoleń Liczba udzielonych animacji i doradztwa Liczba działań zrealizowanych w ramach planu komunikacji

Ewaluacja procesu realizacji LSR

<p>Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?</p> <p>Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?</p> <p>Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?</p> <p>Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?</p> <p>Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?</p> <p>Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną,</p>	<p>Zewnętrzni, niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna)</p> <p>Pracownicy Biura LGD, Zarząd, Rada LGD i fakultatywnie zaproszeni przedstawiciele beneficjentów, samorządu województwa lub innych LGD (ewaluacja wewnętrzna)</p>	<p>Analiza dokumentów z monitoringu</p> <p>Wywiady IDI z kierownictwem LGD i pracownikami biura</p> <p>Wywiady FGI z przedstawicielami organizacji pozarządowych</p> <p>Ankiety CAWI z grupami interesariuszy</p>	<p>Od 2018 r. co roku (ewaluacja wewnętrzna) oraz w latach 2020-2022 na zakończenie okresu programowania (za całość okresu programowania) jednokrotna ewaluacja zewnętrzna</p>	<p>Stopień realizacji budżetu</p> <p>Zgodność z harmonogramem ogłaszania konkursów</p> <p>Klarowność i zrozumiałość kryteriów i procedur</p> <p>Wpływ kryteriów wyboru projektów na wybór projektów spójnych z celami LSR</p> <p>Prawidłowość przyjętego systemu wskaźników pod względem gromadzenia informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach</p> <p>Stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR</p> <p>Poziom kapitału społecznego i efektywność działań wspomagających budowanie tego kapitału</p>
---	---	---	--	---

<p>zaangażowanie w sprawy lokalne?</p> <p>W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?</p> <p>W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości? Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?</p> <p>W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i rekreacji?</p> <p>W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?</p> <p>Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?</p> <p>Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?</p> <p>Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego?</p> <p>W jakim stopniu projekty realizowane</p>				<p>Wpływ LSR na rozwój przedsiębiorczości</p> <p>Wpływ LSR na budowanie lokalnego potencjału w zakresie turystyki i rekreacji</p> <p>Prawidłowość identyfikacji grup defaworyzowanych i adekwatność działań LSR do potrzeb tych grup</p> <p>Ocena innowacyjności projektów realizowanych w</p>
---	--	--	--	--

<p>w ramach LSR były innowacyjne?</p> <p>Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?</p> <p>Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?</p> <p>Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?</p> <p>Wartość dodana podejścia LEADER: Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?</p> <p>Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?</p> <p>Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?</p> <p>Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są</p>				<p>ramach LSR</p> <p>Ocena skuteczności i efektów wdrażanych projektów współpracy</p> <p>Wpływ LGD na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie</p> <p>Poziom wykorzystania stworzonego w ramach LSR potencjału rozwojowego</p> <p>Spójność realizowanych projektów ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR</p> <p>Komplementarność zrealizowanych inwestycji względem siebie lub wiodącego tematu określonego w LSR</p>
--	--	--	--	--

komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR				
---	--	--	--	--

Ewaluacja funkcjonowania LGD i biura LGD

<p>Czy sposób działania partnerstwa, w tym aktywność poszczególnych partnerów (sektorów wchodzących w skład partnerstwa) pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?</p> <p>Czy procedury postępowania i podejmowania decyzji przez Radę LGD są efektywne, przejrzyste?</p> <p>Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?</p> <p>Skuteczność w docieraniu do mieszkańców poprzez stronę internetową</p> <p>Zadowolenie ze szkoleń przeprowadzanych przez LGD</p>	<p>Zewnętrzni, niezależni eksperci (ewaluacja ocena zewnętrzna) Pracownicy Biura LGD, Zarząd, Rada LGD i fakultatywnie zaproszeni przedstawiciele beneficjentów, samorządu województwa lub innych LGD (ewaluacja wewnętrzna)</p>	<p>Analiza dokumentów z monitoringu Wywiady IDI z kierownictwem LGD i pracownikami biura Ankiety CAWI z beneficjentami i wnioskodawcami Zogniskowany wywiad grupowy z beneficjentami i wnioskodawcami</p> <p>licznik wejść na stronę</p> <p>opinie wnioskodawców uzyskane na podstawie wywiadów, ankiety wypełniane przez uczestników szkoleń</p>	<p>Od 2018 r. co roku ewaluacja wewnętrzna oraz w latach 2021-2022 na zakończenie okresu programowania (za całość okresu programowania) jednokrotna ewaluacja zewnętrzna</p>	<p>Wpływ działania partnerstwa na efektywną i skuteczną realizację LSR</p> <p>Efektywność i przejrzystość procedur postępowania i podejmowania decyzji przez Radę, Uczestnictwo w posiedzeniach, Realizacja LSR zgodnie z harmonogramem</p> <p>Skuteczność i efektywność działań biura LGD, Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie, Kreatywne podejście do powierzonych zadań</p> <p>czytelność strony aktualizacja strony jakość zamieszczanych artykułów</p> <p>merytoryka szkolenia, stopień przydatności uzyskanych informacji</p>
--	--	---	--	---

<p>Zadowolenie z wydarzeń organizowanych przez LGD</p> <p>Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?</p>		<p>Wywiad z uczestnikami wydarzenia podczas jego trwania</p>		<p>trafność terminu, lokalizacji, formuły, przygotowania wydarzenia od strony logistycznej, promocji</p>
--	--	--	--	--

Załącznik nr 3 do LSR - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL OGÓLNY	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Podziałanie/zakres Programu		
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Planowane wsparcie w € i PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Planowane wsparcie w € i PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Planowane wsparcie w € i PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w € i PLN				
Cel szczegółowy 1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku												PROW/RPO				
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	4 sztuki	20	80 000,00 € 320 000,00 zł	14 sztuk	90	280 000,00 € 1 120 000,00 zł	2 sztuki	100	26 352,10 € 105 408,40 zł	20	386 352,10 € 1 545 408,40 zł	PROW	Realizacja LSR		
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	0 sztuk	0		5 sztuk	100		0 sztuk	100		5					
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	1 sztuka	25	56 250 ,00 € 225 000,00 zł	3 sztuki	100	182 397,90 € 729 591,60 zł	0 sztuk	100	0,00 € 0,00 zł	4	238 647,90 € 954 591,60 zł				
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	0 sztuk	0		1 sztuka	100		0 sztuk	100		1					
Razem cel szczegółowy 1.1				136 250 ,00 € 545 000,00 zł			462 397,90 € 1 849 591,60zł			26 352,10 € 105 408,40 zł		625 000,00 € 2 500 000,00 zł				
Razem cel ogólny 1				136 250,00 € 545 000,00 zł			462 397,90 € 1 849 591,60zł			26 352,10 € 105 408,40 zł		625 000,00 € 2 500 000,00 zł				
Cel ogólny 2																
Cel szczegółowy 2.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku																
Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba wspartych operacji dotyczących inicjatyw w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji mieszkańców	0 sztuk	0	0,00 € 0,00 zł	7 sztuk	100	59 032,55 € 236 130,20 zł	0 sztuk	100	40 967,45 € 163 869,80 zł	7	100 000,00 € 400 000,00 zł	PROW	Realizacja LSR		
	Liczba szkoleń-operacji dotyczących publikacji służących aktywizacji i integracji mieszkańców	0 sztuk	0		2 sztuki	100		0 sztuk	100		2					
Przedsięwzięcie 2.1.2	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	107 osobodni	50	125 000,00 € 500 000,00 zł	107 osobodni	100	150 000,00 € 600 000,00 zł	0 osobodni	100	37 500,00 € 150 000,00 zł	214	312 500,00 € 1 250 000,00 zł			PROW	Funkcjonowanie LGD
	Liczba osób/podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	55 osób	50		55 osób	100		0 osób	100		110					
	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	56 sztuk	70		24 sztuki	100		0 sztuk	100		80					
	Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	7 sztuk	20		21 sztuk	80		7 sztuk	100		35					

	Liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	4 sztuki	25		10 sztuk	90		2 sztuki	100		16			
	Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	16.800 sztuk	35		16.800	70		14.400	100		1			
Przedsięwzięcie 2.1.3	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 sztuka	33,3	10 000,00 € 40 000,00 zł	3 sztuki	100	115 000,00 € 460 000,00 zł	0 sztuk	100	0,00 € 0,00 zł	4	125 000,00 € 500 000,00 zł	PROW	Projekty współpracy
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy, finansowanych w ramach LSR	4 sztuki	40		9 sztuk	100		0 sztuk	100		13			
Razem cel szczegółowy 2.1				135 000,00 € 540 000,00 zł			324 032,55 € 1 296 146,20 zł			78 467,45 € 313 869,80 zł		537 500,00 € 2 150 000,00 zł		
Cel szczegółowy 2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku														
Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych	10 sztuk	30	32 500,00 € 130 000,00 zł	23 sztuki	100	40 538,44 € 162 153,76 zł	0 sztuk	100	26 961,56 € 107 846,24 zł	33	100 000,00 € 400 000,00 zł	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.2				32 500,00 € 130 000,00 zł			40 538,44 € 162 153,76 zł			26 961,56 € 107 846,24 zł		100 000,00 € 400 000,00 zł		
Razem cel ogólny 2				167 500,00 € 670 000,00 zł			264 570,99 € 1 058 283,96 zł			105 429,01 € 421 716,04 zł		637 500,00 € 2 550 000,00 zł		
Cel ogólny 3														
Cel szczegółowy 3.1 Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku														
Przedsięwzięcie 3.1.1	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	3 obiekty	16,66	37 500,00 € 150 000,00 zł	3 obiekty	100	200 000,00 € 800 000,00 zł	0 obiektów	100	40 362,34 € 161 449,36 zł	6	277 862,34 € 1 111 449,36 zł	PROW	Realizacja LSR
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	1 obiekt	50	12 500,00 € 50 000,00 zł	1 obiekt	100	25 000,00 € 100 000,00 zł	0 obiektów	100	0,00 € 0,00 zł	2	37 500,00 € 150 000,00 zł		
	Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	24 sztuki	23,81	0,00	69 sztuk	100	0,00	0 sztuk	100	0,00	93	0,00		
Przedsięwzięcie 3.1.2	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	0 obiektów	0	0,00 € 0,00 zł	11 obiektów	100	104 637,66 € 418 550,64 zł	0 obiektów	100	0,00 € 0,00 zł	11	104 637,66 € 418 550,64 zł		
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	0 obiektów	0	0,00 € 0,00 zł	3 obiekty	100	5 000,00 € 20 000,00 zł	0 obiektów	100	0,00 € 0,00 zł	3	5 000,00 € 20 000,00 zł		
	Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	0 sztuk	0	0,00 zł	95 sztuk	100	0,00	0 sztuk	100	0,00	95	0,00		
Razem cel szczegółowy 3.1				50 000,00 € 200 000,00 zł			334 637,66 € 1 338 550,64 zł			40 362,34 € 161 449,36 zł		425 000,00 € 1 700 000,00 zł		

Razem cel ogólny 3		50 000,00 € 200 000,00 zł		334 637,66 € 1 338 550,64zł		40 362,34 € 161 449,36 zł		425 000,00 € 1 700 000,00 zł		
Razem LSR		353 750 ,00 € 1 415 000,00 zł		1 061 606,55 € 4 246 426,20 zł		172 143,45 € 688 573,80 zł		1 687 500,00 € 6 750 000,00 zł		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW									% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
									625 000,00 € 2 500 000,00 zł	50

Załącznik nr 4 do LSR - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia tj. realizację operacji w ramach LSR, wdrażanie projektów współpracy, koszty bieżące i aktywizację, a w przypadku LSR współfinansowanych z EFRROW dodatkowo „Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020”

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (€ i PLN)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 250 000,00 € 5 000 000,00 zł	0	0	0		1 250 000,00 € 5 000 000,00 zł
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	125 000,00 € 500 000,00 zł			0		125 000,00 € 500 000,00 zł
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	312 500,00 €	0	0	0	0	312 500,00 €
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	1 250 000,00 zł	0	0	0	0	1 250 000,00 zł
Razem	1 625 000,00 € 6 500 000,00 zł	0	0	0	0	1 687 500,00 € 6 750 000,00 zł

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	604 485,00 € 2 417 940,00 zł	345 515,00 € 1 382 060,00 zł		950 000,00 € 3 800 000,00 zł
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	190 890,00 € 763 560,00 zł		109 110,00 € 436 440,00 zł	300 000,00 € 1 200 000,00 zł
Razem	795 375,00 € 3 181 500,00 zł	345 515,00 € 1 382 060,00 zł	109 110,00 € 436 440,00 zł	1 250 000,00 € 5 000 000,00 zł

Załącznik nr 5 do LSR – Plan komunikacji

By komunikacja LGD z grupami wskazanymi, jako docelowe przebiegała w sposób ustrukturyzowany i skuteczny, stowarzyszenie zamieściło w swojej strategii plan komunikacji. Podstawą tworzenia tego planu były doświadczenia zdobyte podczas poprzedniego okresu programowania, analiza efektywności i efektów wcześniej realizowanych działań komunikacyjnych. Szczególną uwagę poświęcono dopasowaniu odpowiedniego komunikatu do adresatów, by pozytywnie wpłynąć na jakość i ilość składanych projektów, gdyż tę kwestię w poprzednim okresie uznano za najbardziej problematyczną. W planie komunikacji szczegółowo określono grupy docelowe, ustalono cele i wskaźniki, jakie LGD chce osiągnąć, narzędzia i podejmowane działania oraz sposoby monitorowania i reakcji na sytuacje kryzysowe. LGD jest przekonane, że zaplanowane działania przyczynią się do realizacji LSR 2014-2020, sprawią, że komunikacja będzie sprawniejsza.

Cele

By efektywnie prowadzić działania komunikacyjne i móc zweryfikować jej efekty, jasno określono cztery cele planu komunikacyjnego, które zaprezentowano w poniższej tabeli. Realizacja wszystkich czterech celów podkreśla najważniejsze obszary interwencji w zakresie komunikacji. Do realizacji ustalonych celów prowadzi się podejmowanie określonych działań i wykorzystywane w ramach nich odpowiednich narzędzi komunikacji. Komplet działań powstał na podstawie analizy charakterystyki i potrzeb zdefiniowanych w dalszej części grup docelowych, przy zachowaniu narzędzi umożliwiających komunikację dwustronną.

Nadrzędnym celem jest podniesienie ilości oraz jakości projektów zgłaszanych do LGD, poprzez zwiększenie skali działań promocyjnych z zakresu promocji ogłaszanych konkursów, zasad, kryteriów i oceny projektów składanych w ramach środków LGD. Ponadto cel główny ma zagwarantować aktywne uczestnictwo mieszkańców w procesie realizacji LSR.

LP	CELE
I.	Promowanie działań konkursowych prowadzonych przez LGD, ze szczególnym uwzględnieniem zasad przyznawania środków, kryteriów oceny projektów oraz celów strategii.
II.	Informowanie o dobrych praktykach, zaprezentowanie zrealizowanych projektów objętych dofinansowaniem ze środków LGD.
III.	Promocja stowarzyszenia oraz prowadzonych przez LGD działań statutowych.
IV.	Informowanie o postępach w realizacji LSR.

Tło komunikacji.

Tłem komunikacji prowadzonej przez LGD jest zróżnicowanie grup docelowych emitowanych informacji. Partnerzy z sektora gospodarczego, pracownicy gmin będących członkami stowarzyszenia, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz cała lokalna społeczność to odmienne i mocno zróżnicowane grupy. Dzięki widocznym efektom działania stowarzyszenia w poprzednich latach zainteresowanie działaniem LGD i zapotrzebowanie na informację dynamicznie wzrasta, grupa zatem musi temu sprostać.

Adresaci (grupy docelowe).

By komunikacja w odpowiedniej formie docierała do grup, które LGD wskazało jako swoich odbiorców, wyszczególniono 10 grup docelowych komunikacji wraz z opisem dedykowanych im środków przekazu.

1. SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA - wszyscy mieszkańcy obszaru LGD
informowana poprzez: środki o szerokim zasięgu (media lokalne, prasa), ogłoszenia w miejscach spotkań społeczności lokalnej,
2. TRZECI SEKTOR SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO - organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej, stowarzyszenia, fundacje, związki stowarzyszeń, CIS, WTZ, ZAZ
przekazywanie informacji pracownikom urzędów gmin/miast zajmujących się organizacjami pozarządowymi, informacje przekazywane poprzez środki o szerokim zasięgu (media lokalne, prasa), ogłoszenia w miejscach spotkań społeczności lokalnej,

3. LOKALNI LIDERZY - sołtysi, członkowie rad sołeckich, członkowie grup nieformalnych, zrzeszeń, lokalni aktywiści
spotkania informacyjne, szkolenia, przekazywanie informacji pracownikom urzędów gmin/miast zajmujących się organizacjami pozarządowymi i obsługującymi fundusz sołecki
4. SEKTOR PUBLICZNY - przedstawiciele sektora publicznego, w tym JST (pracownicy sektora publicznego, gmin, powiatów)
komunikacja poprzez spotkania informacyjne we wszystkich gminach,
5. SEKTOR GOSPODARCZY - w rozumieniu ustawy o swobodzie prowadzenia działalności gospodarczej, organizacje zrzeszające przedsiębiorców
dedykowane przedsiębiorcom spotkania informacyjne i szkolenia,
6. CZŁONKOWIE STOWARZYSZENIA - wszyscy będący na liście członków LGD
informowani poprzez cykliczne zebrania członków stowarzyszenia i aktywnie działającą listę mailingową,
7. GRUPA DEFAWORYZOWANA – OSOBY MŁODE - osoby do 35. roku życia
informowane poprzez: internet, w tym zwłaszcza media społecznościowe,
8. GRUPA DEFAWORYZOWANA – KOBIECY
dostosowana komunikacja poprzez informacje przekazywane do organizacji skupiających kobiety na obszarze, informacje w szkołach i przedszkolach
9. GRUPA DEFAWORYZOWANA – OSOBY STARSZE – osoby po 50. roku życia
informowanie w formie plakatów i ulotek o dużej czcionce, informacje umieszczane w sieci oraz umożliwienie dostosowania przeglądania strony www do potrzeb osób niedowidzących (większa czcionka)
10. GRUPA DEFAWORYZOWANA - NIEPEŁNOSPRAWNI - osoby ze stwierdzoną niepełnosprawnością
informacje umieszczane w sieci (dzięki temu nie ma konieczności dojazdu na spotkania) oraz dostosowanie przeglądania strony www do potrzeb osób niedowidzących (większa czcionka), miejsca spotkań informacyjnych dobierane pod kątem dostosowania dla osób niepełnoprawnych

Komunikacja z grupami defaworyzowanymi i zagrożonymi wykluczeniem społecznym:

LGD zdefiniowała grupy defaworyzowane jako: osoby młode (do 35. roku życia), osoby, które ukończyły 50. rok życia, kobiety oraz osoby niepełnosprawne, zamieszkujące obszar obejmujący LSR. Komunikacja dla wskazanych grup będzie dostosowana do ich potrzeb i oczekiwań, a środki przekazu dopasowane do ich preferencji. Osoby młode otrzymywać będą komunikaty poprzez sferę online i media społecznościowe, czyli m.in. portal facebook. Informacja dla osób starszych zostanie zaś specjalnie przygotowana, by pokonać wszystkie techniczne bariery. Plakaty i ulotki kolportowane przez LGD będą pisane czcionką dostosowaną do specyficznych potrzeb seniora, czyli o wielkości łatwej do przeczytania. Podobnie strona internetowa zostanie przygotowana z myślą o potrzebach osób niedowidzących poprzez zastosowanie większej czcionki, a dzięki jej bieżącej aktualizacji zarówno seniorzy, jak i osoby niepełnosprawne będą miały swobodny dostęp do informacji bez konieczności wychodzenia z domu. Zadbamy również by te materiały znalazły swoje miejsce w przestrzeniach, gdzie seniorzy oraz kobiety przebywają najczęściej, miejsca spotkań kół, stowarzyszeń, dostępne będą w dyspozycji sołtysów, na tablicach ogłoszeniowych gmin.

Dwustronność komunikacji.

Aby zapewnić jak największą ilość informacji zwrotnych od adresatów swoich działań komunikacyjnych LGD zwróci szczególną uwagę by zastosować możliwie jak największą ilość narzędzi zapewniających dwustronność komunikacji. Będą to między innymi:

- optymalizacja www w kierunku umożliwienia odbiorcom wysyłanie wiadomości, umieszczania komentarzy, dzięki którym biuro LGD będzie na bieżąco korespondowało z zainteresowanymi
- komunikowanie za pomocą mediów społecznościowych, dzięki mechanizmom komentarzy i wiadomości,
- organizacja szkoleń i spotkań z mieszkańcami, podczas których pracownicy i członkowie LGD będą mogli rozmawiać z odbiorcami oraz podsumowanie wszystkich spotkań ankietą satysfakcji.

Wnioski, opinie, postulaty, komentarze pochodzące od społeczności lokalnej dotyczące działalności LGD i wdrażania LSR w wyniku podjętych działań komunikacyjnych zostaną zachowane w formie:

- notatek z uwag przekazanych przy użyciu strony internetowej LGD i profili w mediach społecznościowych,
- notatek pracowników biura z przeprowadzonych spotkań, szkoleń, dyżurów doradczych etc.,
- raportów z analizy ankiet dotyczących satysfakcji uczestników spotkań, szkoleń, doradztwa etc.

Dane zebrane w wyniku dwustronnej komunikacji będą przekazywane przez dyrektora biura w formie raportu członkom Zarządu oraz przewodniczącemu Komisji Rewizyjnej nie rzadziej niż raz w roku. W przypadku zaistnienia problemów w realizacji planu komunikacji, które mogą zagrozić realizacji LSR powołany zostanie specjalny zespół roboczy do rozwiązania zaistniałych problemów. Roczne raporty będą brane pod uwagę w ramach ewaluacji działań LGD (kryterium trafności).

TYP DZIAŁAŃ	OPIS DZIAŁAŃ	INNOWACYJNOŚĆ DZIAŁAŃ	GRUPA DOCELOWA/ADRESACI	ŚRODKI PRZEKAZU	OPIS EFEKTÓW DZIAŁAŃ w latach 2016-2023
PROMOCJA W MEDIACH LOKALNYCH	Umieszczenie artykułów sponsorowanych i ogłoszeń w lokalnych mediach.	Działania zapewnią szeroki zasięg oraz dotarcie do praktycznie wszystkich grup docelowych.	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane	- media lokalne	Emisja materiału, który osiągnie zasięg min. 10.000 osób / rok, w wyniku emisji min. 2 informacji.
MATERIAŁY DRUKOWANE	Przygotowanie i rozmieszczenie plakatów oraz ulotek informacyjnych nt. działalności LGD, realizowanych projektów, naborów itp.	Kampania zagwarantuje szeroki zasięg w miejscach, które są często odwiedzane przez mieszkańców (wszystkie grupy docelowe).	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane,	- informacje eksponowane w gablotach instytucji publicznych (Urzędy, GOK)	Emisja materiału, który osiągnie zasięg min. 10.000 osób / rok

TYP DZIAŁAŃ	OPIS DZIAŁAŃ	INNOWACYJNOŚĆ DZIAŁAŃ	GRUPA DOCELOWA/ADRESACI	ŚRODKI PRZEKAZU	OPIS EFEKTÓW DZIAŁAŃ w latach 2016-2023
ONLINE	Bieżąca aktualizacja treści na stronie www, stworzenie wersji strony www dostosowanej do potrzeb osób niedowidzących (większa czcionka).	Wykorzystanie zapewni przystępny dostęp do informacji osobom młodym funkcjonującym w przestrzeni Internetowej (social media) oraz umożliwi dotarcie do informacji wszystkim nie mogącym opuścić miejsca zamieszkania, m.in. grupom seniorów i niepełnosprawnych.	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne	- strona internetowa LGD, - strony internetowe urzędów, lokalnych stowarzyszeń, przedsiębiorców, - portale społecznościowe	Strona osiągnie zasięg 5.000 unikalnych użytkowników rocznie.
SPOTKANIA INFORMACYJNE	Organizacja spotkań informacyjnych zarówno w biurze, jak i w terenie.	Spotkania pozwalają na przeprowadzenie najskuteczniejszej komunikacji dwukierunkowej, pozwolą na nawiązanie relacji i wspierać budowanie zaufania.	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane,	- informacje dostępne w gminach, miejscach spotkań, w biurze LGD, na stronie www	Spotkania zgromadzą min. 50 osób / rok uczestniczących w spotkaniach LGD (rozliczanie według list obecności).
SZKOLENIA ZEWNĘTRZNE	Organizacja szkoleń dla beneficjentów funduszy z LGD.	Szkolenia pozwalają na przeprowadzenie najskuteczniejszej komunikacji dwukierunkowej, ich przeprowadzenie bezpośrednio wpłynie na jakość i ilość składanych projektów.	- potencjalni wnioskodawcy,	- informacje dostępne w gminach, miejscach spotkań, w biurze LGD, na stronie www	Przeszkolonych zostanie min. 50 osób / rok (rozliczane według list obecności).

TYP DZIAŁAŃ	OPIS DZIAŁAŃ	INNOWACYJNOŚĆ DZIAŁAŃ	GRUPA DOCELOWA/A DRESACI	ŚRODKI PRZEKAZU	OPIS EFEKTÓW DZIAŁAŃ w latach 2016-2023
SZKOLENIA WEWNĘTRZNE	Organizacja szkoleń z procedury oceny wniosków.	Szkolenia zagwarantują równy poziom wiedzy na temat oceny wniosków wszystkim członkom Rady, ułatwią weryfikację wniosków.	- członkowie Rady i pracownicy biura	- mailing z zaproszeniem na szkolenie,	Przeszkoleni zostaną co najmniej 1 raz wszyscy członkowie Rady LGD i pracownicy biura.

Cele, działania i narzędzia komunikacyjne:

DZIAŁANIA I NARZĘDZIA KOMUNIKACYJNE	CELE			
	I.	II.	III.	IV.
DZIAŁANIE: EMISJA MATERIAŁÓW DRUKOWANYCH				
Plakaty informacyjne z informacją o naborze z uwzględnieniem wszelkich informacji na temat sposobów i harmonogramu składania wniosków i rozmieszczenie tych plakatów na tablicach informacyjnych przy urzędach, oraz na budynkach infrastruktury społecznej i kulturalnej,	x			
Ulotka promocyjna stowarzyszenia i jego działalności LGD, z założeniami rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, która trafi do Urzędów Gmin, będzie rozdawana poprzez organizacje pozarządowe oraz inne miejsca spotkań lokalnej społeczności.			x	
Plakat o LGD i jego celach statutowych, które umieszczone zostaną na tablicach informacyjnych gmin, lokalnych urzędów, jak również i ośrodkach, w których gromadzi się społeczność lokalna.			x	
Roll-up'y, banery promocyjne wyeksponowane na szkoleniach, spotkaniach, doradztwie oraz innych lokalnych wydarzeniach na obszarze LGD.			x	
Materiały promocyjne rozdawane na każdym spotkaniu organizowanym przez LGD oraz wszelkiego rodzaju innych wydarzeniach na obszarze LGD. (np. dożynki, szkolenia, imprezy gminne, wydarzenia lokalnych stowarzyszeń i fundacji, cykliczne imprezy okazjonalne).		x		
Publikacja podsumowująca działalność i dostarczenie jej do wszystkich adresatów działań komunikacyjnych oraz jako materiał promocyjny obszaru.		x		
DZIAŁANIE: KOMUNIKOWANIE W INTERNECIE (komunikacja dwukierunkowa)				
Umieszczenie informacji o każdym kolejnym naborze z uwzględnieniem wszelkich informacji na temat sposobów i harmonogramu składania wniosków na stronie LGD, w mediach społecznościowych będących w dyspozycji LGD, informowanie zainteresowanych za pomocą maili	x			
Uzupełnianie strony www stowarzyszenia o wydarzenia istotne z punktu widzenia planu komunikacyjnego.		x	x	

DZIAŁANIA I NARZĘDZIA KOMUNIKACYJNE	CELE			
	I.	II.	III.	IV.
Utworzenie profilu na portalu Facebook, jako źródła informacji o stowarzyszeniu, realizowanych projektach, konkursach. To narzędzie komunikacji jest skierowane głównie do grupy defaworyzowanej – osób do 35 roku życia, biorąc pod uwagę fakt, że te narzędzia są im bliskie i użytkowane na co dzień.		x	x	
Wprowadzenie zakładki na www stowarzyszenia, w której znajdzie się katalog projektów zrealizowanych przy dofinansowaniu z LGD.		x		
Mailowe informowanie członków stowarzyszenia o najistotniejszych kwestiach związanych z realizacją LSR.				x
DZIAŁANIE: INFORMOWANIE POPRZEZ MEDIA LOKALNE				
Zamieszczenie przynajmniej jednej informacji dotyczącej każdego kolejnego rozpoczętego naboru w lokalnych mediach o zasięgu pokrywającym się z obszarem działania LGD (prasa, radio, TV), z uwzględnieniem wszelkich informacji na temat sposobów i terminu składania wniosków.	x			
Prowadzenie działań PR, czyli każdorazowe informowanie mediów lokalnych o postępach w realizacji LSR celem uzyskania nieodpłatnych materiałów informacyjnych.	x			x
Stowarzyszenie w miarę możliwości będzie umieszczało w mediach lokalnych informację na temat swojej działalności wraz z kontaktem i godzinami dyżurów. To działanie pozwoli na dotarcie do dużej grupy odbiorców.			x	
DZIAŁANIE: ORGANIZACJA SPOTKAŃ INFORMACYJNYCH (komunikacja dwukierunkowa)				
Szkolenia z zasad pisania projektów, ich realizacji oraz rozliczania, które prowadzone będą przez pracowników LGD dla wszystkich zainteresowanych każdorazowo przez każdym naborem.	x			
Spotkania w biurze LGD – w godzinach dostosowanych również do wszystkich grup docelowych, by szansę na kontakt miały osoby pracujące, zwłaszcza przedsiębiorcy, ale również i młodzież, grupy defaworyzowane.	x			
Zorganizowanie przed każdym ogłoszeniem nowego naboru spotkań informacyjnych – po jednym w każdej gminie na obszarze działania LGD CIW połączonych z dyżurem pracownika Biura, podczas którego będzie przyjmować zainteresowane osoby i będzie odpowiadać na wszelkie pytania z zakresu działalności LGD. Spotkanie zostanie ogłoszone za pomocą wszelkich dostępnych dla LGD narzędzi komunikacji (www, poprzez jednostki samorządu terytorialnego), dzięki temu rozwiązaniu eliminujemy bariery dystansu dotarcia do informacji, ułatwimy dostęp do informacji grupom defaworyzowanym (nie będą musiały ponosić kosztów transportu do biura LGD) oraz grupom docelowym – młodzieży, która będzie mogła wybrać się na takie spotkanie. W miarę możliwości LGD, jako miejsce spotkań wybierze miejsce dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.	x			
Udział pracowników stowarzyszenia w wydarzeniach z życia społeczności organizowane na obszarze.			x	
Organizacja regularnych spotkań dla członków stowarzyszenia celem omówienia postępu w realizacji LSR.				x
Zaproszenie mieszkańców obszaru LGD na spotkania, podczas których realizacja strategii na lata 2014-2020 zostanie zaprezentowana, zaprezentowane będą zrealizowane wskaźniki, wybrane projekty zrealizowane w ramach LSR (každorazowo na zakończenie spotkania przeprowadzana będzie ankieta mierząca stopień satysfakcji uczestników spotkania).		x		

DZIAŁANIA I NARZĘDZIA KOMUNIKACYJNE	CELE			
	I.	II.	III.	IV.
Osobne spotkanie podsumowujące zorganizowane zostanie dla grup defaworyzowanych, ze szczególnym uwzględnieniem prezentacji projektów skierowanych do nich (każdorazowo na zakończenie spotkania przeprowadzana będzie ankieta mierząca stopień satysfakcji uczestników spotkania).		X		
DZIAŁANIE: DOSTĘPNOŚĆ NA SPOTKANIA INDYWIDUALNE (komunikacja dwukierunkowa)				
Prowadzenie ciągłego doradztwa dla wszystkich chętnych w biurze LGD, w godzinach dostosowanych również do wszystkich grup docelowych, by szansę na kontakt miały osoby pracujące, zwłaszcza przedsiębiorcy, ale również i młodzież, grupy defaworyzowane i zagrożone wykluczeniem społecznym.	X		X	

Orientacyjny budżet planu komunikacji:

Celem zapewnienia stałości i ciągłości działań komunikacyjnych wyszczególniono w budżecie środki na jego realizację:

lata	kwota	narastająco
2016	3.250,00 € 13.000 zł	3.250,00 € 13.000 zł
2017	2.750,00 € 11.000 zł	6.000,00 € 24.000 zł
2018	2.500,00 € 10.000 zł	8.500,00 € 34.000 zł
2019	2.500,00 € 10.000 zł	11.000,00 € 44.000 zł
2020	3.000,00 € 12.000 zł	14.000,00 € 56.000 zł
2021	2.500,00 € 10.000 zł	16.500,00 € 66.000 zł
2022	3.023,75 € 12.095 zł	19.523,75 € 78.095 zł
	SUMA	19.523,75 € 78.095 zł

Efekty i wskaźniki:

Plan komunikacji wcielony w życie ma na celu realizację założonych celów, które zaś mierzone będą poprzez realizację założonych wskaźników. Za wskaźniki realizacji efektywności planu komunikacyjnego LDG założyło:

Wskaźniki produktu:

- liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD - 214 osobodni,
- liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa – 110 podmiotów,
- liczba spotkań wydarzeń adresowanych do mieszkańców - 80

Wskaźniki rezultatu:

- liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD - 96 osób,
- liczba osób uczestniczących w spotkaniach wydarzeniach adresowanych do mieszkańców – 1.600 osób,

liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD – 1.400 osób.

Monitorowanie i analiza efektywności planu komunikacji:

W ramach realizacji planu komunikacji zaplanowana działania z zakresu kontroli realizacji i efektywności. Działalność LGD zostanie upubliczniana co najmniej na stronie internetowej stowarzyszenia. Grupa będzie przez cały okres programowania poprzez swoje działania chciała utrzymywać mobilizację społeczną. Zachęcając do obecności na spotkaniach, do udziału w szkoleniach, zapraszać na spotkania indywidualne w biurze. Monitorowanie efektywności planu komunikacji przeprowadzane będzie na bieżąco przez pracowników biura LGD na podstawie posiadanych informacji (m.in. liczba wejść na stronę www, zasięg mediów lokalnych, listy obecności na spotkaniach, ankiety). W sytuacji, gdy wskaźniki realizacji planu komunikacji (określone dla danego roku realizacji LSR) nie zostaną osiągnięte grupa zarządzi spotkanie zespołu roboczego, na którym uzgodnione zostaną poprawki i plan naprawczy w celu zwiększenia efektywności działań komunikacyjnych.

Przykładowe działania naprawcze, które mogą zostać wdrożone na podstawie rekomendacji zespołu roboczego:

- zmiana narzędzi i środków przekazu (wykorzystanie nowych technologii, nowych możliwości i rozwiązań),
- zmiana budżetu w kierunku zwiększenia nakładu środków na komunikację.

W razie konieczności poprawy efektywności planu komunikacji, sugestie zespołu roboczego zostaną przedstawione członkom Zarządu, Komisji Rewizyjnej i pracownikom biura LGD, którzy będą mogli wnieść swoje uwagi i komentarze. Następnie projekt skorygowanego planu zostanie poddany konsultacjom w gronie członków LGD. Za zatwierdzenie zmienionego dokumentu będzie odpowiadał Zarząd LGD.

Harmonogram:

Wszystkie działania realizowane w ramach planu komunikacji będą odbywały się w zgodzie z założonym harmonogramem.

		HARMONOGRAM															
DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022	I poł. 2023	II poł. 2023
MEDIA LOKLANE	prasa/radio/telewizja		x		x		X		x		x		x				
DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022	I poł. 2023	II poł. 2023
DRUKOWANE MATERIAŁY PROMOCYJNE	ulotki, foldery	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X	
	plakaty	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X	
	banery/roll-up promocyjne	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X	
	drobne gadżety	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X	
	publikacje													x	x	X	
DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022	I poł. 2023	II poł. 2023

